

CONTRIBUȚIUNI

LA

INȚELEGEREA Art. 7 & 5 din CONSTITUȚIUNE

PRECEDATE DE UN STUDIU

ASUPRA

NAȚIONALITĂȚEI ROMÂNE

DE

NICOLAE BASILESCU

PROFESOR LA FACULTATEA DE DREPT DIN BUCURESCI

AVOCAT

—
EDIȚIUNEA A DOUA

BUCURESCIMB

—
TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE, THOMA BASILESCU

No. 29, CALEA VICTORIEI, No. 29

1897

CONTRIBUȚIUNI

LA

INȚELEGEREA Art. 7 § 5 din CONSTITUȚIUNE

PRECEDATE DE UN STUDIU

ASUPRA

NAȚIONALITĂȚEI ROMÂNE

DE

NICOLAE BĂSILESCU

PROFESOR LA FACULTATEA DE DREPT DIN BUCUREȘCI

AVOCAT

EDIȚIUNEA A DOUA

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE, THOMA BĂSILESCU

No. 29, CALEA VICTORIEI, No. 29

1897

Studiile de față au fost prezentate întâia dată sub formă de pledoarie, orală și scrisă, Onoratei Curți de Apel din București, secția II-a, în procesul dintre d-na Athena Belisarie D. Doxache și d-nele Chahudianu și Brațu.

Acastă Onorată Curte a consfințit, în modul cel mai strălucit, opiniunile ce am avut onórea a emite înaintea ei, după cum se póte vedea din consideranțele Decisiunei sale, No. 234 din 28 Noembrie 1896, reproduse la paginile 50—54.

Edițiunea acésta variază, întru atât de áltăia, ce am supus Onoratei Curți, întru cât, am căutat să lărgesc cercul chestiunilor ce aveam de cercetat, până a coprinde în întregul lor, ambele subiecte: **DESVOLTAREA NAȚIONALITĂȚEI ROMÂNE ȘI ÎNȚELEGEREA ART. 7 § 5 DIN CONSTITUȚIUNE.**

NAȚIONALITATEA ROMÂNĂ

NAȚIONALITATE

PRINCIPII FUNDAMENTALE

Idea de *Națiune*, idea de *Stat*, sunt concepțiuni, cari nu trebuiesc confundate. Polonesii forméză o națiune, dar, de mult, ei au încetat de a mai exista ca Stat; și vice-versa, nu există nicăeri o națiune Austro-Ungară și cu toate acestea populațiunile cele mai eterogene, unite sub sceptrul Habsburgilor, forméză un Stat.

Națiunea este produsul vieței, în comun, a unei reuniuni de ómeni, având aceleași moravuri, aceleași obiceiuri și aceleași tradițiuni istorice¹.

«Ceea-ce constituie o națiune, zice d. Ed. Caro², nu este rasa, nu este limba, nu este religiunea. Se póte conserva cu pietate toate aceste trăsuri a originiei, cu totă diversitatea lor, fără a lua nimic patriei ei însăși. Acea-ce o constituie, în realitate, este un mare și neperitor amor; este unitatea acceptată, voită, consacrată, de suferințe comune și de devotamente reciproce, cimentată prin sîngele și lacrămile comune a mai multor generațiuni. Patria este acolo și nu aiurea».

Dar o națiune, ca atare, nu are o existență juridică; ea este, cel mult, o entitate morală.

Din contră, când populațiuni, de aceeași naționalitate sau de naționalități diverse, și au dat o organizațiune

1. v. *Précis du droit des gens* par Th. Funk-Brentano et Albert Sorel p. 11 și 12.

2. Ed. Caro, în *Revue des Deux Mondes*, de la 15 Ianuarie 1871.

socială, au constituit pe teritoriul lor un guvernământ regulat, au început a întreține relațiuni normale și regulate cu popoarele vecine, atunci ele au format un Stat.

Naționalitatea este raportul juridic, legătura de drept, — *vinculum juris*, — care unesce pe un om la un Stat determinat¹.

Trei mari principii domină și guvernă acest raport de drept:

1. *Orî-ce om trebuie să aibă o naționalitate.*

Un fenomen universal caracterisă, în adevăr, întréga noastră civilizațiune; el, singur, explică întréga noastră istorie, anume: că, fie-care din noi nu pôte trăi de cât prin alții și pentru alții; că, nu există nici o ființă umană, demnă de a purta acest nume, care să pôtă trăi numai prin sine și pentru sine.

«Omul, a zis cu drept cuvânt marele Aristote², este o ființă politică prin excelență; el este mai sociabil de cât albina și de cât tôte cele-l-alte animale, cari trăesc în turme. Natura nu a făcut nimic în zadar. Ea, în adevăr, acordă cuvântul exclusiv omului. Da, vocea pôte exprima bucuria sau durerea și de aceia, ea nu lipsește și celor-l-alte animale, pentru că organizațiunea lor merge până a resimți și a comunica aceste două afecțiuni. Dar, cuvîntul este făcut pentru a exprima binele și răul, și, prin urmare, justul și injustul. Orî, omul are acésta de particular, printre tôte animalele, că el singur pôte să conceapă binele și răul și tôte sentimentele de aceeași ordine».

«Prima societate, continuă Aristote, se forméză de două individe, cari *nu pot trăi unul fără altul*: bărbatul și femea. Ei se intrunesc prin dorința de a se reproduce;

1. André Weiss, *Traité théorique et pratique du droit international privé*, T. I, pag. 1.

2. Aristote, *Política*, Cartea I, Cap. I.

uniunea lor nu este rezultatul unei voințe reflexe; ea este ordonată de acest instinct al naturii, care atrage pe animale și chiar pe plante, către plăcerea de a lăsa după ele ființe, cari să le semene.»

O nouă asociațiune, *o formeză reuniunea mai multor familii*: satul, comuna; și

«Asociațiunea mai multor sate și comune formeză un Stat complet, ajuns, se poate zice, la punctul de a se îndestula, în totul, pe el însuși, născut, de o camdată, din trebuințele vieții și subsistând, pentru că el le satisface.»

Statul, dar, vine tot de la natură; el este un fenomen tot atât de natural ca și acela al aparițiunii familiei, de unde urmează, că acel care rămâne, afară din Stat, prin lege, iar nu prin efectul hazardului, este de sigur «saă o ființă degradată, saă o ființă superioară speciei umane. Lui, dar, s'ar putea adresa această admonițiune a lui Homer :

«Fără patrie, fără familie, fără cămin !

«Omul, care prin natura lui ar fi ast-fel, precum poetul 'l descrie, nu ar respira de cât războiul, căci el ar fi atunci incapabil de orî-ce uniune, întocmai ca pașerile de pradă.»

«El este o brută saă un zeu» conchide filosoful.

«Ar lipsi ceva existenței noastre morale, zice la rândul său, D-l Ch. Brocher¹, dacă ar trebui să rămânem fără legătură personală cu aceste mari personalități sociale, cari se chiamă State, și a căror viață superioară trebuie se rădăce și să mărească pe a noastră.»

Heimathlosigkeit, Heimathlosen, sunt anomalii, și din punct de vedere al filosofiei sociale, și din acela al moralei și al dreptului.

1. Charles Brocher, *Nouvelle théorie du droit international privé*, 1870, p. 166.

De aceia, tendința generală este de a o combate prin toate mijlocele, de a 'i restringe întinderea asemnând, chiar în mod imperativ, o patrie acelora cari nu aũ una¹.

2. *Nimeni nu pöte avea douë naționalități.*

Naționalitatea impune atât Statului cât și individului, membru al acestuia, grave și numeroase îndatoriri.

Statul datoröză protecțiune supușilor săi, orı unde ei s'ar afla, mai ales în streinătate, iar supușii lui 'i datoröză, între altele, impositul de sânge.

Orı, acöză îndatorire nu se pöte indeplini, în chip leal, de un individ, care în același timp ar fi chemat sub arme de ambele sale patrii, și precum nimeni nu pöte avea douë mame, tot ast-fel nimeni nu pöte avea douë patrii²: morala, de acord cu dreptul ginșilor, interzice dar, cu drept cuvint, cumulul a douë naționalități în persöna aceluiași individ.

Și în acöză privință, tendința generală este de a evita, pe cât posibil, acöză anomalie.

3. *Naționalitatea nu se impune* ; ea este rezultatul liberului arbitru, voinței reflexe a individului. Dreptul de a schimba de naționalitate este un drept natural ; el decurge din chiar personalitatea omului, liber de a căuta, orı unde pe pământ, punctul de reazem, în care el 'și pöte desvolta facultățile, cu cari natura l'a înzestrat ; acest drept este tot atât de originar și de imprescriptibil, ca și libertatea, însăși, ca și dreptul de a existe al omului.

Etă de ce, vechea teorie a naționalității indelebile este combătută, cu energie, de doctrina modernă și abandonată de legislațiunile a mai tuturor Statelor civilizate³.

1. André Weiss, *ib. id.*, p. 20 și ur.

2. Proudhon, *Traité de l'état des personnes*, t. I, p. 93.

3. André Weiss, *ib. id.*, 104 și ur.

DOBÂNDIREA NAȚIONALITĂȚII

Orî-ce om, venind în lume, dobândește, și trebuie să dobândească, o naționalitate.

Fi-va ea, aceea a locului unde copilul a vădut ziua, sau, indiferent de acesta, aceea a părinților săi?

Cu alte cuvinte, naționalitatea se fixează *jure soli* sau *jure sanguinis*?

Și unul și altul, din aceste două sisteme, au fost și sunt în vigore, când izolate, când ambele combinate.

Antiquitatea clasică, Grecii și Romanii au admis sistemul transmisiunii naționalității prin sânge, *jure sanguinis*¹.

Când însă? și de ce? Eată gravele chestiuni, pe cari autorii de Drept internațional modern, ca d-nii André Weiss și George Cogordan, nu examină în de ajuns.

Acest rezultat legislativ este, de sigur, din epoca lor clasică, adică, de atunci când organizațiunea politică și socială a Athenei, Spartei, etc., de o parte, a Romei de alta, eșiseră din primul stadiu, din acela al primelor lor formațiuni, al zămislirei lor.

Intr'adevăr, pentru aplicațiunea severă, strictissimă chiar, cum cei vechi o făceau, a acestui principiu, se cere, în primul rând, să scim, *cine sunt naționali?*

1. André Weiss, *ib. id.*, 32: George Cogordan, *La nationalité*, 21.

Naționalitatea fiului depinzând de aceea a părintelui său, și aceea a acestuia, de aceea a autorului său, etc., va trebui dar, să urmărim cursul timpului până vom găsi pe naționalul originar, pe acela care pentru întâia oară a pus temeliele Statului, pe acela care a încheiat cu acesta, acel *vinculum juris*, de care am vorbit.

Orî, începuturile Statelor nu sunt, tot-d'a-una, atât de clare și de normale; ele se perd, de cele mai multe ori, în negura timpului; mai mult încă, Statul, precum am văzut, fiind el însuși o aparițiune, un fenomen al naturii, el a existat de sigur, dacă chiar nu a preexistat omului social, singur care ne interesează acum.

Dovada, dar, ar fi dificilă, dacă nu imposibilă.

Pentru a pune un termen cercetărilor, organizatorii Statelor antice au avut grija să stabilească prin cens periodic: numele, condițiunea și numărul exact al naționalilor lor.

Ast-fel Sparta, cea mai gelosă între cetățile antice de cetățenia sa,—ea care numai în fața primejdiei, o singură dată a acordat-o divinului Tisamene, despre care oracolul prezisese că va fi învingător în cinci bătălii¹, Sparta, zic, avea în epoca antică un număr de cetățeni foarte mărginit: 8000 în timpul războaielor persane; abia 1500, în anul 371 înainte de Cristos, 1000 în timpul lui Aristote; iar la numărătorea făcută sub regele Agis IV (244/3), nu mai mult de 700².

Restul populațiunii Lacedemoniei, formată parte din Heloți, (170,000 după Kruger, 224,000 după Müller³ parte din Perioiki, este cu totul exclus din dreptul de cetate; acesta aparține exclusiv Spartanilor de origină

1. Herodote, Cartea IX Cap. 33.

2. Gustav Gilbert, *Handbuch der Griechischen Staatsalterthümer*, t. I, p 41.

3. Gustav Gilbert, *ib. id.*, p. 33.

și descendenților lor, adică primilor cuceritori ai Lacedemoniei și urmașilor lor.

Cine sunt, însă, Heloții? Aceștia sunt însăși locuitorii autoctoni ai Lacedemoniei, acei pe cari vechea tradițiune greacă, raportată de Platon în *Politicul* său, îi dă ca fii ai pământului, ca primi locuitori ai solului Lacedemoniei.

Perioiki. la rândul lor, nu erau de cât tot Greci, unii de aceeași origină cu Spartani, de origină dorică, iar alții de origine ionică¹.

Tradițiunea formațiunei Statului Athenian atribue lui Ion, prima organizațiune politică a acestuia. El este acela care a împărțit populațiunea cuceritoare a luptătorilor săi, în 4 Phile, desemnând fie-căreia, teritoriul său.

Dreptul de cetate nu se cuvine de cât acestora; ei sunt singurii și adeverații urmași ai războinicilor din tribul ionic, cari au cucerit Atica.

Solon, însă, schimbă organizațiunea Statului; înlăturind cu totul origina, el légă cetățenia de avere, și imparte populațiunea în clase, dupe averea fie-căruia.

Pentru acest sfârșit, *el întocmesce censul periodic*.

La Roma, acelaș fenomen.

«Istoria ori-cărei națiuni, și mai cu sémă a națiunei latine, zice Mommsen², este un vast sistem de încorporațiune. Roma, în timpurile cele mai vechi, al căror suvenir ne a parvenit, este o unitate tripartită și asemeni încorporațiuni nu au încetat de cât cu energia vitală a Romanilor».

Roma datorează nascerea și dezvoltarea sa situațiunei sale comerciale și ospitalității sale³.

1. v. G. Gilbert, *ib. id.*, p. 32 și 38.

2. Mommsen. *Histoire romaine*, t. I, p. 100.

3. Mommsen, *ib. id.*, p. 56 și ur.

«Exercițiul dreptului de ospitalitate produse consecințe asemănate (*de egalitate între streinii și cetățeni*), în cazul în care streinii se stabileau la Roma, într'un mod permanent și fondau un cămin domestic sau chiar dobândeau imobile. Principiile cele mai liberale au prevalat în acest caz la Roma, din cea mai veche antiquitate. Dreptul roman nu cunoscuse distincțiunea de cetățean și strein pentru moștenire, nici sequestrațiunea bunurilor; pe de o parte, el permitea oricărui om capabil de a dispune, de a o face fără restricțiune în timpul vieții sale și pe de altă parte, atât cât putem să știm, el lăsa oricărui individ, care era autorizat de a avea relațiuni cu cetățenii romani, *chiar streinilor și clienților*, dreptul ilimitat de a poseda bunuri mobile și chiar dreptul de a poseda imobile la Roma, din ziua când imobilele au putut fi posedate în proprietate particulară.

«Roma era, în fapt, o cetate comercială, care datoră începutul importanței sale relațiilor internaționale, și care acorda, cu o liberalitate magnanimă, dreptul de a se stabili oricărui copil născut dintr'o căsătorie inegală, oricărui sclav liberat, *oricărui strein care emigra la Roma*, abandonând drepturile sale de cetate în patria sa, și chiar în mare parte streinului, care păstra drepturile sale de cetate într'o țară streină»¹.

Numărul crescând al streinilor emigrați la Roma, numărul clienților, pe de altă parte, unit cu acela al liberților, făc ca, de timpuriu, în vechea Romă, alături cu descendenții celor trei triburi primitive: *Ramnes*, *Tities* și *Luceres*, o clasă nouă de oameni să apară, cu mult mai numerosă, ba chiar,—grație industriei și comerțului ei,—cu mult mai puternică de cât clasa primilor romani; acesta este sorgintea plebei.

1. Mommsen, *ib. id.*, p. 103.

Primul pas, către o fuziune a acestor clase, fu făcut de Servius Tullius.

Ștergând diferența de origină, întocmai ca Solon, *el înființă censul*: fie-care șef de familie fu invitat a declara magistratului — censorului — averea sa, după care el fu clasat în cutare sau cutare centurie.

Roma, devenind puternică, începu a deveni gelosă de cetățenia sa. Ast-fel, ea, care la început acorda dreptul de cetate ómenilor fără asyl și chiar învinșilor, nu 'l acordă Latinilor, de cât în anul 664 și nu' l întinse și la cei-l-alți locuitori ai Italiei, de cât în urma teribilului război social, care a pus în pericol însăși existența Romei. Romanii au dat, învinși, aceea ce ei au crezut că pot să refuze în a tot puternicia lor¹.

În fine, Antonin Caracalla conferi, indistinct, la toți supușii imperiului dreptul de cetate.

Din cele ce preced rezultă, dar, că Grecii și Romanii, nu au adoptat sistemul transmisiunii naționalității prin sânge, de cât, după ce Statul lor a fost bine și definitiv întocmit; de cât, după ce ei au luat toate măsurile și toate garanțiile pentru a se putea cu înlesnire constata condițiunea politică și socială a fie căruia; că, din contră, la început, porțile cetăților lor stău deschise orî cui se presentă la ele; mai mult încă, ei însăși conviază pe streinii a veni.

Gelosia, cu cari Grecii și Romanii apărau dreptul lor de cetate, parcimonia, cu cari ei îl acordaū streinilor, cari 'l solicitaū, se explică, însă, foarte bine dacă ne gândim la religiunea lor.

Fie-care cetate avea un cult propriu; numai acela, care putea participa la acest cult, era cetățean.

Streinul, din contră, nu are nimic de comun cu acest cult; el nu cunoște și nu adoră de cât pe zeii cetății sale.

1. Accarias, *Précis de Droit romain*, t. I, p. 115.

De aceea, prezența numai a unui strein, în incinta sacră, era pedepsită cu mórtea.

Pentru a deveni cetățean Athenian sau Roman, trebuia o abjurațiune a zeilor propriei tale cetăți și un jurământ de fidelitate la zeii Athenei sau Romei¹.

Este, dar, invederat că simpla nascere pe teritoriul athenian sau roman nu era suficientă pentru a conferi cui-va cetățenia. Prin sânge, numai, cultul străbunilor trece la urmași lor; aceștia singuri sunt chemați să 'l celebreze; ei, singuri, sunt cetățeni, fii cetății.

Iată dar, de ce nici Grecii, nici Romanii nu au practicat sistemul transmisiunii naționalității *jure soli*, și iată de ce, ei au practicat, de ce ei au putut, și de ce ei au trebuit să practice pe acela al transmisiunii *jure sanguinis*.

Cu invasiunea barbarilor, cu căderea imperiului roman și, în mijlocul cahosului care domnesce în aceste restimpurii, cetățenia, ca atare, dispăre. Principiul naționalității ia o altă semnificațiune. Naționalitatea este semnul rasei. Fie care trib barbar trăesce sub imperiul propriei sale legi.

Feodalitatea, la rândul ei, legând pe om de pământ, stabilește însă un principiu invers: *solul, locul nascereii va imprima omului naționalitatea*. Principiul *jus soli* evinge pe acela *jus sanguinis*, devenit, de alt-fel, ilusoriu prin extensiunea lui Caracalla, dat fiind că Imperiul Roman coprindea mai totă lumea cunoscută—lumea civilizată— de atunci.

«Les vrais et naturels Français, zice Bacquet, sont ceux qui sont naiz dedans le royaume, pais, terres et seigneuries de la nation, domination et obéissance du Roy»².

1. Fustel de Coulanges. *La Cité antique*, p. 226 și ur.

2. Bacquet, *Droit d'aubaine*, I, ch. 1, No. 2.

«Les enfants des étrangers, zice de asemenea Domat¹, s'ils naissent dans un Etat où leur père était étranger, se trouvent originaires de cet Etat; ils en naissent sujets et y ont les droits de naturalité comme si leur père avait été naturalisé.»

In fine, Pothier: «On ne considère pas si ceux, qui naissent en France, sont nés de parents français ou de parents étrangers, si les étrangers sont domiciliés dans le royaume ou s'ils n'y sont que passagers. La seule naissance dans le royaume donne les droits de naturalité indépendamment de l'origine des pères et mères et de leur demeure»².

Acest sistem a domnit, exclusiv, în toate țările din Europa; el a durat, până aproape în zilele noastre, în Anglia, etc., și el este încă în vigoare, în Statele Americii de Sud și în Statul liber d'Orange.

Cu aparițiunea codului civil frances, sistemul *jus sanguinis* reapare pentru a se combina, însă, cu acela *jus soli*, în cele mai multe țări.

Nu, însă, pentru aceleași motive care au militat în favoarea admisiunii lui, la Greci și la Români.

«Ei ce! zicea Siméon, la Tribunal³, în ședința din 25 frimaire, an. X, fiul unui Englez poate deveni Frances, prin aceasta numai că mama sa, traversând Franța, l'a pus în lume pe acest pământ, străin de el, de bărbatul său, de părinții săi? Dacă fie-care națiune ar face o asemenea declarațiune, am perde pe atât de mulți Francezi, pe cât am câștiga; cine-va nu ar mai aparține familiei sale, națiunii sale; *patria ar depinde mai puțin de afecțiunea care ne lăgă de ea, de alegere sa*»

1. Domat, *Droit public*, liv. I, tit 6, liv. IV, No. 5.

2. Pothier, *Traité des personnes*, part. I, tit. II, sect. I, No. 45.

3. Loaré, *La législation civile, commerciale et criminelle de la France*, t. II, p. 248.

de stabilire, de cât de hasardul născerei. Să deschidem porțile noastre străinilor, dar să nu'i luăm cu de a sila».

Declarațiune importantă și care a dictat cele două articole, 9 și 10, din codul civil frances.

Patria devine, pentru fiul streinului, născut într'insa, o patrie de alegere; iar, pe de altă parte, copilul francesului, născut aiurea, nu încetază de a fi frances.

Contractul social al lui Rousseau a exercitat, de sigur, o mare înriurire asupra formațiunei nouei teorii.

Câtă deosebire, însă, de antica teorie greco-romană!

De aceea nu este nici de cum rațional a voi să judeci starea de drept, de azi, a raportului de naționalitate, cu principiile atât de strimte, atât de speciale, pe cari Grecii și Romanii le aveau în vedere.

Asemănare nu este de cât în expresiuni; ea nu este, însă, și în realitatea faptelor, în motivele determinante, cari au făcut să proclame principiile moderne.

NAȚIONALITATEA ROMÂNĂ

Procesul formațiunei Statului și naționalității române — *hoc sensu*—a fost încet și lung. Primele lui zămisliri se perd în negura timpului.

«În vremile cele mai vechi, despre cari Istoria ne a lăsat vre-o pomenire, zice D-l Alexandru Xenopol ¹, țările, cari alcătuesc patria liberă sau încă subjugată a Românilor, erau adăpostul mai multor popóre, pe rēdăcina cărora, *acum adânc îngropată*, s'aũ hultuit pe rând toate acele elemente din a căror introlocare se urzi poporul românesc».

Sciții, popor încă nomad, ocupă Moldova și Muntenia, Agatirșii ocupă Transilvania.

În fața năvălirei Geților și Dacilor, Sciții s'aũ retras; iar, Agatirșii s'aũ contopit în massele năvălitorilor.

Geții și Dacii se constituiesc în State organizate. Cei d'intăiũ, mai mult în Muntenia și în Moldova; iar cei de al douilea, mai mult în Banatul Temișiórei.

Orĩ, tóte aceste popóre: Sciții, Geții și Dacii erau ramuri ale aceluiași popor; ei vorbeau aceeași limbă. Ei erau toți Traci și de origină aricã ².

Traian puse capēt orĩ-cărei organizațiunii politice independentă a Dacilor și a Geților. Țările lor fură reduse în provinciĩ romane.

1. Alexandru Xenopol, *Istoria Românilor*, t. 1, p. 25.

2. Xenopol, *ib. id.*, pag. 65.

Pe tulpinele desfrunzite ale vechiului arbore geto-dacic, Traian altoi noui elemente.

El, însă, nu le aduse din Italia, ci din Asia minoră, din Comagena, din Siria, (Iturea, lângă Palestina, Palmira), din Grecia, din Tracia și Macedonia, din Albania, Montenegro și Dalmația¹.

Cât pentru populațiunea băștinară, opiniunea comună admite, că o bună parte a rămas locului și s'a cufundat în noua masă a cuceritorilor.

Dacia rămâne sub dominațiunea romană, de la anul 106 până la anul 270 d. Hr.

Prin urmare, decretul lui Antonin Caracalla, care a domnit de la anul 211 până la anul 217 d. Hr., a îmbrățișat și populațiunile de la Dunăre; naționalitatea lor fu, dar, una și aceeași, ca și a tuturilor celor-lalte popóre din Imperiu.

Romani, însă, sub Aurelian părăsesc Dacia, (270 d. Hr.), pe care o lasă pradă navalirilor barbarilor.

În decurs de una mie de ani, țările de la Dunăre sunt bulevardul trecerei hordelor barbare: Goți, Huni, Gepizi, Avari, Slavi, Bulgari, Unguri, Pecenegi, Cumani, Tătari, etc., toți trec peste aceste mult băntuite țeri, lăsând după ei urme neșterse, atât în limba, cât și în obiceiurile poporului român.

Cu descălecarea lui Radu Negru în Muntenia (1290) cu aceia a lui Dragoș în Moldova (1359), se începe din nou procesul întrerupt al organizațiunei politice a țărilor române, al formațiunei naționalității noastre.

De și aceste descălecări nu erau adevărate cuceriri, căci năvălitorii căutați ei înșiși asil în contra asupritorilor lor,—a Ungurilor,—totuși negăsind în calea lor nici o împotrivire, ei se comportară, ca atare.

Aceștia vor forma clasa superioară, clasa boierilor;

1. Xenopol, *ib. id.*, 163 și ur.

iar locuitorii de baștină, adevărații autoctoni, pe aceia a servilor : ei sunt, cum s'a ȃis, *Rumini*, expresiune ce înseamnă în limba timpului *serv*.

Sorta acestora devine, din ce în ce, mai tristă.

Impinși de miserie, pentru a se sustrage la exacțiunile tutulor și a se supune numai la aceia a unuia, ei vind, împreună cu moșia lor, și libertatea lor ; ei devin servii boerului, — *Rumini* acestuia.

Pentru a legifera, în drept, aceia ce, în fapt, exista încă de mult, Mihaiu Bravul ordonă, : «*care pe unde va fi acela, să fie Rumîn vecinic unde se va afla*».

Iată, origina iobăgiei ; iată sistemul feudal, care face din om servul pământului, *adscriptus glebae, quodammodo membrum terrae*, cum zice, în chip expresiv, Justinian¹, introdus în România.

De aci înainte, locul nașterii va imprima omului, nu numai naționalitatea, dar însăși condițiunea lui sociala, condițiune indelebilă.

Principiul *jus soli* se va aplica, dar, cu o intensitate egală aceleia, pe care am vădu'to în tóte țările de regim feudal.

Incă o dată, însă, cursul formațiunei naționalității române fu abătut din mersul lui. Venirea Turcilor în Europa, resbóele neconținute, pe cari ei le purtară în contra noastră și în contra vecinilor noștri, turbură din nou procesul firesc al desvóltării noastre naționale.

Cu drept sau fără drept, în putere de tractate, sau tocmai în violațiunea lor, Turcii au reușit, în fapt, să știrbescă independența noastră ; să ne tramită, direct, Domni streini, și să se amestece în trebile noastre interne.

Cu căderea Constantinopolului în mâinile Turcilor, cu cucerirea Traciei, Macedoniei, Greciei, etc., de către ei,

1. Cod. L. unică XI, 52.

populațiunile acestor ținuturi luară drumul către țările române de dincoă de Dunăre. Unul câte unul, ei se infiltrară în națiunea Română, cu care, precum am văzut, ei avéu legături de origină, și acum legături religioase,— fiind toți de același rit creștin.

Unii dintr'ensii ajunseră la cele mai înalte dregătorii.

Ast-fel întâlnim în Muntenia, încă, în anul 1353, un Mitropolit grec, Iachint Cristopulo ;

În special, între Grecii din Constantinopol și boerii țerei era un curent permanent de încuscrii reciproce.

Grecii și măritaū fetele după boerii români, iar fetele românce luaū în căsătorie pe Greci¹.

O mătușă a lui Dan II-lea (1420—1425), zice d-l Xenopol, se numia Calinichia, care după numele ei trebuie să fi fost fără indoială de obirșă greacă. Pेत्रașcu cel Bun (1554—1557) se însoră cu greaca Theodora, al cărui frate, Iane, capătă dregătorii însemnate în țara Muntenească, precum bănia Craiovei, și aceia de Capuchehaia. Alexandru fiul Mircebei (1567—1577) era însurat cu o greacă din Galata.

Maria, fata Chiajnei, se mărită după un Grec din Constantinopol, Zotu Țigara.

Iancu Sasul, domnul Moldovei (1580—1582), avea de soție pe greaca Maria Paleologu².

1. Xenopol *ib. id.*, t. III pag. 459 și ur.

2. Se susține că Ștefan Mihail Racoviță, prin Chrisovul său din 1764, *Uricariul* V. p. 336, interzice căsătoriile dintre Români și streini.

Se presupunem că acesta ar fi adevărat; care este însă sancțiunea? Nulitățile, mai ales, în materie de căsătorie nu se presupun, ele sunt de drept strict, și Chrisovul în chestiune nu edictă o atare sancțiune.

Sancțiunea violațiunei acestei înjoncțiunii este surghiunul și confiscațiunea; deci, căsătoria este valabilă, și ca atare ea va produce toate efectele ei civile, politice și sociale, ca și până acum.

Infiltrarea elementului strein, în cel național, devine cu atât mai intensă, cu cât ne apropiam mai mult de timpurile moderne.

Ast-fel, pe timpul lui Petru Rareș, tot dupe D-l Xenopol, întâlnim în Moldova, pe Hatmanul Vartic și pe comitul Placa sau Plaxa. Tot pe atunci, în Muntenia, familia Coresi jăcă un rol însemnat, în dezvoltarea culturii noastre. Pe timpul lui Mircea ciobanul (1546—1560), pe grecul Manta. Sub Ilie, fiul lui Petru Rareș, pe boierul grec Marmara. Sub Mihaï Viteazul, pe Vistiernicul Stavros; sub Movilescă, în Moldova, Dumitru Chiriță Paleologu este logofet. Mai găsim, încă, pe vistiernicul Enache Cantacuzino, din Moldova, în timpul lui Moise Movilă; pe postelnicul Constantin Cantacuzino, refugiat aici, din Constantinopol, la începutul domniei lui Matei Bassarab, 1633; pe Sarandino, logofet în timpul lui Dan II (1430); pe Brutti, ministrul lui Petre Șchiopul; pe un Hatman Bernhard; pe contele Atilio Virmercarti, numit Ciro Spontoni, general sergent major al principelui Radu Șerban (1601—1611); și, în fine, pe înseși marele nostru legislator Vasile Lupu ¹.

Cu introducerea sistemului fanariot și cu numirea directă a Domnilor de Sultan, numărul streinilor spori, în mod considerabil.

Ei pun mâna pe toate înaltele dregătorii; ei pun mâna pe boerii, cari acum sunt legate de dregătorii; prin cumperări, ori prin daniele Domnilor, ei intră în stă-

Să observăm însă, că acest Chrisov, cu privire la căsătoriile Românilor cu femeii streine, schimbă și tonul și sancțiunea.

Acestea au voie să se mărite cu pământeni; li se recomandă, însă, a nu încuiba pe ai lor în țară.

Nici o altă sancțiune nu se edictă contra lor.

Ori ce alte conclusioni trase din acest document sunt exagerațiuni, fără nici un temelie.

1. Xenopol, *ib. id.*, t. IV, p. 12 și urm.

pânirea moșielor țerei; cu un cuvint, ei dobândesc și exercită cea mai înaltă influență politică și socială în Stat.

Cum staū ei, însă, sub raportul naționalității?

Patria lor de origină, ei aū abandonat'o, și aū abandonat'o fără spirit de întorcere, prin urmare, ei aū rupt *juris vinculum*, care'i unea la dēnsa.

Dobândit-aū ei naționalitatea română?

«Veri o formalitate de împământenire, zice d-l Xenopol¹, nu există; *cel mult* se căsătorea cu o pământeană, căpătând, prin asemenea legătură, în stăpēnire și moșiele pe cari boieróica i le aducea ca zestre».

Iată, în adevăr, care era *obiceiul pământului*, acel așezământ care forméză fundamentul tradițional al dreptului nostru.

Acest *obiceiū al pământului* a persistat neintrerupt până la Regulamentul Organic, care pentru întâia óră l-a modificat.

«Insurarea cu pământencă, dice art. 379 al. 4, *in fine*, nu póte *de acum înainte* să-i dea drept (*strēinului*) de naturalizație»

De acum înainte, ceea ce, în mod expresiv, recunósce că până acum acest fapt atrăgea dupe dēnsul naturalizația.

Fundamentul juridic al acestui vechiū obiceiū, îl găsim negreșit în principiile pe cari le-am arătat.

Deslegat de vechia sa patrie, prin emigrațiunea lui voluntară fără spirit de întorcere, și a așezării lui, pentru tot-d'a-una, în locul unde, însurându-se, el și-a pus temeliiile familiei și a domiciliului lui, legea, *id est*, obiceiul acestui loc, a indus,—din aceste fapte,—voința lui de a deveni fiul acestei țeri, ospitalieră între tóte.

De acolo vine și zicétórea: «De unde ești, frate? De unde 'mı este nevasta».

1. Xenopol, *ib.*, *id.*, t. IV, pag.10 6.

Inducțiune conformă dreptului ginților, căci acest om, având pierdută patria lui, iar pe de altă parte de nu ar fi dobândit una nouă,—pe cea română,—el ar fi rămas fără patrie ; aceea ce este contrariu, precum am văzut, celui mai fundamental principiu în materia noastră : că, *nimeni nu trebuie să fie fără patrie*.

Daca, dar, din simpla așezare, fără spirit de întorcere, obiceiul pământului, inducea naturalisațiunea spontană a străinului, *a fortiori*, nascerea pe pământul românesc a fiului streinului, impunea acestuia calitatea de Român.

Numai ast-fel se explică formațiunea naționalității noastre, compusă, cum am văzut, din elementele cele mai eterogene.

Nu ar veni, în adevăr, nimăru în minte de a tăgădui calitatea de Român nenumerărilor descendenți ai familiilor streine, cari în decursul veacurilor s'au așezat aci, și al căror nume ei îl poartă încă.

Ar trebui un text formal de lege, care în contradicție cu întreaga doctrină a timpului, cu principiile chiar feudale, introduse și la noi, cum am văzut, să edicte aplicațiunea principiului *jus sanguinis*.

Orî, un asemenea text nu există și nici putea exista.

Nu putea exista, pentru că procesul formațiunii naționalității noastre nu s'a terminat de cât în 1859, cu unirea Principatelor, saŭ, mai bine zis, cu noua legiuire civilă, de la 1865, care, pentru întîia oară, îmbrățișează întreaga materie și o reglementează, conform vederilor moderne.

Nu putea exista, încă, de ore-ce pentru aplicațiunea lui se cere anume condițiuni, de exemplu, înființarea unui cens, în care să se constate, condițiunea juridică a fie-căruia, cum era la Greci și la Romani, și cum este și la noi ađi, prin listele electorale.

Alt-fel nasce întrebarea : din tóte populațiunile cari

aū trecut prin România, cari aū immigrat în România, de la începutul formațiunei nōstre și până ađi, cari sunt adevērații Romāni? Unde sunt Eupatriziī noștri? Unde sunt *priores patres*, acei descendenți netăgăduiți ai celor trei triburi *Ramnes*, *Tities* și *Luceres*? Cine dintre noi pōte dovedi obirșia lui, de la origină?

Care este punctul de plecare, punctul de origină al naționalității nōstre?

Până unde ne vom urca cu cercetările nōstre?

Tōte chestiuni, cari strâng de apōpe rēspunsul nostru.

Am vedut, cā aceea ce constituie naționalitatea, — în sens juridic, — nu este o origină comună, — pe care de alt-fel nici un popor, nici un Stat european, cel puțin, nu pōte să o pretindă. — în compozițiunile lor intrând deja atâtea și atâtea elemente străine, — ci comunitatea de obiceiuri, de tradițiuni istorice, de moravuri¹.

Iată de ce, din contră, — nu numai la noi, dar și aiurea, până în timpii recentī, — acele populațiuni streine, individe saū întregi triburi, cari aū rămas rebeli acestei fusiuni în massa națională, nu aū împărtășit moravurile ei, nu aū luat obiceiurile ei, nu aū luptat împreună la formațiunea tradițiunilor istorice ale națiunei, aū rămas pretutideni, în afară de *vinculum juris*, care ar fi trebuit să 'i unēsca la patria, în care ei aū vedut ȃiua și în care ei trăesc.

Dar, tocmai acēstă excepțiune confirmă regula pusă de noi.

Să conchidem, dar, cā, în orī ce cas, după dreptul nos-

1. Chiar din acest punct de vedere, dacă ținem séma de origina primelor populațiunei a Daciei, am putea afirma, cā tocmai noui veniți, din Tracia, erau de aceeași origină cu populațiunile băștiinare. — Toți erau de origină tracică, iar cultura lor, aceeași cultură romană, pe care o avusese și aceștia, în Dacia, sub imperiul roman de Orient.

tru vechiū, până la Regulamentul Organic, streinul de rit creștin, care s'a căsătorit cu o pământencă, devenea, *ipso jure*, român.

Să conchidem, în al doilea rînd, că copilul născut, din părinți creștini, ortodocși, în România, indiferent de calitatea acestora, era, în tot-d'a-una, român, potrivit principiului *jus soli*, singur în vigoare la această epocă.

Expresiunea de *pământean* pe care o întălnim în toate legiurile și documentele noastre vechi, indică, în mod neîndoios, această influență a pământului asupra omului.

Teoria, pe care o susținem, nu numai că nu a fost tăgăduită de cine-va, dar încă pot zice, că ea a fost consacrată, fără contest, atât de doctrină, cât și de jurisprudență.

«Considerând, zice Curtea de Apel din București s. I¹, că în vechia noastră legislațiune nu se stabilește nicăeri, *într'un mod pozitiv*², că calitatea de Român ar fi rezultat din singurul fapt al născerii pe teritoriul României. Că, dacă în vechile noastre moravuri se admisese, într'un mod tacit, că străinii născuți în România să fie asimilați Românilor, această favoare, ce rezultă ca dintr'un drept cutumiar, nu era făcută de cât în privința străinilor de rit creștin, cari, adoptând obiceiurile țerei s'aū absorbit în națiunea română, iar nici cum în privința Evreilor, cari, conservând o naționalitate și o fisionomie distinctă, nu aū putut a se contopi în elementul român».

D-l Adolf Cantacuzino, fostul Prim President al Curței de Apel din București, a mers, însă, și mai departe.

1. *Dreptul*, 1873, No. 82.

2. Nu există, este adevărat, nici o dispozițiune de *lege pozitivă*, de *lege scrisă*, dar, de sigur, că există, dupe cum am văzut, un principiu constant de *drept nescris, cutumiar*, pe care însăși Curtea îl recunoște.

Intr'o hotărîre, în care d-sa a rămas în minoritate¹, d-l Cantacuzino a opinat: «că după vechia jurisprudență, basată pe datinele țerei și pe dispozițiile positive ale legiurilor (Reg. org. art. 93), ori-cine se nasce în România, era considerat ca român».

Da, este constant că în dreptul nostru mai vechi, *obiceiul pământului* și documentele nu disting; cu năvălirea, însă, a Turcilor și, mai ales, a rasei semite, distincțiunea între creștini și necreștini s'a impus.

Pe când streinii creștini sunt primiți cu brațele deschise și tratați pe piciorul celei mai perfecte egalități, cu pământeni, streinii de rit necreștin sunt excluși în mod formal de la dreptul cel mai important, de la dreptul de a cumpăra moșii, ba chiar, de la dreptul de a se așeza în țară, cum de exemplu, în mod expres, a stipulat Bogdan Incruciatul cu Turcii².

Acastă distincțiune s'a accentuat încă, din cauza spoirii numărului Evreilor, în ultimii timpî, de Regulamentul Organic, care prohibea în mod formal naturalizarea lor, (art. 373).

Ea a fost menținută și de codul civil (art. 9), care a dispus, pentru cei de rit necreștin, naturalizarea, conform art. 16.

Și, în fine, cum vom vedea, ea a fost consacrată, în mod formal, de art. 7 din vechia Constituție, care zice. «Numai streinii de rituri creștine pot dobândi împământărirea.»

Acastă distincțiune este, dar, tradițională; ea a isvorit din nevoile însăși a timpului, din primejdiile prin cari naționalitatea română trecea, având în față o populațiune numerosă și recalitrantă, ori-cărei asimilațiunii, ori-cărei apropieri cu națiunea română.

1. *Dreptul*, 1872, No. 43.

2. Xenopol, *ib. id.*, t. II, p. 515.

Atât însă¹. Acésta nu mai a fost știrbirea, adusă principiului general, că naționalitatea se dobândește *juri soli*.

Acéstă teorie este, pe deplin, confirmată și de legislațiunea ulterioară.

Regulamentul Organic, pentru întâia oară, în Statul român, voind a fixa și distinge pe birnici de cei nebirnici, a determina categoria la care, fie-care dintre locuitorii țerei acesteia, aparține, ordonă întocmirea de catagrafii, de adevărate registre censitive.

1. Inalta curte de Cassațiune a consfințat, în mod constant, acest mod de a vedea.

Ast-lel prin decisiunea sa, din 30 Martie 1891, (S II, No. 220 B. 1891 p. 400), ea recunoscut dreptul de cetățenie, chiar, unui israelit botezat, făcând să răsară, și mai bine, idea că condițiunea capitală a dobândirei naționalității române stă în religiuine, în asimilarea și în confundarea elementelor streine în națiunea română.

«Având în vedere că, din faptele necontestate în instanță, rezultă că apelantul era de origină israelit pământean, calitate prevedută și recunoscută prin legea comunală, din 1 Aprilie 1864; că dînsul, în anul 1854, s'a botezat în religiuinea creștină, și dar, la acea epocă, dînsul a încetat de a fi israelit, și, prin urmare, a devenit pământean creștin.

Considerând că acésta fiind pozițiunea sa, în momentul promulgării Codului Civil, adică la 4 Decembrie 1764, dînsul n'avea nevoe a reclama nici calitatea sa de pământean, căci acéstă calitate o avea deja, nici a obține naturalisarea, conform art. 16 din citatul cod, căci art. din același cod nu cerea îndeplinirea acestei formalități de cât pentru cei ce nu erau de rital creștinesc, și dînsul era creștin la acea epocă.

«Considerând prin urmare, că apelantul fiind la promulgarea art. 7 din Constituție, cetățean român, în virtutea legilor existente, și acest articol nevorbind de cât de streinî, adică de cei ce erau considerați de streinî în virtutea legilor, ce erau în vigore la acea epocă, el nu pôte fi aplicabil, orî-care ar fi înțelesul ce ar avea, afară de o dispozițiune expresă. și pentru cei ce aveaū calitatea de cetățenî români, în momentul promulgării sale, căci ar fi a se viola principiul noretro-activității legoi și a se nesocoti drepturile deja câștigate.»

Maî înteu, el fixeză impositete, dăjdiile :

Art. 67, al. I «*O dajdie personală*, saû dajdie pe cap stab, şi asemănată asupra tutulor familielor, *fără ose-bire câte se găsec pe pământul Valachiei*, coprinđându-se în orinduiala plugarilor şi a muncitorilor, precum şi asupra *tutulor locuitorilor în oraşe şi în tîrguri*, cari vor unelti veri-un meşteşug, meserie saû industrie cari nu vor avea veri-un drept de apărare de dajdie şi nu vor plăti dare pentru patentă.

«Acastă *Capitație* este hotărâtă, cu neschimbare câte lei 30 pe an, pentru fie-care familie.

al. IV. «Dare pentru patentă, care se va implini de la toî neguțetorii şi meşterii *sălăşluitoari*, prin oraşe şi tîrguri, împărțiți în corporații».

Dar ce este *capitația* ? Cine sunt acei cari sunt supuși ei ?

Capitația este cel maî vechiu dintre impositete personale ; nu există națiune, care să nu o fi practicat, într'un îndelung timp al istoriei ea ; el continuă, încă, a funcționa în Anglia¹ ; ea a fost în vigore la noi, — sub acest nume, — până în timpî apropiati.

Aiurea, şi în unele State din America de Nord, plata impositului personal este una din condițiunile dreptului de vot, tot așa, ca şi la noi.

Capitația a fost, în adevăr, în tôte timpurile semnul, cel maî evident, al naționalității, legătura aparentă, care unea pe supus la Statul, din care el făcea parte.

În epoca în care ne găsim, capitația afectă şi un caracter maî special ; ea este, pentru cel ce o plătesce, semnul unei degradațiunii sociale.

Boerii, clerul şi supușii streini, *cetățeni ai altor State*, nu o plătesc.

1) Paul Leroy-Beaulieu, *Traité de la science des finances* t. I, pag. 288.

Țăranii, mazili, și în general, tot ce locuiește pe teritoriul român este supus ei și, prin a contrario, dobândește drepturile recunoscute celor mai adevărați Români, băștinariilor acestei țări : plugarilor.

Tendința generală, în această vreme, era de a se sustrage pe cât posibil de la sarcinile publice, iar, aceia a Statului de a coprinde, în lațul său, pe cât mai mulți birnicii posibil.

Naționalitatea, cetățenia, nu apar ca privilegiu, ci ca sarcini oneroase, pe cari ori-cine caută, prin felurimi de mijloce, să le scuture.

De unde, o luptă, în sens invers de aceia de azi : Statul alérgă după cetățeni și aceștia fug de densusul.

Așa dar, pornind din acest punct de vedere, trebuie să înțelegem textele Regulamentului Organic, iar nu cu spiritul modern.

Comisiunile întocmite pentru facerea catagrafiilor, vor înscrie, în acestea, pe toți plugarii și muncitorii, ce se vor afla sălășluind, atât în orașe cât și în sate, (art. 70).

„Se vor înscrie tot în aceste catastife de catagrafie toți plugarii și muncitorii streini, așezați în Valachia, care după a lor aședare nu mai pot a fi considerați de streini, de ori-ce lege și neam vor fi măcar, afară numai din mocanii streini, cari viind tómnă din țara nemțescă, imputerniciți cu regiile lor spre a'și pășuna dobitocele în pământul Valachiei, se întorc primă-vara înapoi în țara lor», (art. 71).

„Ori-ce alt locuitor de orașe și térguri ale Principatului, care nu va plăti nici una din patentele sus pomenite, va fi dator să plătescă capitația de lei 30 pe an și va dobândi acele drepturi, ce sunt date plugarilor și muncitorilor.

«Meșterii vor dobândi tóte drepturile alăturate la ale lor classuri, precum și cei după dênșii lucrători, plătind o dată darea pentru patentă și cele de peste an res-

punderi ale obștirea lor ; le vor rămănea și prăvăliile lor apărate de orî-ce fel de însărcinare» (art. 92, al. I și II).

Iată, dar, cum se învederă, în modul cel mai stre-lucit, teoria ce susținem. Simpla așezare în țară, fără spirit de întorcere, asimila pe strein Românului.

Art. 71 o spune în mod categoric ; pe de o parte, el proclamă însuși principiul : *«care după a lor așezare nu măi pot fi considerați ca streini»*, iar, pe de altă parte, aretând escepțiunea făcută pentru mocani, el indică în ce condițiuni trebuie să fie această așezare : *fără spirit de reîntorcere în țara lor*.

Dar art. 92, atât prin conținutul său, cât și prin termenii săi, până și prin spiritul său, nu evocă el, în totul, celebra Constituțiune a lui Antonin Caracalla ?

Antonin Caracalla pentru a spori produsul impositelor : *Vicissima hereditatum* și *Vicissima libertatum*, plătite numai de cetățenii romani, nu a acordat el, în bloc la toți locuitorii imperiului, calitatea de cetățian roman ?

Ei bine ! tot pentru acest motiv, Regulamentul Organic, în scop de a spori produsul capitațiunei, plătită numai de cetățenii romani, de țerani și mazili—romani prin excelență, ca unii ce sunt descendenții celor măi vechi locuitori ai României,—pe de o parte, supune la bir pe toți locuitorii țerei, iar, pe de altă parte, le recunoasce tutulor, aceleași drepturi ca și plugarilor și muncitorilor, adică ca și băștinarilor acestor țeri, (art. 92, combinat cu art. 71).

Am ȓis, că procesul de formațiune al naționalităței române nu era, încă, deseversit terminat.

Țările române bântuite de invasiunile barbarilor, de năvalirile și resbóele Turcilor, presentaü măi mult aspectul unor țări pustiite, de cât pe acela al unei naționalități deplin formată, complect înjghebată.

Suntem, încă, la epoca, când, ca și Roma, deschidem

un asil pentru toți acei, ce vor să vină; îi primim cu brațele deschise, ba încă, pentru a'i ademeni să vină, le creăm o situațiune privilegiată.

«Sevirșindu-se, zice, în adevăr, art 108, din R.Or., odată cea dintâi catagrafie, orî-ce *strein plugar și muncitor va veni să se așeze în pământurile Valachiei*, numai de cât se va înscrie și, afară din condițiunile, ce își va face cu stăpânul moșiei la care se va sălășlui, în curgerea celor dintâi trei ani ai așezării sale, va fi aparat de dajdia capitației și de cheltuelile satului. După săvârșirea acestora, va fi așezați între birnicii țării, și în curs de șapte ani de rind, va plăti dajdia capitației pe jumătate și acele câte patru parale la leu pentru foiosul cutiei satului; iar după ce se vor săvârși și acestia, și va petrece zece ani deplin socotiți din ziua venirii sale în Valahia, se va înscrie în obșteasca catagrafie și va plăti dajdia sa întocmai ca și cei-l'alți birnici»¹.

Iar, art. 4, din Cap. IV, vorbind de alegerile sfatului orășenesc, conformându-se, în totul, vechiului obicei al pământului, zice, că dreptul de a alege se cuvine *tuturor de lege creștină*, având vîrsta de 25 ani, așezați cu locuința lor, într'acel oraș.

Dar, însuși Art. 379, care fixează regulile dobândirei drepturilor politicești², face bine să reiasă, contrastul

1. «Avînd în vedere, zice, în adevăr, Înaltă Curte de Casație S. II (No. 128, 1887, Bul. 1887 p. 253) că, după art. 71 din Regulamentul Organic, străini, *de ori-ce naționalitate*, cari s'au stabilit în țară și se ocupă cu munca pământului sunt considerați ca cetățeni români.»

2. Să nu se confunde *naționalitatea* cu *drepturile politicești*: cea d'ântîi pôte aparține cui-va, fără ca el să aibă și pe cele din urmă, ast-fel: femeile, minorii, interdiși, cei condamnați la o pedepsă infamantă, nu aū de sigur, drepturi politicești; tot ast-fel, sub Regulamentul organic, *drepturile politicești* nu aparțineau de cât boerilor; ele erau tăgăduite plugarilor, deși

între regulile pe cari el le stabileşte, pentru viitor, şi între cele, din trecut.

«Orî-ce strein, de orî-ce rit creştinesc *va veni în ţară* şi va voi să dobândescă drepturi politiceşti de pământén.....» zice el.

«Streinul *din nou venit*», adaoga al II-lea.

Prin urmare, acei streini deja veniţi, acei streini deja aşezaţi în ţară, înaintea acestui Regulament nu cad, şi ru puteau cădea, — fără a viola principiul neretroactivităţii legilor, — sub previsionsile noiei legiurii.

Cât pentru copiii acestor streini, veniţi, în urma Regulamentului Organic, de aiurea, şi chiar de i-am presupune rămaşi nenaturalisaţi, ei născeaă Români, căci, pe de o parte, ei nu veniau de aiurea, ci născuau în pământul românesc, iar, pe de altă parte, naţionalitatea lor era guvernata de principiul *jus soli*, singur atunci în vîgore în dreptul ginţilor.

Intr'adevăr, termenii Art. 379, prin redacţiunea lor, nu 'i vizează, ba chiar 'i exclude¹.

ei erau naţionalii, prin excelenţă. Despre dobândirea, dar, a drepturilor politicescî, vorbesce art. 379, iar nu despre aceea a *naţionalităţii*, care rămâne şi de aici înainte sub imperiul vechilor principii.

1) v. C. Buc. S. I. N. 89. 1891 ; Dr. N : 42, 1892 :

«Avënd în vedere, că din acte şi din desbateri resultă că faptele în acest proces sunt : Cristodor Constantinescu, român din Macedonia, tatăl intimatului C. Constantinescu, venit în ţara românescă înainte de Regulamentul organic, şi stabilindu-se aci, fără spirit de întorcere în Macedonia, se căsătoreste cu uă româncă Maria, şi fără a fi supus vre unei protecţiunii străine, se ocupă cu plugăria şi munca câmpului, plătind tôte darile, la cari erau supuşii pământeni ;

«Incă din anul 1853, el a cerut Domnitorului recunoscerea drepturilor politice, şi Corpurile legiuitoare, în 1882, 'i-a recunoscut dreptul de cotăţean român ;

«Fiul seü, C. Constantinescu, intimatul în acest apel, născut la 1843, în oraşul Ploesci, crescut în ţară, trăind şi făcându'si

Ma mult încă, acești copii, privați de legislațiunile streine, prin aplicațiunea principiului *jus soli*, de patria lor de sânge, s'ar fi găsit fără nici o patrie; ceea-ce, după cum am vezut, este imposibil.

Aceeași soluțiune se impune, prin *a fortiori*, în hypotesa când, din căsătoria unui strein cu o româncă,—de exemplu, în urma Regulamentului Organic, — s'a născut, în România, un copil.

Tatăl,—dacă presupunem că el a pierdut dreptul de naționalitate în patria lui, prin faptul, bunióră, că a

educațiunea între Români, nici o dată, nu s'a bucurat de vre o protecțiune străină. s'a supus, la timp, la toate îndatoririle la cari sunt supuși Români, și, la 1863, se supune recrutăreii, fără a escipa calitatea de strain, iar de atunci, s'a bucurat de drepturile civile și politice până acum;

«Considerând că înainte de Regulamentul organic, după obiceiul pământului, și faciă cu dispozițiunile cari regulamentaui condițiunea străinilor în țară, luate de diferiți Domnitori, străinii de rit creștin, și mai cu sémă Români din țările locuite de Români, supuși altor state, veniți și stabiliți în România, se bucurau de toate drepturile civile și politice, ca și pământeni; copii acestor streini, născuți și crescuți în țară, erau Români și naționalitatea lor română n'a fost de nimeni pusă la îndoială;

Considerând că Regulamentul organic, ocupându-se în articolu 379 și regulamentul numai condițiunea străinilor de ori ce rit creștinesc din nou veniți în țară, este evident că a recunoscut străinilor de rit creștin, cari la acea epocă erau stabiliți în țară, fără spirit de întorcere și fără a fi supuși vre unei protecțiuni, condițiunea de care se bucurau, în virtutea obiceiului pământului și a mesurilor regulamentare, luate după vremi și diferiți Domnitori, și a consfințit naționalitatea română a copiilor acestor străini, născuți și crescuți în țară;

Considerând că din cele stabilite mai sus rezultă în mod neîndoios că întimatul C. Constantinescu, născut în țară sub Regulamentul organic, din tată și mamă creștină și Români, fără a fi supuși străini, erau de drept pământeni, fără nevoie de nici uă naturalizare sau recunoșcere;

perdut spiritul de întorcere, în sistemul transmisiunii naționalității *jure sanguinis*,—nu va putea da nici o patrie fiului său.

Pe de altă parte, mama, în neputință de a dobândi o nouă naționalitate, tot pentru că bărbatul ei nu are nici una, va conserva propria ei naționalitate, căci nimeni, cum am văzut, nu trebuie să fie fără patrie.

În acest cas, copilul va urma naționalitatea mamei, el va fi deci Român, și *jure soli* și *jure sanguinis*.

În acest sens s'a pronunțat în tot-d'a-una doctrina.

Ast-fel, Laurent: «nu se poate zice, că copilul va avea patria tatălui, căci acesta nu are nici una. Dar mama având una, ea va transmite naționalitatea sa copilului»¹.

Tot în acest sens se pronunță și D-l D. Alexandrescu².

* Acest principiu, însă, găsește la noi, și, în general, în Orient, o aplicațiune fecundă, din cauza acelei numeroase clase de oameni, —unii sudiți sau protegiați ai marilor puteri, —fără să fie cetățenii acestora, —iar alții, fără chiar nici un fel de legătură juridică cu vr'un Stat.

Aceștia sunt aceia despre cari Aristote a putut zice, că ei sunt ori brute ori Zei; ei constituiesc cea mai mare anomalie în dreptul ginților.

Convențiunea de la Paris, din 1858 August 7/19, prin art. 46, a schimbat încă o dată, cum prea bine zice D-l Petru Missir, unul din caracterele tradiționale ale deosebirei, dintre cetățenii români și străini.

Art 46. «Moldovenii și Valachii vor fi toți egali înaintea legei, înaintea impositului și egali admisibili în funcțiunile publice, în unul și cel-l'alt Principat.

1. Laurent, *Droit civil international*, tom. III, p. 182.

2. D. Alexandrescu, *Explicațiune teoretică și practică a Codului civil*, tom. I, p. 139.

«Moldovenii și Valachiî, *de ori-ce rit creștinesc*, se vor bucura de o potrivă de drepturile politice».

«Se operază, deci, continuă D-l Missir, o strămutare a liniei de demarcare dintre Români și streini. Preferența ce o dă legile române ortodoxilor se confundă cu preferența ce o dă acum convențiunea *tuturor creștinilor*, și rămân, numai, Evreii, căci alți necreștini nu erau în cauză, în situația de mai înainte a neortodoxilor.

«Convențiunea, prin acest text, face cu puțință tuturor creștinilor, *născuți* în principate, și cari se puteau investi ca denumirea regională de Moldoveni și Valachi, fiind pământeni, să devină cetățeni români cu drepturi politice și cu acela de a cumpăra moșii, ca ori ce alt cetățean român» ¹.

Dovadă încă, că acesta este singura interpretare sănătoasă a cuvintelor din articolul de mai sus, *«de ori-ce rit creștinesc»*, sunt și următoarele cuvinte, pronunțate de d-l B. Boerescu, Ministrul afacerilor streine, în ședința adunării constituante a deputaților, de la 1 Octombrie 1879:

«Când, la 1857, s'a emancipat streiniî, când, adică s'a declarat, că între creștini, diferența de secte creștine nu mai constituie o neegalitate, atunci toți Armenii s'a înscris în listele electorale și au votat, fără ca vre-unul din ei să fi fost supus votului Adunărilor»,

În fine, Codul civil de la 1865, rupând ca și codul Napoleon, cu tradițiunile trecutului și inspirându-se de noile principii, după cari patria este în liberul arbitru al individului, lasă copilului nascut în România opțiunea la majoritate între patria română și patria de singe a părinților lui.

1. Petru Missir, *Dreptul de succesiune al streinilor la imobilele rurale în România*, p. 76 și 77.

Acéastă obþiune. el o acordă și acelor născuți și de-veniți majori, în momentul promulgărei codului și cari ar voi să fie Români.

Observ, însă, că acest ultim aliniat nu este corect. A-ceștia erau deja români, după cum am văzut; opțiunea lor trebuia, dar, să se manifeste în sens contrariu, adică în sens de a dobândi cetățenia streină, iar nu pe aceea română.

Codul nostru, și în acéastă materie, ca și în multe altele, a meunoscut dreptul nostru anterior și nu a menajat, în destul de inteligent, tranșițiunea de la unul la altul.

Orî cum ar fi. însă, codul civil neprescriind nici o anume formalitate și neindicând autoritatea la care trebuie să se facă declarațiunile prescrise de art. 8, cu drept cuvînt, jurisprudența a admis că ea se pôte induce și din fapte: ca satisfacerea legei militare, tragerea la sorți, *esercitarea continuă a dreptului electoral*, etc.

V. Cass. s. II, No. 16, 1887, Buletinul 1887 p. 225. C. s. I, No. 104, 1892; B. 1892 p. 214. Curtea Bucuresci s. I, No. 89, 1891; Dr. No. 42, 1892.

Dar, Regulamentul Organic, am văduț că urmărea un indoit scop, pe de o parte, să fixeze pe acei ce sunt birnici, iar pe de alta, să determine, o dată pentru tot-d'a-una, cine sunt acei ce nu sunt birnici, în special, cari sunt boerii țerei, ei fiind dispensați de orî-ce bir.

Acéastă misiune, el o conferă tot ziselor comisii.

Art. 80. «Tot aceste comisii ce sunt orânduite pentru fie-care județ, se vor îndeletnici de o dată și întru facerea catagrafiei stărilor privilegiate; adică a neamurilor, postelnicilor și mazi-lilor, care se îndatorează să arate acturile ce 'i împuternicează să aibă aceste numiri, precum și orî-ce alt document întemeietor de a le lor privilegiuri săvârșindu-se și catagrafia ac-es-

tora; toate numele privilegiaților se vor înscrie fără loc lăsat fără nici-o răsătură, într'o condică șnuruită și însemnată de visterie și încredințată cu pecetia Domnului. După aceasta totul fețelor, ce se vor coprinde în fie-care dintr-aceste trei orândueli, se vor cinui, scriindu-se cinul și în slove, și se va întări cu iscălitura Domnului».

Art. 81. «Drepturile neamurilor, cuviindu-se numai celor ce coboară a lor neamuri din strămoși din familiile nobile, vor avea aceleași căderi ce are și noblețea.

Prin Visterie nu se va putea slobozi, de acum înainte, nici un document de neamuri, dar va alcătui visterierul pe tot anul catastih de numele celor ce vor dovedi al lor început, prindestoinice documenturi, și 'l va supune Obșteștei Adunări, care după ce va cerceta căderile fie-căruea, va face al său raport către Domn. Printr'acest mijloc numele celor din nou așezați la neamuri, de vor fi, se vor înscrie la condică în urma celor lalți, și se vor întări asemenea prin iscălitura Domnului.

Raporturile Obșteștei adunări se vor păstra și se vor alătura în condica privilegiaților ca să se adevereze. *în totă vremea*, cercetarea ce se va fi făcut pentru căderile tuturilor celor înscriși într'această condică».

Din aceste dispozițiuni rezultă: că o-dată constatarea făcută de comisie și aprobată de Obșteasca Adunare, ea forma un drept dobândit, un adeverat lucru judecat, în favoarea celui admis de ele, pe care drept el, *în totă vremea*, pôte se 'l invóce.

Orî, independent de principiile generale, mai sus dezvoltate, cari fixéză cetățenia tuturilor locuitorilor țerei acestia, fără deosebire de clase, este un fapt constant în istoria noastră, că Boerii sunt acei cari au avut, în mod exclusiv, *optimum jus civitatis*; ei sunt aceia, cari datoréză serviciul militar, ei sunt aceia cari aleg pe Domn, ei numai pot fi numiți în dregătorii publice, etc.

Cine sunt Boerii? Toți istoricii ne spun că boerii

sunt proprietarii solului, concepțiune care cadrează foarte bine cu regimul feudal,— al iobăgiei la noi,—din acele timpuri¹.

«Le mot boyard, dit le regretat Blaremborg, signifie guerrier et c'est là aussi le caractère primitif de l'institution. Les boyards étaient les propriétaires, mais non exclusifs du sol, et la force armée du pays.»²

Cu timpul, boeria, transformându-se, este legată și de dregătorii, ea tinde a deveni o boerie de titluri.

Printre aceștia însă, Regulamentul Organic distinge: clasa boerilor de neam, — a neamurilor, — clasa postelnicilor și clasa mazililor.

«Drepturile neamurilor, cuviindu-se numai celor ce se scoboră din strămoși, din familii nobile, vor avea aceleași căderi, ce are și noblețta», (art.81) adică boerimea de dregătorie, de rang.

Cum vor putea ei constata aceste drepturi? Unde sunt censurile anterioare? Unde sunt catastișele, în care se fie înscrise numele autorilor lor?

Pentru a pune capet abuzurilor, în special, pentru a evita de a se sustrage de la plata birului, sub pretext de boerie, Regulamentul Organic a ordonat această constatare; această are, cu drept cuvânt, caracterul unei hotăriri judecătorești, asupra căreia nimeni nu mai poate reveni.

Mai mult încă, chiar de ar fi dovedit în fapt, că aceste boerii au fost acordate prin bani, votul Obșteștei Adunări consfințindu-le, nu ne este permis a căuta mai departe origina lor, precum nu ne este permis se scrutăm motivele de conștiință, cari dicteză hotăririle judecătorilor: *Res judicata pro veritate habetur*.

1. Xenopol, *ib. id.*, t. II. p. 200, ur.

2. N. Blaremborg, *Les institutions et les lois de la Roumanie*, p. 227.

Cu atât mai vèrtos, dar, trebuie se înlăturăm simplele alegațiuni, nesprijinite pe nici o dovadă.

Pentru interese de politică militantă, pentru a isgoni din Cameră pe un dușman periculos, partidurile politice se pot purta la excese; acestea, însă, nu sunt permise judecătorului.

Unde este, însă, primejdia socială?

Prin faptul că acești, chiar pretinși boeri,— ca și noi ortodoxi,— s'aau așezat în România, fără spirit de întorcere, nu au devenit ei Români?

Boeria însemna ceva sub vechiul regim, dar azi ea este un simplu suvenir istoric.

Singura ei utilitate este azi de a înlesni, acelor ce li se tăgăduiește cetățenia, dovada aceștia.

Bine, dar, a judecat Inalta Curte de Casație, când a declarat că boeria de neam este nedespărțită de calitatea de Român.

«Considerând, zice Inalta Curte de Casație, că diploma produsă e în condițiunile art. 80 și 81 din Regulamentul Organic, că fiind constant că Leonida Sterea e boer de neam, prin acesta se recunoște și calitatea lui de român, că-i boeria de neam, ast-fel precum e definită prin art. 81. al. I din Regulamentul Organic, precum și din art. 4, 5, 6 și 8 același regulament, nu e deslipită de calitatea de român; că de aceea boerul de neam avea dreptul de a fi alegător și de a fi ales.»¹

În fine, un fapt însemnat, pentru istoria dezvoltării noastre economice, este acela al prezenței unui mare număr de omeni pe teritoriul nostru, sub nume de suđiți sau protegiați ai marilor puteri.

1. v. Cass. Sect. II. 3 August 1876; Bul. 1876, 427. Tot în acest sens s'a pronunțat Inalta Curte de Casație și pentru diplomele conferite de Domniî Moldovei. V. Cas. S. II No. 16, 1888; Bul. 1888 p. 283.

Parte dintre aceștia erau, chiar, Români de baștină, născuți în România, parte veniți de aiurea, mai ales din Turcia. Mai toți aceștia erau neguțători și mulți din ei, pôte cei mai de frunte, erau cei mai mari comercianți ai noștri.

Ce împrejurări îi obliga să recurgă la protecția streină?

Două rinduri de considerațiuni: unele de ordine internă, vexațiunile, exacțiunile, la care ei erau supuși în țară; altele, mai importante, de ordine externă: lipsa de ori-ce protecțiune, în afară, a averii și persoanei lor de către patria lor.

România, de și, în teorie, se considera ca un Stat independent, în fapt, însă, pe de o parte, ea era sub suzeranitatea Porței Otomane, iar, pe de altă parte, slabele ei puteri nu puteau opune un adăpost, în întrul granițelor ei, incursiunilor Turcilor, necum să se gândească a organiza o flotă și o reprezentațiune diplomatică, în afară,—lucru, de alt-fel, contrariu tractatelor internaționale, în vigóre la noi.

Nevoiți, dar, au fost Români să facă apel la protecția streină. Ori cât de durerósă ar fi, însă, această mărturisire, trebuie să o facem, ea este un fapt istoric.

Pentru a pune capăt acestei stări de lucruri, în contradicție cu principiile dreptului ginților, Regulamentul Organic a dispus să se facă recensămîntul tuturor adeveraților sudiți, făcând să reintre, în classa lor, pe acei ce fără drept se sustrăseseră.

«Un mare număr de ómenî, zice art. 93, născuți în Turcia sau în Principaturî, au găsit, *în cele din urmă vreme, mijloc* de a se alătura sub o protecție str ină, și de a se arăta ca niște sudiți ai cutăreia său ai cutăreia Puterî, *ca printr'aceasta să dobân lăscă apărarea și sloboqlirea întărită prin tractaturi spre favorul celor adevărați sudiți ai acestor puterî cari vin în țară cu pașaporturi. Drept aceea este de trebuință ca co-*

misiile catagrafiei să se însărcineze de a face un catastih obșteșc și de toți acei așezați în țară, neguțetori și meșteri, care petrec sub numire de sudiți streini.

Într'acest catastih se va însemna al lor nume, porecla, neamul din care ȳic că se trag, a lor orîndueală și meserie, sălășluirea de acum, avuturile nemișcătore, de care ar fi proprietari în țară, și în sfârșit pașaporturile sau documenturile prin care se vor dovedi a lor început adevărat, și vremea venirii lor în Principatură.

Obișnuita Obșteasca Adunare, după ce va cerceta acest catastih, îl va supune, pe lângă ale sale băgări de seamă, Domnului și Domnul din parte-î se va adresa către Inalta Poartă, ca dintr'o conglăsuire cu înfățișetorii puterilor Europenesce în Constantinopol, să se orînduiască în fie-care Principat câte o comisie într'adins, care să cerceteze și să adevereze titlurile naționalității acestor ómeni, și se'î facă a intra de isnovă întru ale lor firești drepturi pre toți aceea ce nu vor arăta pașaporturi în bună și cuviincioasă formă, date lor de Guvernurile a căroro sudiți se vor fi numind. Consolii puterilor Europenesce ședători în Principat, vor fi chemați ca se între la această Comisie și să se îndeletnicească întru ceruta adevărire și depărtarea de asemenea dobândite abuzive protecții, care sunt împrotivtore înființatelor aședemânturi și care au pricinuit de multe ori prigoniri între stăpânirea locului și între consularurile puterilor Europenesce.»

Ast-fel fiind determinată, starea de drept a acestora, nasce întrebarea, care este naționalitatea lor?

Dacă în regulamentul organic, sau în legislațiunile anteriore codului civil, ar exista o dispozițiune concepută în termenii art. 17, lit. c:

«Calitatea de român se perde:

«Prin supunerea pentru ori cât de puțin timp la vre-o protecțiune streină». răspunsul ar merge de la sine.

Toți acești sudiți ar fi încetat de a mai fi Români.

O atare dispozițiune nu există în dreptul nostru anterior și nici că putea să existe, pentru motivele pe cari le-am arătat.

Sudițenia era o necesitate socială, ea nu era un fapt voluntar al omului, de care el să fie responsabil.

În al doilea rând, ea ar fi isbit în mod nemeritat în clasa cea mai bogată și cea mai numeroasă a populațiunei.

Și, în fine, tendența generală am văzut că era, nu de a exclude pe omeni de la cetățenie, ci din contră de a-i atrage pentru a spori numărul birnicilor, în specie al patentarilor.

Sudețenia, dar, prin ea însăși, nici nu dă, nici nu ridică cui-va naționalitatea lui; aceasta rămâne intactă.

De alt-fel, dacă acești sudiți ar fi încetat să fie Români, ei nu deveneau cetățeni ai Statului protector, ei nu erau de cât pro egiații săi;—ei, dar, ar fi rămas fără patrie, consecință respinsă de dreptul ginților.

În ori-ce cas, sudițenia nu exercita nici o influență asupra copilului suditului, raportul de protecțiune fiind cu totul personal între aceștia și Statul proteguitor.

Cu atât mai mult, această sudițenie nu putea influa întru nimic naționalitatea copilului născut înaintea acesteia, personalitatea copilului fiind, din momentul născerei, ba chiar al zămislirei pentru tată, independentă de a acestuia.

În acest sens s'aun pronunțat autoritățile noastre vechi, și politice și judecătorești, ori de câte ori cazul li s'a prezentat.

(V. Adresul secretariatului de Stat al Moldovei, din 1835 Oct. 29 No. 1760, prin care aun împărțit logofeției dreptăței, deslegarea sfatului «că familia proteguitilor nu este datore a urma calitatea părinților», în Adunarea de ofisuri și deslegări de Banul D. Hasnas. 1844. Iași.)

Art. 12 din Codul civil dispune: «Streina ce se va căsători cu un Român se va considera ca Româncă» și Art. 19: «Românca care se va căsători cu un strein va urma condițiunii soțului său».

Care este fundamentul filosofic al acestor dispozițiuni?

«Acastă maximă, a zis Boulay, vorbind în numele guvernului înaintea Tribunalului, este fondată pe natura însăși a căsătoriei, care din două ființe nu face de cât una, dând preeminența soțului asupra soției», și Laurent adaogă, că «acest motiv este considerabil».¹

«Dacă ori-ce persoană, zice de asemeni d. André Weiss,² ori-care ar fi sexul său ori-care ar fi locul, pe care ea îl ocupă în familie, are dreptul de a avea o naționalitate și dreptul de a o schimba, conformându-se regulilor stabilite de legislațiunea de care ea relevă, este de dorit ca mai multe naționalități să nu coexiste în același cămin. Buna înțelegere între soți, gestiunea intereselor comune ale menajului ar suferi din diversitatea patriei. De aceea legislatorul are datoria, neaducând, de alt-fel, nici o atingere libertății de expatriațiune, respectând individualitatea fie-cărui, din acei cari compun familia, de a stabili între ei armonia inițială, în ziua în care această familie se fondază, în ziua căsătoriei. Căsătoria trebuie să dea soților o patrie comună, și această patrie nu poate să fie aceea a femeii, de ore-ce ea trebuie să se supună bărbatului său, și să 'l urmeze în toate schimbările de residență; acesta va fi, în tot-d'a-una, aceea a bărbatului însuși, cărui natura și legea conferă hegemonia domestică. Femeea împrumută numele și domiciliul bărbatului său. De ce nu ar împrumuta ea și naționalitatea lui?».

1. Laurent, *ib. id.*, t. III, p. 278

2. Weiss, *ib. id.*, t. I, p. 503.

Naționalitatea bărbatului se impune femeii în mod imperativ; ea nu poate, nici chiar în mod expres, să se sustragă de la aplicațiunea regulelor stabilite de lege: streină, ea devine română, română ea devine streină, după naționalitatea soțului seu, din momentul căsătoriei.

Acest principiu este de ordine publică, el este însuși temelial familiai, prima piatră fundamentală, cum am văzut, a societății și a Statului.

De aceea, doctrina generală este în acest sens ¹.

În codul Caragea nu găsim un text, analog cu acela al art. 12 din codul civil.

Găsim, însă, în codul Calimach două dispozițiuni de o importanță considerabilă:

§ 106 «Bărbatul este capul familiei sale».

§ 107 «Femeia primesce numele familiei bărbatului seu și dobândește driturile stărei lui».

Din aceste dispozițiuni rezultă, dar, în mod invederat:

Pe de o parte, unitatea familiei, ca și în doctrina modernă; iar pe de altă parte, contopirea femeii în bărbat, al cărui nume, a cărui stare socială ea o dobândește.

Naționalitatea fiind, însă, una din condițiunile sociale de căpetenie, fundamentul și sorginea tuturilor drepturilor sociale și politice,—cum s'ar putea, dar, susține că femeia nu a dobândit-o, de îndată, cu trecerea ei în puterea bărbatului, cu schimbarea numelui ei?

Dar, o asemenea suposițiune nu este confirmată în dreptul nostru vechi de nici un text de lege, de nici un obicei local; ba, ea este contrazisă de fapte.

Am văzut, în adevăr, în istoria formațiunei naționalității române, numeroase exemple de căsătorii între Români și streine, și nicăeri nu am văzut că acestea ar fi

1. Laurent, *ib. id.*, p. 279; Weiss, *ib. id.*, 504; Cogordan, *ib. id.*, 275 și ur.

continuat să 'și păstreze, după căsătorie, naționalitatea lor de origină.

Am putea, zice chiar, că din faptul că un strein devenea Român, luând în căsătorie pe o Româncă, rezultă *a fortiori* că o streină, căsătorită cu un Român, devenea Româncă.

Bunul simț, fundamentul filosofic însuși, pe care se reazimă principiul absorbțiunei femeii în condiția de drept a bărbatului, resping o asemenea interpretare.

Maî mult încă, dacă principiul că simpla așezare a unui strein de rit creștin, în România, fără spirit de întorcere în patria lui, este suficient pentru a'l face Român; dacă faptul căsătoriei lui, cu o Româncă, nu însemna alt-ceva de cât că această așezare este fără spirit de întorcere, pentru ce să fie alt-fel când o femeie streină s'ar fi căsătorit cu un român, s'ar fi așezat, prin urmare, în România fără spirit de întorcere?

Nu există nici o rațiune să distingem, și nici legile scrise orî nescrise ale țerei acesteia nu fac această distincțiune.

Se pretinde, însă, că în contra acestei teorii s'ar împotrivi principiile de drept roman, cari principii ar fi singure hotărîtore în vechiul nostru drept.

O asemenea aserțiune, însă, este contrașisă de tot procesul de formațiune al dreptului nostru istoric.

Nimeni mai bine de cât Ion Caragea VV. nu a depins starea de nedomirire a vechiului nostru drept.

Iată, în adevăr, ce constata el, în fapt, în însăși prefața condiceî, cu care el ne-a inzestrat¹.

«Țerra românească având din vechime canóne, pentru cele în parte drepturi ale locuitorilor săi, ale sale nescrise și nedeslășite obiceiuri, și ale condiceî sale puține și nedesvârșit

1. C. Caragea, pag. 196, (Edițiunea Brăiloiu).

pravile înscris, care, și nefiind destoinice nu puteră cumpăni, nici dreptul a îndrepta dreptatea fie-cărui, de aceea și era silită a năsuși la pravilele împărătesci ale Românilor, și a se sluji cu toate aceste pravile, fără deosebire. Așia dar, uluindu-se în trei întocmiri de pravile, adică a obiceiurilor, a condițiilor sale și a Romanilor, urma a nu avea nici o pravilă, căci obiceiurile prefăcându-se în multe chipuri, *adesea se împotriveauă pravililor Romane, și acestea iarăși unele fiind pricinuitoare de doș tâlcuirii, și altele cu totul împotrivoare între ele*, surpaă una pre alta, în cât dreptățile tuturor mēdulărilor politiceșii oblăduirii, cădēnd neîncetat în amestecături și învălueli de multe cuvēntări împotrivoare, apururea erau 'n primejdie, ca cum ar înnota în noēnuri de ape turbure ce se tălăsuiesc de multe vēnturi împotrivoare, și în cele de pē urmă nici se îndreptaă, ci se abătēu de pē voința celor mai tari sēu celor mai meșteșugareși în viclēșuguri, care totu la o pricină puneau înainte când obiceiul, când condica țerii, când pravilele împărătesci, de pē plăcerea lor.

Aceste dar fără orânduială strămutări ale dreptății void Domnia mea a le osteia, mai întēiu cu adăncă chibsiure amū socotitū, ce-felū de întocmire de pravile se cuvine, și câte sunt spre deplinū îndestule la cea de acum politicească oblăduire a țerii romănesci. Și așia priimind apoi unele din cele vechi, iar altele îndreptând, și cele mai multe adăogând, amū întocmit aceste pravile ale Domnii mele cât s'a pututū cu bună orânduială și fōrte deslușite în cât și cei neinvēțați fōrte lesne sē le înțelēgă.»

Dar, la Greci, la Romani, casătoria nu producea ea aceleași efecte, ca în dreptul modern?

Orī-cine cunōsce strănsa organizațiune a familiei romane, orī-cine 'și aduce aminte că tatăl de familie era preotul cultului domestic și judecătorul membrilor familiei lui, că femea, în anumite casuri, cădea în puterea hărbatului sēu, întocmai ca un fiū de familie, și

ținea locul acestora, *loco filiae* zic textele, că în această calitate, ea venea în concurs cu propriii ei fii la succesiunea bărbatului său, etc., va recunoște de sigur, că dacă în familia modernă, mult mai resleață de cât cea romană, și totuși principiile nu îngăduesc fărămițarea ei, cu atât mai mare cuvint o asemenea discordanță nu era compatibilă cu ideile antice.

Precum un străin nu poate asista, fără a comite un sacrilegiu, la cultul cetății, tot ast-fel nici o femeie străină nu va putea participa, fără sacrilegiu, la cultul domestic al noii ei familii.

Și aci, religiunea dădu primele norme : căsătoria se perfectă prin inițierea solemnă a femeii la cultul domestic al bărbatului și printr'o abjurațiune solemnă la acela al părinților ei¹.

Jurisconsultii romanii au înțeles bine acest îndoit act, când au definit căsătoria :

«*Nuptiae sunt, zice Modestin, conjunctio maris et feminae (et) consortium omnis vitae, divini et humani juris comunicatio*»².

Nici o dată, dreptul modern nu a putut mai bine cristalisa, la o l-altă, atâtea principii fundamentale.

Viața în comun, comunicațiunea dreptului divin și a dreptului uman, iată ce constituie căsătoria, în epoca clasică, sub păgânism.

Cu creștinismul, idea, în loc să piardă din cohesiunea ei, devine din ce în ce mai cimentată.

«*Nuptiae sive matrimonium, zice Justinian, est viri et mulieris conjunctio, individuum vitae consuetudinem continens*»³.

Din toate acestea, Romanii au admis că soțul comu-

1. Fustel de Coulanges, *ib.*, *id.*, p. 41 și ur.

2. Digeste L. 1 lib., XXIII, tit. II.

3. Justinian, *Institute* lib. I, tit. IX, § 1.

nica condițiunea lui socială femeii sale. Este el *consularis*, devine și ea *consularis*; este el *clarissimus*, devine și ea *clarissima*, etc.

Acésta este singura și adevărata căsătorie; ea singură produce puterea paternă; celelalte sunt uniuni pe cari legea la început le ignora, pe cari, însă, cu timpul, ea le recunoște, fără însă a lega de dânsese efectele pe cari numai *justae nuptiae* le puteau produce.

Atât este de adevărat, că uniunea naționalității este însăși baza familiei, că ori de câte ori o atare anomalie se prezintă, legislatorul este gata să o corecteze.

Ast-fel, un Roman ia în căsătorie pe o latină sau pe o pelerină, *jure civili*, căsătoria nu există; femeia a ramas streină de soțul ei.

Dacă, însă, ea are un copil, legea permite Romanului să alege înaintea Pretorului că el a luat, din eróre, în căsătorie pe o latină sau pe o pelerină, creșând'o romană, și de îndată, atât femeia cât și copilul ei dobândesc *dreptul de cetate* și cad, unul în puterea, cu sau fără *manu*, a bărbatului, cel-l-alt în puterea lui paternă ¹.

În acest cas, chiar dupe căsătorie, soțul atrage către dânsul pe soția sa și 'i imprimă naționalitatea lui.

Același efect să producea, însă, *a fortiori*, ori de câte ori un Roman se căsătorea cu o latină sau o pelerină, care, însă, obținuse *jus connubii*.

Iată, adevăratul mod de fondațiune al familiei romane; a voi să induci din anomaliile, excepțiunile pe cari legislațiunea romană, silită numai, nu a continuat a le ignora tot-d'a-una, este a voi să rēstorni realitatea faptelor; să ieși escepția drept regulă; — ceea-ce de sigur, că nu este admisibil.

Să conchidem dar :

1. Gaius, Com. I, § 67.

Că, din cea mai adâncă antichitate și până azi, dreptul de acord cu rațiunea logică, a admis principiul, că femeia urmăzește condițiunea bărbatului, că femeia se împărtășește de naționalitatea acestuia.

Nu ignor, că unele legislațiuni, plecând de la principiul, că naționalitatea este indelebilă, că o dată dobândită, omul nu o mai poate schimba, — *l'allégeance perpétuelle*, — căsătoria, de sigur, în acest cas, nu exersa nici o influență asupra naționalității femeii.

Ast-fel, Francesa, care ar fi luat în căsătorie pe un Englez, pe de o parte, în virtutea art. 19, cod. Napoléon, înceta de a mai fi Francesă, iar pe de alta, ea nu dobânda naționalitatea engleză; vice-versa, Englesă, care se căsătorea cu un Francez, nu înceta de a fi Engleză, de și devenea, conform art. 12, Francesă.

«Astă-zi, zice cu drept cuvint, D-l Cogordan¹, nu mai există de cât suvenirul acestei bizarerii. Bilurile din 1844, confirmate și complectate, asupra acestui punct, prin acela din 12 Maiu 1870, au admis principiul, aprópe universal urmat în Europa».

De ce dar, când nici un text de lege, din vechiul nostru Drept, când nici un obicei, bine constatat, nu ne obligă,—să consacrăm, în loc de o dispoziție rațională, logică, morală, tocmai o *bizarerie*?

O asemenea aplicațiune a principiilor de drept trebuie, însă, înlăturată.

Dreptul pozitiv este presupus a nu fi de cât ecoul dreptului natural. al dreptului pe care rațiunea pură ni 'l revelă. În tăcerea lui, dar, trebuie să inducem că el, principiile acestuia, a înțeles să le aplice.

Conform acestei reguli de drept și pentru a pune capăt dissentimentului, doctrina a consacrat următorul principiu :

1. Cogordan, *ib. id.*, p. 280

«Im Zweifel, zice Bluntschli¹, wird angenommen, dass die Ehefrau durch die Heirath in die Staatsgenossenschaft ihres Ehemannes eintrete».

(In îndoială, este admis că femeia, prin căsătorie, trece în naționalitatea bărbatului său).

Ce se întimplă, însă, în cas de disoluțiune a unei căsătorii dintre un Român, și o streină?

Să observăm că codul civil nu enumeră printre modurile de perdere a calității de Român și disoluțiunea unei atari căsătorii.

Ori, această perdere este o pedepsă, *une déchéance*, care nu se poate aplica prin deducțiune: *ulla poena, sine lege*.

Din faptul, că Româncea, devenită streină prin căsătorie, redevine Româncă, în cas de văduvie, nu trebuie să inducem că și streina—româncă va redeveni streină.

Legea a presupus, că această Româncă a conservat un viu amor pentru patria ei de origină; și 'i-a înlesnit, pur și simplu, ajungerea la cetățenie: acesta este o favoare, fără alte consecințe.

Pentru aceste motive, doctrina și jurisprudența se pronunță în mod unanim în sensul conservațiunii naționalității, dobândită prin căsătorie².

Iată acum și decisiunea Onoratei Curți de Apel din Bucuresci, secțiunea II-a, No. 234, din 28 Novembre 1896, data în procesul ce am avut onoare să pledez înaintea ei; ea confirmă, pe deplin, toate propozițiunile noastre anterioare:

1. Bluntschli, *Das moderne Völkerrecht der civilisirten Staaten*, p. 213.

2. Laurent, *ib. id.*, t. III p. 301; Cogordan, *ib. id.*, p. 277, etc.

«Având în vedere, pe lângă acestea, ca în timpurile cele mai vechi, despre care istoria ne-a lasat urme, țările cari formăza astăzi România, au fost adăpostul mai multor popoare, divizate în mai multe ramuri, pe cari Traian le reduse în provincii Romane, rămânând sub această dominațiune până la anul 270 după Cristos ; că, prin urmare, Dacia, cu toate populațiunile ei de la Dunăre, aflându-se sub această dominațiune, în timpul imperatorului Antonin Caracala, care a conferit, în mod nedistinct, dreptul de cetățenie la toți supușii imperiului, ele au îmbrățișat naționalitatea Romană ;

«Considerând, că, în adevăr, în cursul timpurilor, care au urmat, mersul dezvoltării noastre naționale, întrerupt prin năvălirile diferitelor orde barbare, și reluat cu descalicarea lui Radu Negru, în Muntenia și Dragoș, în Moldova, s'a întrerupt din nou cu venirea Turcilor în Europa, și că, din cauza acestora, populațiunile ținuturilor, cucerite de ei, venită către țările de dincoace de Dunăre și, încetul cu încetul, se infiltrară în națiunea Română, cu care avea legături de origină și, chiar, de religie.

«Considerând, că, în aceste vechi timpuri, nu găsim nici o urmă de formalitate asupra modului dobândirii împământării, ci numai, că streinul se putea căsători cu o pământeană, căpătând prin asemenea legătură în stăpânire moșiile, ce i se aducea ca zestre.

«Considerând, că Regulamentul Organic, prin art. 379, prevădând că însurarea cu pământeană, nu poate, de acum înainte, să'i dea drept streinului de naturalizațiune, recunoșce, în mod expresiv, că până la această dată obiceiul pământului, fundamentul tradițional al dreptului nostru, era ca căsătoria unui strein de rit creștin cu o pământeană atrage după sine naturalizația lui

«Considerând, în fine, că dacă în vechea noastră legislațiune, anterioară Regulamentului Organic, nu se stabilește, în mod pozitiv, că faptul născerii pe teritoriul Român ar conferi calitatea de cetățean, cu toate acestea obiceiul pământului ad-

mise, în un mod tacit, că streinii de rit creștin, născuți în România, adoptând obiceiurile țarei și absorbindu-se în națiunea română, să fie asimilați Românilor.

«Că așa fiind, în vederea acestor considerațiuni, unite cu cele din sentința Tribunalului, rezultă în mod cert, ca atât Dimitrie Doxache tatăl, cât și Belisarie D. Doxache, fiul, au fost cetățeni români.

«Având în vedere, că din marturisirea Athenei B. Doxache se constată ca tatul său se numea Raicovici, iar, din actul său de botez, cu data de 1837, prezentat de dinsa, se vede ca a fost botezata cu numele de Atena sin Ștefan și că acesta era din mahalaua Popescului.

«Considerând, ca certificatul No. 301 din 13 Aprilie 1895, liberat de direcțiunea generală a arhivelor Statului, se constata ca Ștefan Raicovici este trecut în condicele de catagrafie ale sudiților, facute conform Regulamentului Organic, în periodul II, anul 1838, No. 381, sub denumirea de supus austriac, de naționalitate grec, de profesie băcan, în mahalaua Popescului, și în condica sudiților, pe periodul III, anul 1844, sub aceea de bacan, nascut în Brașov, acum locuitor în București, mahalaua Sf. Nicolae, neguțator cu pravalie, supus austriac, venit în țara de 30 ani; or, din acestea rezultă, ca acest Ștefan Raicovici din mahalaua Popescului este tocmai cel prevețut în actul de botez, prezentat de Atena, și, prin urmare, el este tatal acesteia.

«Ca așa fiind, presumpțiunea destul de forte trasă prin faptul înscrierii în condica sudiților, necombătută cu nici o proba sau document contrar, unita prin faptul ca dînsul nu era nascut pe teritoriul țarei Românesce, dovedesce ca Ștefan Raicovici tatal Athenei B. Doxache a fost de origina, de naționalitate și de protecțiune streina și, prin urmare, și acesta, nascuta în urma Regulamentului Organic, a fost streină;

«Considerând, ca în legislațiunile noastre vechi, anteriore codului civil, nu găsim nici o dispozițiune care să reglementeze condițiunea femeii streine, care s'ar căsători cu un ce-

tațean român; că dacă, pentru acesta, ar trebui a ne raporta la dreptul Roman, apoi aci gasim *justae nuptiae*, în care cetățeanul roman, având de drept conubiul cu o latină veche, făcea pe soția sa cetățeană romana, și casatoria *juris gentium*, în care Romanul, casătorindu-se cu o peregrina, nu comunica acesteia cetățenia; stare de lucruri, care a durat până ce Antonin Caracal, prin o constituțiune, făcând pe toți locuitorii din Imperiul Roman cetățeni Romani, a făcut sa dispara și doosebirea dintre peregrine și latine și prin urmare și aceea dintre *justae nuptiae* și casatoriile *juris gentium*; ca, chiar, dacă va mai fi rămas, câte-va rari aplicațiuni de casatorie de drept al ginților, de la Justinian în colo, totuși nu pôte mai fi admisibil, ca acéstă escepțiune să fi trecut la popórele cari au împrumutat Dreptul Roman, ci regula generală, adica *justae nuptiae*, sa i casatoria civila.

«Considerând, ca daca vechiul nostru obicei al pământului facea Român pe streinul de rit creștin, care se casătorea cu o Româncă, *a fortiori*, o streină casatorita cu un Român, trebuie să recunóscem, că devenia Româncă.

«Considerând, ca deși chrisovul lui Ștefan Racovița, din 1764, interzicea căsătoriile dintre femeile românce cu streinii, pedepsindu-î pe părinții lor cu surghiunul și confiscățiunea, cu toate acestea, la căsătoriile Românilor cu femei stroine, el schimba tonul și sancțiunea, dând voe acestora a se casători cu pămîntenî, dar le recomandă de a nu încuiba pe ai lor în țară.

«Considerând, în fine, că dreptul positiv nu pôte fi de cât ecoul dreptului natural, al dreptului pe care rațiunea pura ni-l arată. și așa fiind, în tacerea lui, principiile acestuia trebuie sa le aplicăm; orî, casătoria, prin natura ei, făcând din doue ființe una singura, dînd preeminența soțului asupra soției, urméza că ei nu pot avea de cât o patrie comuna, și acósta patrie nu pôte fi aceea a femeiei. ci a bărbatului căruia natura, ca și legea, 'i conferă hegemonia domestică, obligând pe femeie a-l urma și a i se supune, că așa fiind, femeia trebuie să ia naționalitatea bărbatului, și, în tot cazul, când dubiu

există, atunci, prin căsătorie, femeia trece în cetățenia și naționalitatea barbatului.

Pentru aceste motive, dară, și pentru cele din sentința tribunalului Atena B. Doxache, deși streina, prin naștere, însă, prin căsătoria ei cu Belisarie Doxache, de naționalitate român, a devenit și dânsa româncă și nici un text de lege nefacând-o a perde această naționalitate, prin disoluțiunea căsătoriei, urmază că dânsa a putut mosceni, prin testament, imobile rurale în România.

În fine, prin revisuirea art. 7 din Constituțiune, în anul 1879, se modifică, încă o dată, curentul de dezvoltare al naționalității române.

De aci înainte, diferența de credințe religioase, care, atâtea veacuri, a despărțit pe streinii în două mari, și adânc desghinate între ele, categorii, dispore.

Intrarea în naționalitatea română, care, până la codul civil, deriva, pentru cei crescini, din simplul fapt al nașterii lor pe pământul românesc, iar, de la acesta încoa, din simpla manifestățiune,—*omni modo*,—a voinței lor de a fi Români, este pentru toți streinii, creștini și necreștini, supusă unei grele încercări.

De aci înainte, nimeni nu va mai intra în cetățenia română, fără invoirea legiutorului; o lege individuală este necesară pentru fie-care cas de împământenire.

Art. 7 din Constituțiune: «Diferința de credințe religioase și confesiuni nu constituie, în România, o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice, și a le esercita.

§ I. «Străinul, fără osebite de religiune, supus său nesupus unei protecțiuni străine, pôte dobândi împământenirea cu condițiunile următoare :

a. «Va adresa guvernului cererea de naturalisare, în care va arăta capitalul, ce posedă, profesiunea sa și meseria, ce exercită și voința de a-și stabili domiciliul în România ;

b. «Va locui, în urma acestei cereri, zece ani în țară și va dovedi prin faptele sale, că este folositor ieî.

§ II. «Pot fi scutiți de stagiū :

a. «Acei cari vor fi adus, în țară, industrii, invențiuni utile sau talente distinse, sau cari vor fi fundat aci stabilimente mari de comerciū sau de industrii ;

b. «Acei cari, fiind născuți și creșcuți în România, din părinți stabiliți în țară, nu s'au bucurat, nici uniî nici alțiî, vr'o dată de vr'o protecțiune străină ;

c. «Acei cari au servit supt drapel în timpul răsboiului pentru independență, și cari vor putea fi naturalisați, în mod colectiv, după propunerea guvernului, printr'o singură lege și fără alte formalități.

§ III. «Naturalisarea nu să pôte acorda de cât prin lege și în mod individual.

§ IV. «O lege specială va determina modul, prin care străiniî vor putea stabili domiciliul lor pe teritoriul României.

Strângând, acum, într'un singur curs toate pâraile, cari au alimentat curentul naționalității române, până azi, se ne întrebăm, în chip de conclusiune, cine, dintre locuitorii stabiliți actualmente în țara acésta, sunt Români și cine sunt streini ?

1°. Sunt Români: toți acei creștini, născuți în România, înainte de 1 Decembrie 1865, data promulgării codului civil, ori cari ar fi fost naționalitatea părinților lor, potrivit principiului *jus soli*, singur atunci determinant.

2°. Sunt Români: toți acei creștini, născuți în România, între acésta dată și aceia de 13 Octombrie 1879, data promulgării noului articol 7 din constituție, cari au optat pentru naționalitatea română, în anul după majoritatea lor, potrivit art. 8 din codul civil.

3°. Sunt, încă, Români: toți acei creștini născuți în România, din tată strein, care nu relevă de nici o patrie,

— *Heimathlos*, — și din mamă Română, potrivit principiului că, în acest cas, copilul urmează naționalitatea mamei.

4°. Sunt Români: copiii găsiți pe teritoriul României, fără tată și mamă cunoscuți, (art. 8 al III).

5°. Sunt Români, copiii născuți, chiar în țară streină, din un Român, (art. Cod. Civ.).

6°. Sunt Români: femeile streine, căsătorite, chiar, după 13 Octombrie 1879, cu Români, (art. 7 din Constituție nu a visat modificarea art. 12 din Cod. Civ., care conține un principiu fundamental de ordine socială).

7°. Sunt Români: și acei cari, prin naturalizațiune colectivă (1879) sau individuală, au dobândit sau cari, potrivit art. 10 și 18, 19, 20 din Cod. Civ., au redobândit calitatea de Români.

Și, prin *a contrario*, sunt streini :

1°. Chiar cei născuți în România, la ori ce epocă, însă, sunt de religione necreștină.

2°. Toți acei creștini, născuți în România din părinți streini, după 1 Decembrie 1865, dar cari nu au optat pentru cetățenia română, conform art. 8 din cod. civil.

3°. Toți acei născuți aiurea, de și creștini și așezați în România fără spirit de întorcere, după 1 Decembrie 1865, nu au dobândit naturalizațiunea lor, prin lege individuală sau colectivă.

4°. În fine, toți acei Români, cari, după 1 Decembrie 1865, au pierdut calitatea de Român, potrivit art. 17, 19 și 20 din Cod. Civil.

Printre străinii, aflați în România, numărul considerabil al acelor cari, fără se adopte «moravurile» popoului român; fără să se dădea «obiceiurilor» țerei acesteia; fără se contribue la formațiunea «tradițiunilor istorice» a națiunii române, (Funck-Brentano et Albert Sorel); fără să dovedescă, într'un cuvânt, «cel mare și

neperitor amor de patrie». (Ed. Caro), fundamentul orî căreî naționalității, presentă, de sigur, un mare și iminent pericol pentru dezvoltarea caracterului național român.

În două rânduri, acestia au cercat se surpe valul opus incursiuneî lor, în naționalitatea română: la 1866 și la 1879; în amândouă rândurile, fără succes, însă.

La 1866, mișcarea lor a produs art. 7, din vechia constituțiune, care, în mod formal, le a interzis accesul la cetățenie.

La 1879, ei au provocat modificarea acestui articol, și ne au adus la actualul art. 7.

Art. 7 din constituțiune apare, dar, ca un *rempart* al naționalității noastre.

Totă lumea este de acord asupra principiului, în sine.

Dar, tocmai, rațiunea, care a făcut să se edicte acest principiu, tocmai ea va determina întinderea sferei lui de aplicațiune, căci:

„*Cessante ratione legis, cessat et ejus effectus*“.

A extinde, mai departe, rigoarea acestei dispozițiunii este a depăși, chiar, scopul pentru cari ea a fost dictată.

Mai mult încă, este a merge în potriva țintei clare, în potriva voinței, intime și pururea nestrămutată, a legislatorului român.

Iată, în adevăr, ce zicea D-l I. C. Brătianu, Ministrul de Finance, în ședința Adunării Constituante, din 21 Iunie 1866¹, în momentele cele mai grele a consolidării noastre naționale:

«Grija, și a dumnévoastră și a guvernului, este ca să nu devina țara noastră o colonie de toți leneșii, de toți vinovații osândiți și de toți proletarii din Europa întrégă, (*aplause*). În contra tuturilor *proletarilor*, dar, guvernul va lua măsuri, și dacă va fi trebuință, chiar

1. V. *Desbaterile Adunării Constituante din 1866*, publicate de Imprimeria națională, 1883, pag. 109.

de ajutorul Camerei,—cu toate că nu cred acesta,—dar sunt încredințat, că și Camera întreagă va voi să pună o stavilă, *nu venirea științei, nu venirea omenilor, cari ar putea să fie la noi inițiatorii agriculturii și ai comerțului, căci pe acestia noi tot-de-una 'i-am bine primit, 'i-am chemat chiar, dar aceloră cari vin să ne exploateze și nu aduc cu dănsii de cât miseria, conștiința și ignoranța, (prea bine).*»

Aceleași vederi și sentimente au predominat și la revizuirea, din 1879, a art. 7.

Intr'adevăr, printre numeroșii streini, cari vin să adopte țara noastră ca patrie, sunt un însemnat număr de comercianți, industriași, agricultori, capitaliști, oameni de știință, de arte, de literă, etc. etc, cari au dat, în tot-d'a-una, și dau, încă, țării aceștia un concurs neprețuit pentru propășirea și dezvoltarea ei economică și culturală.

Pe de altă parte, asimilațiunea, absorbțiunea lor, în masa națională, să face cu o astfel de repeziciune, în cât, deja, la a doua generațiune, ei nu se mai pot deosebi de Românii de sânge, copiii lor uită, până și limba părinților lor.

Acestea sunt elemente utile, indispensabile chiar, la înflorirea României; lor, toate țările, până și cele mai înaintate în cultură, le deschid brațele, cu grăbire.

«Streinii, zicea, în adevăr, d-l Paul Leroy-Beaulieu în *Journal des Dabats*, din 1 Iulie 1887, — cari se află la noi (Francia) sunt ei ore neocupați, se conduc ei ca trântorii ? Nu, de sigur. Aceia cari sunt bogați vin să consume la noi veniturile lor și să dea impuls industriilor noastre. Aceia, cari sunt săraci lucrază. Nu li se impută de cât, că lucrază mult și nu cer o plată prea mare.

«Să presupunem, că ar fi în putința noastră de a alunga, de pe solul nostru, pe cei 1.115,214 străini, a căror prezență în Francia a constatat'o ultimul recen-

sământ de la 1886; ar fi acesta pentru țara noastră un avantaj? Să reflectăm la conștiințele acestui exodiu Populațiunea specifică a Franciei, care nu este de cât de 72 locuitori pe kilometru pătrat, ar cădea la 70, și ar fi, abia, echivalentă cu aceia a Elveției, care este o țară muntoasă.

«Departamentul Senei ar perde, de o dată, 213,000 de suflete; animațiunea capitalei noastre, deja cam adormită de cât-va timp, ar cădea într'un mod ciudat. Departamentul Nordului ar vedea scăpându-i 305,524 de suflete; el ar perde, aprópe, un locuitor la cincî; în óre cari districte, chiar, un locuitor la doui sau la trei. Se cutremură cine-va la aceste goluri. Exodiul acestui fel de armată laboriósă, de 1.115.000 lucrători, ar aduce o lovitură teribilă industriei Franciei. *Țările, cari prosperă, au dovedit mai multă îngrijire de a atrage la ei pe lucrători, orî cari ar fi ei, de cât de a'i alunga.*

«Nu, de sigur; acești 1.115.000 óspeți nu sunt trântori.

«Infiltrațiunea streinilor în Franca nu va avea de cât avantajii, de óre-ce, de la a doua generațiune, ei se vor fi transformat în Francesi. Va fi, dar, pentru noi un crescământ de forțe. *Să nu punem, dar, taxe pe străini, se avem grijă, numai, de a ni-i asimila.* Acesta este o operă pentru care avem aptitudinî hereditarii; geniul nostru național se mlădiază admirabil. Am perdut vocațiunea noastră naturală uitând de a o face. Se ne înturnăm, dar, la dânsa; și, de óre ce cifra nascerilor noastre este insuficientă, să ne îmbogățim, în fiecare an, cu un bun numer de copii adoptivi.»

Și, în *Journal de Droit international privé*, (1888 p. 178), D-l Paul Leroy-Beaulieu revine, din nou, cu mai multă stăruință.

«Să ne preocupăm, zice D-sa, de numărul populațiunei noastre. Și de óre ce, noi nu ne înmulțim prin

propria noastră mișcare, să ne înmulțim ca Statele Unite ca la Plata, păstrând bine înțeles măsura, prin imigrațiune. De ore-ce, nu facem destui copii, se facem cel puțin recruți. Filiațiunea naturală fiind insuficientă, se practicăm adopțiunea. Se facem, de o cam dată, foarte lesnicioasă naturalisațiunea voluntară. Se practicăm, încă, naturalisațiunea din oficiu. Să declarăm Francesi pe toți acei străini, cari sunt născuți în Francia, cari au locuit aici până la majoritatea lor. Vom face, ast-fel, recruți naționalității noastre, buni recruți, ómenii tari, laborioși, obicinuiți cu muncele grele, dar utile, pe cari noi le am uitat : acesta va fi un excelent aliagiu, acest aliagiu în proporțiuni modeste, de un metal mai puțin strălucitor, mai puțin apreciat, dar care, amestecându-se cu aurul, dă acestui din urmă, mai multă consistență, mai multă forță».

Acest apel a fost ascultat. Projectul de lege, depus de d. Bathie, încă din 1882, a fost reluat, amendat și transformat, în legea din 26 Iunie 1889.

Această lege face o largă și importantă aplicațiune a principiului *jus soli*. Copilul, născut pe teritoriul frances din părinți domiciliați în Francia, nasce Frances, cu drept de opțiune pentru cetățenia streină, în anul după majoritate (art. 4). Copilul născut în Francia, din părinți născuți în Francia, nasce Frances (art. 3), și nu se pòte sustrage de la naționalitatea francesă, de cât conform dreptului comun, adică pierdând'o, potrivit art. 17 și 19 din Cod Civil.

Pe de altă parte, inlesnirea, prin simplu decret presidențial, cu care se acordă în Francia naturalisațiunea, sporește, pe zi ce trece, un numărul streinilor, cari devin Francesi.

Ast-fel citesc, în «*Le Petit Temps*», din 10 Ianuarie 1896, următoarea instructivă statistică :

În 1894, au dobândit naționalitatea francesă, prin na-

turalisațiune, 5759 de persoane, pe când în anul precedent, numai, 4,212. de și în 1890, numărul lor se urcase până la 5984.

Printre acești 5759 sunt: 4402 bărbați și 1357 de femei; ei aparțin la următoarele naționalități: 943, Alsacieni-Lorenii; 1553, Italiani; 288 Germani; 896 Belgieni; 173, Luxemburgesi; 166, Elvețiani; 66, Spanioli; 81, Austro-Ungari; 102, Ruși și Polonesi; 129, diverși. După profesiuni, numărul de 5739 se împarte astfel: 46, rentieri; 161, exersând profesiuni libere; 340, industriași și comercianți; 367, implicați de comerț; 2165, implicați în mica industrie; 334, lucrători în usine, chantieri, etc.; 130 muncitori agricoli; 104 marinari pescari; 685 oameni cu ziua; și 80, neexercitând nici o profesiune.

Iar, numărul copiilor streinilor naturalizați și cari potrivit, art. 12, pot deveni și ei Francesi, dacă voesc, în acelaș timp și fără nouă decret, s'a urcat la 6,255, în anul 1894, în loc de 5014, în 1893.

Ținând compt de reintegrațiunile de naționalitate, în total, 12,409 persoane au devenit franceze, în anul 1894; adăogând și 10,233, copii minori, adquisițiunile Franciei sunt, dar, de 22,642 de persoane, în tot.

Pe când, în anul 1893, nu au fost de cât 15.241 de noui deveniți Francesi.

Daca, dar, unei națiuni ca Franca, careia nu-i lipsesc nimic, care are și capitaluri și talente și brațe, cu toate acestea, ómenii de bun simț, patrioții luminați și consiliază, o largă toleranță, o cordială și promptă îmbrățișare, a orî cărui element util, care vine să îi ofere concursul lui, acesta este pentru tinera Românie, o datorie, o imperioasă exigență a politiceii ei de conservațiune și de propășire națională.

Nu, și o spunem pe față, România nu are, nici în destule capitaluri, pentru a pune în valóre bogățiile

ei naturale ; România nu are nici destule inteligențe industriale, comerciale, agricole etc., pentru a utiliza aceste bogății; nici destule brațe, pentru a smulge naturei darurile neprețuite, cu care ea a inzestrat-o.

Orî, fără muncă, fără capital, fără inteligențe, cari se combine și se utilizeze eforturile tuturor acestor factori, producțiunea avuțiilor nu este de gândit.

Nu este, însă, de gândit, fără avuții, nici un progres cultural.

Avuția este țărghia orî-cărui progres; ea singură, permite națiunilor, ca și individelor, se-și desvolte însușirile, cu cari Dumnezeu le-a împodobit.

Nu voiŭ putea, dar, îndestul, să mă ridic contra tuturor acelor măsuri și dispozițiuni, cari aŭ ca rezultat de a împedica se vină la noi capitalurile și inteligențele streine.

Căci, pe când lumea întrégă, și în special țările vecine noue: Ungaria, Rusia, Bulgaria, etc., grație acestor puternici auxiliari,—capitaluri și intelegențe,—merg tot înainte, România, condusă, de un șovinism rău înțeles, va sta pe loc ; câmpiele ei, fără irigațiune, vor continua a fi arse de sóre ; riurile ei vor continua a mugi sălbatic și devasta semănăturile ; pădurile ei vor fi nimicite de foc și de pară, orî vor cădea în putrediciune ; bogățiile ei miniere vor continua a fi perdute pentru noi ; comerțul nostru, industria noastră, agricultura noastră etc., vor láncezi orî vor remânea tot în starea rudimentară în care se află și azi ; cu un cuvânt, România, de nu ne vom trezi cu toții, va rămânea izolată, în mijlocul progresului uimitor al lumii întregi.

Cuvintele lui Ion C. Brătianu, de la 1866, să fie vii în mintea noastră ; *«se nu punem stavilă venirei sciinții, venirei ómenilor cari pot fi la noi inițiatorii agri-*

culturei, ai comerçului, etc., pe aceştia, în tot-d'una, bine să'i primim, ba chiar să'i chemăm».

Pentru acest sfârşit va trebui, dar, să suprimăm, ori să modificăm, cât mai în grabă, dispoziţiuni ca cele următoare :

Art. 122 din codul comercial, după care *unicul* administrator sau cel puţin *jumătate plus unul* din numărul administratorilor, în societăţile în comandită pe acţiuni şi în cele anonime, se fie Români; cea-ce în proprii termeni echivalază cu o interdicţiune absolută, pentru capitalurile streine, de a se constitui în România, sub formă de societăţi pe acţiuni. Cine, în adevăr, va încredinţa paza şi administraţiunea pungei lui, pe mâna altuia?

Tot ast-fel, art. 237 şi următorii din Cod. comercial, cari supun societăţile streine la, atâtea şi atâtea, dificultăţi, piedici, străgăniri şi arbitrariu, în cât, de sigur, că atât timp, cât ele vor rămănea în vigore, nici o societate streină, importantă, nu 'şi va stabili sediul seǔ secundar, ori verî-o sucursală în România.

Teama, că streinii,—sub formă de societăţi pe acţiuni,—ar putea pune mâna pe solul naţional, nu este întemeiată; căci societăţile comerciale, fie naţionale, fie streine, fiind creaţiuni ale legii. nu pot avea alte atribute de cât acelea cu cari acésta le-a înzestrat; li s'ar putea, deci, prea bine, interzice facultatea de a dobândi imobile, precum s'ar putea, cu drept cuvânt, interzice, ori limita, şi facultatea societăţilor de asigurare de a dobândi, mai ales, imobile rurale, pe cari ele le sustrag din comerçiǔ, în potriva tutului principiilor economice moderne. ¹

1. Unii, din ignoranţă şi nesocotinţă a principiilor economice, cred că este patriotic a zice: România să se îndestuleze pe ea însăşi, precum Italienii, la 1859, strigău *Italia farà*

Tot ast-fel, trebuiesc înlăturate și suprimate ori-ce taxe speciale, cari nu grevează de cât pe streinii, cum

da se; nu avem nevoie, zic ei, nici de capitalurile, nici de intelegințele streinilor; mai mult încă, ele sunt pernicioase existenței noastre naționale.

Acesta, în adevăr, trebuie să fie idealul orî-căreî țări, — de a ajunge să se îndestuleze din toate,—prin ea însăși.

România, însă, nu a ajuns la a est stadiu. Dovadă, că pe când State, ca Anglia, Franca, Germania etc. se împrumută cu capitaluri naționale, Statul român caută, încă, aiurea, capitalurile de cari el are trebuință, și bine face.

Noi nu avem capitaluri disponibile; capitalurile noastre nu sunt, încă suficiente pentru a face față cererilor comerțului, industriei, agriculturii noastre; dobânda excesivă, ce el o exige, dovedește acesta îndestul.

Orî-un Stat, care ar face un împrumut cu din capitaluri naționale indisponibile, — adică cu capitaluri, cari sunt angajate în comerț, în industrie, etc.,—produce o mai mare perturbare și iniquitate, de cât dacă ar preleva un împrumut forțat, de asupra tuturor contribuabililor.

Demonstrațiunea este ușoară: împrumutul forțat grevază, de o potrivă, pe toți cetățenii; nimeni nu suportă o sarcină mai grea de cât altul.

Împrumutul, cu din capitaluri naționale indisponibile, 'i isbesce în mod inegal, și isbăsece to-mai pe cei mai săraci.

Căci, capitaliștii, cari concură la efectuarea împrumutului, găsesc deja un equivalent, o despăgubire a noiei sarcini, în dobânda superioară, pe care capitalul lor le-o produce, în raport cu aceia pe care el le o da anterioramente.

Sarcina, greutatea împrumutului va apăsa, dar, exclusiv pe acei cetățeni, cari nu au participat la împrumut.

Mai mult încă, ei vor resimți această povară și mai tare, — prin faptul că de aci înainte ei vor plăti uă dobândă mai urcată, — urcare care, necessarmente, se va produce, prin pomparea și rareficarea capitalurilor naționale de către Stat.

Pe când, din contră, un împrumut extern, nu turbură în nimic relațiunile economice interne; el apasă, în mod egal, asupra tuturor cetățenilor, și, prin faptul introducerei lui în economia națională, capitalurile naționale vor deveni mai eftine.

Iată, grația, căror conjuncturi, România, de și grevată cu

sunt de exemplu unele taxe școlare, și cari 'i împedică de a căuta cultura în școlile române, și, prin urmare, le ridică mijlocul de a se asimila și confunda în masa națiunei.

Nu sunt pentru modifi cațiunea art. 7 § I, II, III, și IV din Constituție, pe care încă, pentru mult și îndelungat timp, 'l consider ca cel mai sigur paladiu al naționalității noastre, dar, sunt în drept să cer de la corpurile legiuitoare, o mai mare sârguință, în cercetarea și votarea naturalizațiunilor.

Nu este drept, ca acei cari vin la noi,--acei cari se oferă nouă se aștepte ani, până ce sôrta lor să se hotărască.

De îndată, ce cererea lor este adusă în desbaterile Adunărilor, acestea sunt datore se o resolve, precum datori sunt și judecătorii să'și dea hotărârea lor.

O justiție dréptă este numai o justiție promptă.

Iată pentru ce un mare numer de streini, pôte cei mai folositori, nu cer naturalizațiunea lor.

Intârzierile, dificultățile, de tot felul, pe cari ei le întâlnesc, călătoriile nesfârșite către Dealul Mitropoliei, 'i exaspera și 'i face sa preferă a trăi, în mijlocul nostru, ca streini,—de cele mai multe ori, chiar, fără nici o patrie,—patrie pe care pôte ei aŭ perdut'o prin așezarea lor aici fără spirit de întorcere (art. 17 c. civ.) ;—iată de ce, ei constituesc adevérate colonii și State în Stat,

un împrumut extern considerabil, nu a avut se culeagă, până acum, de cât avantajii.

Negreșit, că aceste împrumuturi aŭ și inconvenientele lor, pe cari nu ni le disimulăm; ele sunt grave; dar, nu le putem evita cu totul, de cât atunci, când noi vom putea găsi, la noi înșine, *disponibile* sumele, de care Statul român are nevoie. Orî, acesta nu se va putea, de cât atunci când economia noastră națională, sprijinită și ajutată de toți factorii, utili dezvoltării ei, va ajunge pe acea tréptă înaltă, pe care cu toții dorim să o vedem.

spre dauna unității naționale, și în contra tuturilor principiilor, dreptului ginților.

Nu numai, în interesul unei bune justiții, dar, încă, în interesul propriei noastre dezvoltări economice și culturale, în vederea unor considerațiuni, de ordine cu totul superioară, o largă și liberală interpretațiune a tuturilor dispozițiunilor noastre legale, privitoare la străini, specialmente a dispozițiunilor art. 7 din Constituțiune,— se impune.

Am examinat, deja, art. 7, în prima lui parte, se trecem acum la § 5, dintr'acest articol.

ART. 7 § 5 DIN CONSTITUȚIUNE

ART. 7 § 5 DIN CONSTITUȚIUNE

«Numai Românii sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România.

«Drepturile, până acum, câștigate sunt respectate.

«Convențiunile internaționale, astă-dî existente, rămân în vigoare, cu toate clausele și termenul coprins într'ênsele».

Nu există controversă mai ardentă, în tot dreptul nostru, de cât aceea pe care a stârnit-o căutarea adevăratului înțeles al acestei dispozițiuni.

Nu există, pe de altă parte, chestiune mai importantă, care să intereseze, mai de aproape, un inens număr de ômeni,—cari au căutat adăpost în țara acésta; care, în fine, să bulverse mai adânc, să răstórne, din temelii, toate principiile, — cele mai fundamentale, — ale întreg dreptului nostru.

De la început, trebuie să recunôscem, însă, că tótă acéastă furtună a izbucnit, după părerea noastră, nu atât din cauză că dispozițiunea legislativă, de mai sus, ar fi greu de tălmăcit și de înțeles, dar, mai ales, din cauză, că, de cele mai multe ori, alte patimi, alte pasiuni, alte porniri și interese, de cât cercetarea adevăratului ei înțeles, au mișcat pe unii, din aceia, cari s'au îndeletnicit cu cercetarea ei

Din aceste împrejurări, atât în doctrină, cât și în jurisprudență, domnesce o gravă învălmășélă, care amenință să pună în primejdie buna noastră reputațiune internațională, ba, pôte chiar, liniscea noastră externă.

Călăuzit, numai, de interesul superior al descoperirii adevărului, fără nici o preocupățiune alta, de cât de a'l afla,—singura călăuză a interpretului,—voiți păși în studiul de față.

Să ne întrebăm, mai întâi, cari sunt regulele, pe cari știința dreptului ni le prescrie, pentru a afla adevăratul înțeles al legii ?

«Pentru a determina adevăratul sens al termenilor legii, zic D-nii Aubry et Rau, trebuie să ne atașăm, mai mult, la semnificațiunea tehnică, în cari ei sunt întrebuințați de legislator, de cât la accețiunea, pe cari ei o au în limbajul vulgar, și, mai ales, să ținem compt de spiritul și obiectul textului, unde ei se înțâlnesc (*secundum subjectam materiam*).

«Legea este aplicabilă la toate casurile, cari, de și nu literal, indicate în redacțiunea sa, se găsesc, cu toate acestea, virtual coprinse, *în spiritul său*. Acastă regulă este basa interpretațiunei extensive.

«În sens invers, *o dispozițiune legală nu este aplicabilă casurilor pe cari textul său pare, în adevăr, că le coprinde, dar cari se găsesc excluse de spiritul său*. Cessante ratione legis, cessat ejus dispositio.

«Acastă maximă nu este de loc în opozițiune cu regula: *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*, care nu exclude, într'un mod absolut, ori-ce interpretațiune restrictivă. Dacă, în general, o lege, concepută în termeni generali, nu trebuie restrânsă, este totuși permis de a o face când aplicațiunea sa, în totă întinderea termenilor săi și fără distincțiune, întrece, evident, scopul său, sau se găsește în opozițiune, manifestă, cu motivul său»¹.

1. v. Aubry et Rau, *Cours de droit civil français*, t. I § 40 p. 130.

Iată, în adevăr, singurul criteriu, singura călăuză a interpretului: *spiritul legii, rațiunea supremă a legiuitorului.*

Cari sunt, acum, mijlocele prin cari interpretul poate descoperi *spiritul legii?*

Tot D-nii Aubry et Rau le resumă, ast-fel :

«1. Căutarea motivelor sau a scopului legii (*esprit de la loi, ratio legis,*) fie în lucrările preparatorii, cari au determinat redacțiunea ei sau în dreptul anterior.

«2. Aproximarea textului de interpretat de alte dispozițiuni legale, relative la aceeași materie sau la materii analoage.

«3. Apreciațiunea consecințelor, la cari ar conduce aplicațiunea legii, fie extindând, fie restrângând, întinderea ei.»

Din aceste reguli de interpretare, consacrate de știință și de înțelepciunea jurisconsultului, din toate veacurile și din toate țările, interpretul nu poate eși, — sub pedeapsă de arbitrar. Afară din ele, interpretul numai interpretă legea, el o face ; ori, în această hypotesă, el comite un adevărat exces de putere.

Să examinăm, dar, din aceste trei puncte de vedere, § 5 al art. 7 din Constituțiune.

I

Maî întâiu, să cercetăm dreptul anterior, acestui articol, și lucrările preparatorii, din cari el a eșit.

Nici înainte, nici după codul civil nu a existat în România, — între streinii creștini și între Români, — nici una din acele distincțiuni, cari au făcut odiosă și i-au imprimat, stigmatul barbariei, legislațiunei feudale din Apus.

Ast-fel, că atât codul civil, — când, prin art. 11, a

declarat că «streinii se vor bucura în România de aceleași drepturi civile de cari se bucură și Românii» — cât și Constituțiunea, — când a proclamat principiul, pus în art. 11 că : «toți streinii, aflători pe pământul României, se bucură de protecțiunea dată de legi persoanelor și averilor, în genere», — nu au făcut de cât să consacre o stare de lucruri existentă.

Intr'adevăr, toate drepturile civile erau recunoscute streinilor creștini; în special, dreptul de a se căsători, de a adopta, de a transmite și de a culege orice fel de moșteniri, etc.; odiosul *droit d'aubaine* nu a existat, la nici o epocă în România¹.

1. D-l Alexandru Xenopol (*ib. id.*, IV, p. 107 și ur.), după ce constată că, deja, în secolul XVI, străinii, nu numai cei boeriți, dar și cei neboeriți, până chiar și Turcii, aveau dreptul de a cumpăra moșii, în Principate, (vezi *ib. id.*, un curios document din 1560, care constata că Hamza Turcul și străbunii lui fuseseră proprietari ai moșiei Aninósa), adaugă, (p. 107), că o singura garanție exista în obiceiul pământului, contra înstrăinării proprietății, și în deobște, a averii câștigată în țară de către străini, anume, aceia că moștenirea străinului era învoită numai copiilor lui, iar, toate celelalte rudenii ale sale erau excluse prin dreptul domnului, de a 'și însuși atare moșteniro. Era, deci, cunoscut, conchide D-sa, și în țările române, aceia ce Francezii numesc *le droit d'aubaine*, dreptul de alibinagiu.

Pentru a dovedi acosta asertiune, D-l Xenopol citează un chrisov al lui Mihail Racovița, în care se spune că Dracea armașiul, om străin de această țară, în viața lui cât a trăit, 'și a fost cumperat o moșie pe Bic și a făcut o móră în apa Bicului, lângă târgul Chișănaului, întâmplându-se mórte, și *neavând pe nimeni aici în țară*, și fiind obiceiul, pentru cei streini, când li se întâmpla mórte și nu au copii, ce ar avea, să se ia pe sêma gospod, Domnul, cu toate acestea, scotește, că măcar că există acest obicei, el nu a voit să 'și aproprie moșia acestuia, ci a dărui't-o împreună cu móră monastirei Neamțului.

Sa observam, mai întâi, că însuși D-l Xenopol, în nota 56

Un singur drept a fost, după vreme, când recunoscut, când tăgăduit, streinilor, chiar de rit creștin : *dreptul de a cumpăra moșii.*

(p. 110), recunoște că Domnul, când dăruia moșia lui Dracea, monastirei Neamțul, *nu 'și da seama de operația juridică pe care o făcea.*

Să observăm, în al doilea rând, că D-l Xenopol nu s'a în-deletnicit să ne aducă *o singură dovadă*, că, în adevăr, acest obicei s'ar fi aplicat, vri-o-dată ; prezentul document, exclu-zând, din contra, aplicațiunea lui.

O asemenea dovada putea resulta, bunióră, din convențiunile încheiate de Principate cu Statele vecine ; unde s'ar fi putut găsi regularea aplicațiunii lui, cu privire la supușii lor.

Nici o vorbă, însă, în atari convențiuni ; pretutindenii și în tot-d'a-una, ele proclamă, în favorul supușilor țărilor contractante, cea mai deplină libertate de comerț, libertate de ducere și venire, ba chiar de așeziare (afară de Turcia), fără ca un cuvânt, dar, absolut, nici o mențiune să nu se facă de o instituțiune, atât de exorbitantă și care ar fi fost de natură a turbura bunele lor raporturi.

Ast-fe', în tratatul din 1499, dintre Ión Albert, Regele Poloniei, și Ștefan cel Mare, Domnul Moldavei, se stipulează :

«Neguțătorilor Voevodului Ștefan, le va fi de asemenea permis de a veni. circula și a se duce, și de a exercita comerțul lor în Statele noastre în deplină siguranță, *achitând numai drepturile de vamă*, după vechea lege și obiceiurile locului. De partea sa. Voevodul Ștefan va permite, cu bună voință, neguțătorilor Statelor noastre, de a circula și trafica în deplină siguranță, achitând drepturile de vamă dupe vechea lege și după obiceiurile locului » ; deci, o perfecta egalitate, între supușii celor două țări.

Tot ast-fel, în tratatul, din 1518, între Sigismud I, Regele Poloniei, și Ștefan VI, Domnul Moldovei ; în cel, din 1539, încheiat de același cu Ștefan VII ; în acela din 1583, între Petru VII și Regina Elisabetha a Angliei ; în regulamentul de raporturile de vecinatate, stabilit de Sigismund, Regele Poloniei, în 1519 ; în tratatul din 1520, între Radu de la Afumați, Domnul Munteniei, și Ión Zapolia, Prințul Transilvaniei ; în acela, din 1698, dintre Rudolf și Mihaï Bravul ; în

Două preocupățiuni mari au dominat popóarele române, este adevărat, în tot decursul istoriei lor tre-

acela, chiar, din 1658, între Moldova și Muntenia, nici un cuvânt despre dreptul de alibinagiu.

O atare suposițiune este cu atât mai inadmisibilă, cu cât este știut, că dreptul de alibinagiu forma, și aiurea, obiectul unor stipulațiuni internaționale, speciale ori incluse în tratate generale.

Ast-fel, Franca încheiase tratate, excluzând, în mod reciproc, dreptul de alibinagiu, cu : Holanda, deja sub Henric IV. în 1760, cu Sardinia; în 1762, cu Spania și cu cele două Sicilii; în 1766, cu *Austria*; în 1768, cu Toscana; în 1772, cu Elveția; în 1773, cu Danemarca; în 1773, cu Țările de jos; în 1777, cu *Polonia*; în 1778, cu Portugalia; 1778, cu Statele Unite; în 1787 cu *Rusia*, (v. mes *Etudes de droit international privé, du conflit des lois en matière de succession ab intestat*, Paris, 1884, p. 27); deci, chiar, cu vecinile noastre, *Austria, Polonia, Rusia*.

Este, óre, admisibil că aceste țări, la rândul lor, să nu fi cercat a ne impune acelaș tratament în raporturile lor cu noi? Este, óre, admisibil ca ele să fi abandonat pe supușii lor, spoliațiunei, Domnilor români, fără protecțiune?

O atare suposițiune devine, cu atât mai inadmisibilă, cu cât știm, că dreptul de alibinagiu chiar în Franca și în Anglia, unde el a fost cel mai aspru, — nu se aplica în mod brutal și indistinct la toți streinii; că, în special, erau sustrași lui, toți comercianții, cari veniau la anumite bălciuri internaționale (v. studiile mele suscitade p. 25 și 26);

Nu este, în adevăr, de crezut, că Principatele române, cari aveau de principii, libertate absolută a comerciului, a ducerii și venirii, a așezării, chiar, în principate, a folosinței de toate drepturile de către streini, până și de acela de a cumpăra moșii, că în aceste țări, zic, cari erau asilul tuturilor nenorociților și al tuturilor urgisiților, din lumea întregă, că în ele, tocmai, un drept, atât de straniu, să fi existat, în potriua lor, fără ca nimeni să nu pomenescă de el, în mod explicit?

În fine, această conjectură trebuie înlaturată cu desăvârșire, pentru motivul ca țările române, — de și în potriua tratatelor lor cu Turcia, — în fapt, au fost guvernate de regimul Capitulațiunilor, încheate de Pórta Otomana, cu Franca (1528,

ente: apararea independenței țării lor, în contra puter-
nicilor și periculoșilor lor vecini, și păstrarea neștirbită
a *legei* străbune, a credinței religioase.

Acastă indoită preocupățiune, singură, a dictat măsură
de rigóre, în potriva aceloră, de unde pornea primejdia.

Ast-fel, pe când imigrațiunea streinilor creștini, de rit

1535, 1740), cu Anglia (1580, 1675), cu Austria (1718, 1733,
1784, 1791), cu Prusia (1761, 1862), cu Rusia (1783) etc.,
Capitulatiuni, cari au fost și sunt, încă, în vigóre în Turcia,
până azi, și cari au fost, de fapt, în vigóre la noi pâna la
tractatul de la Berlin (1879).

Ori, aceste Capitaluțiuni, au stipulat, în mod formal, respec-
tul persoanei și averii streinilor în tot coprinsul imperiului
otoman; mai mult încă, ele au sustras pe streini de sub
puterea și jurisdicțiunea autorității locale, punându-și exclu-
siv sub aceia a consulului națiunii lor.

Aceștia singuri au competența de a regula succesiunea lor.

Dacă, dreptul de alibinagiu ar fi existat în Turcia, în tre-
cut, ar exista și astăzi, de ôre-ce Capitulațiunile sus citate, —
în special, aceia încheiate cu Franca, la 1740, care a servit,
de model tuturilor celor-l-alte,—sunt și azi în vigóre, în acêsta
țara, neschimbate; totă lumea știe, însă că dreptul de alibi-
nagiu nu există în Turcia.

Documentul, citit de D-l Xenopol, se explică, însă, foarte
bine: Domnul Mihai Racovița zice că Dracea nu avea pe
nimeni, aici în țară, de unde, de sigur, rezultă suposițiunea
legitimă, că Dracea murise fără moștenitori cunoscuți, ca,
ast-fel, moștenirea lui devenise vacantă, și că acêsta, ca atare,
conform *obiceiului pământului*, aparținea, de sigur, Gospodu-
lui, precum asemenea succesiuni aparțin, și astăzi, Statului.

Pentru ce să forțăm textul unei simple declarațiunii? O
instituțiune, de natura acelei ce ne preocupa, este atât de
importantă în cât istoricii de sigur, că ar fi enunțat'o. în
mod explicit, profitele, derivând pentru fisc din aplicațiunea
ei, ar fi lăsat ôre-cari urme în notele de venituri și de chel-
tueli ale Statului ori ale Prinților, după vreme, cari ar fi în-
vederat ființa ei, în mod neîndoelnic.

Nă conchidem, dar, că spre marea onóre a acesteia țeri, odi-
osul *droit d'aubaine* nu a existat, la nici o epoca, în țările
române.

ortodox, era, chiar, favorisată, precum, am văzut, pe când aşezarea lor, aici, şi însurarea lor cu pământeană le acordă, chiar, dreptul de naţionalitate şi îi confundă în masa naţională, neclintit a stat ochiul poporului român asupra Turcilor, şi, câte o-dată, şi asupra Muscalilor, precum şi asupra Ereticilor şi a Evreilor.

În toate tractatele noastre cu Turcii, am căutat să obţinem interdicţiunea lor, de a calca în pământul românesc, fără scirea şi invoirea autorităţilor; interdicţiunea pentru ei, de a face comerţ în detaliu şi prin sate, de a se aşeza, de a face moschee, şi de a cumpăra *moşi*, etc.

Ast-fel, în tratatul din 1470, dintre Vladislav Basarab şi Pârta Ottomană, se zice: «Turcii ce vor veni în ţară pentru comerţ vor fi datorî se arate de unde vin şi din ce loc sunt, şi după ce vor cumpăra sau vinde marfa cu deridicata, numai în oraşe, iar nu şi în alte locuri, se vor întorce fără întârziere îndărăt; ei nu vor fi liberi a lua nici servitori, nici servitóre, dintre Români, nici se aibă loc deosebit pentru închinăciunea lor».

«Se mai zăbăvesc pentru neguţătorie, zice, de asemeni, Cantemir, în descrierea Moldovei, (Cap. XVI) şi Turcii «mulţi în Iaşi, şi prin alte târguri, însă, nu le este «slobod se-şi *cumpere moşi, nici într'un loc*, cu cât «mai puţin, se-şi facă casă la târg, sau la veri un sat, «sau se-şi zidescă moschee, adică casă de rugăciuni, «sau se-şi facă la vedere rugăciunile şi închinăciunile, «măcar, că nici Pârta nu aŭ silit, ca se le dee voe nici «la unele din acestea, şi, măcar, de ar da Dumnezeu, «ca se aibă pentru acest lucru tăcere, de a pururea.»

În tratatul, încheiat de Bogdan Incrucişatul cu Selim, către 1514, la punctul al IX, se stipulează, în mod formal, că «Turcii nu vor putea cumpăra pământuri în

Moldova, ori a avea, sau a așeza, nici a avea sau a face geamii, nici într'un chip.»

O dispozițiune, analogă, în parte, exista și în tractatul încheiat, între Dimitrie Cantemir cu Petru cel Mare, al Rusiei : «Din Moscali se nu se amestice la boeriile Moldovei, ȳice acesta, nici se se însore în țară, *nici moșii se nu cumpere* ¹⁾.)»

Pentru a apera credința religioasă, ei au interȳis căsătoria dintre creștini și necreștini, ca o *amestecare rea și lucru rușinat* (codul Calimach § 91 ; codul Caragea, Partea III, Cap. 16, § 2); iar, pe de altă parte, pînă într'o serie, neîntreruptă, de dispozițiuni, în mod categoric, le a tăgăduit dreptul de a cumpăra moșii, ba, mult timp, chiar, și imobile urbane.

Ast-fel, codul Calimach, (art. 1430), dispune : «Armenii și jidovii sunt opriți de a pururea *de a cumpăra moșii de veci*» ; art. 1431, «jidovii au voe *se cumpere case și dughene prin orașe*» ; tot ast-fel și codul Caragea, legea din 15 Martie 1849, «Dobândirea proprietății de moșii, vii și țigani nu se pôte cuveni de cât fețelor de rit creștinesc, (P. III cap. II § 1, din legea din 15 Martie 1849).

În fine, prin legea din 20 August 1864, «Străinii de ori ce rit creștinesc, domiciliați în România, vor avea dreptul *de a cumpăra proprietăți imobiliare*, sub condițiunea, însă : a) de a se supune, în cea-ce se atinge de asemeni, proprietăți, la legi le pământului, și b) numai pe cât și Românii se vor bucura de asemenea drept în țările lor» (art. 1)

«Tôte dispozițiunile, contrarii acestei legi, sunt și rămân abrogate» (art. 3).

Cât pentru străinii necreștini,ei, după această lege nu mai puteau cumpăra nici măcar imobile urbane, necum

1. Neculcea în *Letopisițele Moldovei* II p. 337.

imobile rurale, pe cari, nici o dată, nu le-au putut cumpăra.

Nici codul civil, prin art. 41, nici Constituția de la 1866, prin art. 11, nu au adus veri-o atingere acestei legi, de ôre-ce este de principiu, în drept, că legile generale posterioare nu abrogă legile speciale anterioré : *Legi speciali per generalem non derogatur*; ast-fel, că legea de la 1864 a rămas necontestat în vigóre și după codul civil și după Constituția de la 1866.

La acéstă distincțiune, între streinii necreștini și streinii creștini, se mai adaogă și acea din art. 7 din Constituția de la 1866. după care «numai streinii de rituri creștine puteau dobândi împământenirea».

În aplicațiunea legii din 1864,—la baza careia stă principiul reciprocității internaționale,—România a încheiat convențiuni comerciale, cu câte-va State vecine : cu Austria, la $10/22$ Iunie 1875, cu Rusia, la $5/17$ Martie 1876, cu Germania la $14/26$ Noembrie 1877. cu Grecia la $6/18$ Aprilie 1878.

În convențiunea încheată cu Austria, se zice :

«Românii în Austro-Ungaria, și Austriacii și Ungurii în România, vor avea reciproc dreptul de a dobândi și poseda bunuri, de ori-ce natură și de ori-ce fel, mobiliare sau imobiliare, și vor putea dispune liber de dênsele prin cumpărătóre, vânzare, donațiune, permutațiune, contract de căsătorie, testament, succesiune și prin ori-ce alt act, în aceleași condițiuni, ca naționali, fără a plăti drepturi, contribuțiuni și taxe altele sau mai urcate de cât acelea la cari sunt supuși naționali, în virtutea legilor (art. IV)¹.

1. Unii cred că, de ôre-ce în acéstă convențiune (art. I) se zice, că nu se derógă «în România la legile și prescripțiunile relative la prohibițiunea de a dobândi și transmite imobile rurale», prin convențiunea de față supușii Austro-Ungari necreștini nu au dobândit dreptul de a cumpăra asemenea imobile în

În convențiunea cu Rusia, se zice, de asemenea: «Românii, în Rusia, și Rușii, în România, vor avea deplină libertate de a cumpăra, de a posedă și de a înstreina, pe totă întinderea teritoriilor și posesiunilor respective, ori-ce fel de proprietate ce legile țerei permit sau vor permite supușilor ori-cărei națiuni streine, de a cumpăra sau de a posedă.

«Vor putea a le dobândi și a dispune de dăsele prin vânzare, donațiune, schimb, casătorie, testament sau în ori-ce alt mod ar fi, în aceleași condițiuni, cari sunt sau se vor stabili în privința supușilor ori-cărei națiuni streine, fără a fi supuși la taxe, imposite sau sarcini, sub ori-ce denumiri ar fi, altele sau mai ridicate de cât acelea cari sunt sau vor fi stabilite asupra naționalilor.» (Art. II)

În convențiunea cu Germania, așisderea :

«În cât privește dreptul de a câștiga, de a posedă sau înstreina, ori-ce soi de proprietate mobilă sau imobilă, Germanii în România și Românii în Germania, se vor bucura de drepturile supușilor Statului celui mai favorizat.

«Ei vor putea în aceste limite și sub aceleași condițiuni ca și supușii Statului celui mai favorizat a ob-

România. În acest sens, D-l Flaișlen, (Dreptul No. 65 din 1885); C. Buc. S. II, No. 64 din 1878, Dr. No. 3 din 1878/79; C. din Focșani S. II, No. 55 din 1881, Dr. No. 28, 1881/82.

Cu drept cuvânt, însă, Înalta Curte de Casație, prin decizia cu No. 12 din 1877 (B. 1877 p. 50). cât și prin aceia No. 8, din 1878 (B. 1878 p. 79). dată în secțiunii unite, a respins o asemenea restricțiune, contrariă spiritului convențiunei și textului ei; nicăeri, în adevăr, această distincțiune între supușii Austro-Ungari nu este făcută; ea ar fi fost, însă, d'o extrem de mare importanță, de ore ce prin ea se deroga la legile fundamentale austro-ungare. cari regulază capacitatea supușilor lor, în cât, numai, din simp'a tăcere a convențiunii, nu o putem infera.

ține și a dispune, prin cumpărare, vânzare, donațiune, schimb, contract de căsătorie, testament, moștenire sau prin ori-ce alt chip. fără a fi supuși la taxe, impositate sau sarcini, sub ori-ce denumire ar fi, altele sau mai ridicate de cât acelea, cari sunt sau vor fi stabilite asupra naționalilor.» (Art. II)

În fine, în convențiunea cu Grecia :

«Românii în Grecia și Elenii în România, vor avea deplină libertate de a cumpăra, de a poseda și de a înstreina, pe totă întinderea teritoriilor respective, ori-ce fel de proprietate, ce legile țării permit sau vor permite supușilor ori cărei alte națiuni streine, de a cumpera sau de a poseda.

«Vor putea a le dobândi și dispune de dênsele prin vânzare, donațiune, schimb, căsătorie, testament sau prin ori-ce alt mod ar fi, în aceleași condițiuni, cari sunt sau se vor stabili în privința supușilor ori-cărei alte națiuni streine, fără a fi supuși la taxe, impositate sau sarcini, sub ori-ce denumire ar fi, altele sau mai ridicate de cât acelea, cari sunt sau vor fi stabilite asupra naționalilor.

«Vor putea asemenea exporta liber produsul din vânzarea proprietăților și bunurilor, în general, fără a fi supuși să plătescă ca streini, pentru exportatiune, alte drepturi sau mai ridicate de cât acelea, ce naționalii ar respunde în asemenea circumstanțe.» (Art. II)

Din toate aceste texte, rezultă, în modul cel mai neîndoelnic, că supușii Statelor contractante dobândia, la urma urmei, în România dreptul de a cumpăra imobile rurale, singurul drept civil, care fusese rezervat, prin legea de la 1864; toate cele-l-alte drepturi civile, ei le dobândiseră, deja, prin art. 11 din codul civil și prin art. 11 din Constituțiune.

Iată, dar, care era starea Dreptului nostru, în preziua modificării art. 7 din Constituțiune :

De o parte, streinii de rit creștin, domiciliați în România, și supușii Statelor, cu cari avem convențiuni, asimilați, întru toate, naționalilor,—având, chiar, dreptul de a cumpăra proprietăți imobiliare, rurale și urbane — cu condițiune de a se supune legilor române,—iar, de partea cea-l-altă, streinii de rit necreștin și supușii Statelor, cu cari n'aveam reciprocitate de drepturi nici de fapt nici de drept, privați numai de facultatea de a cumpăra asemenea proprietăți.

În fine, streinii creștini având singurii posibilitatea de a ajunge la cetățenie.

În aceste împrejurări, se reunește congresul din Berlin, din 1878.

Importă să vedem, în ce mod și în ce termeni, s'a pus, în discuțiunea acestui congres, modificarea art. 7, din Constituțiunea noastră, de la 1866.

Iată, în adevăr, ce citesc în protocolul al 10-lea de la 1 Iulie 1878, al lucrărilor acestui congres:

«Principele de Bismarck observă, că este vorba de a se sci, dacă puterile înțeleg să recunoscă independența României.

«Alteța Sa Serenismă aduce aminte că în 1856 Unirea principatelor nu fusese admisă; dar că, de atunci, situațiunea s'a schimbat, căci Valahia și Moldova s'aū format într'un singur Stat; mai multe puteri aū recunoscut această stare de lucruri, încheiind cu România convențiuni comerciale. Cu toate acestea, Europa singură are dreptul să sancționeze independența: ea trebuie dar a se întreba, sub ce condițiuni va lua această importantă decisiune și dacă ea înțelege, ca condițiunile să fie aceleași ca cele stabilite de Congres pentru Serbia.

«D. Waddington declară că, fidelii principiilor de cari s'aū inspirat până acum, plenipotențiarii Franciei cer ca Congresul să pună (*pose*) independenței României aceleași condițiuni ca independenței sêrbe. Ex. Sa nu'și ascunde dificultățile locale, cari există în România; dar, după ce a examinat cu maturi

tate argumentele, cari se pot aduce într'un sens și într'altul, plenipotențiarilor Franciei au judecat preferabil de a nu se depărta de la marea regulă a *egalității drepturilor și a libertății cultelor*. Este, apoi, dificil ca guvernul român să respingă, de pe teritoriul său, principiul admis în Turcia pentru chiar supușii săi. Ex. Sa crede că nu trebuie a șovăi, și că România, cerînd să intre în marea familie europeană, trebuie să primescă sarcinile și chiar neplăcerile situațiunei de care dorește a beneficia; și că nu se va găsi mult timp o ocaziune atât de solemnă și decisivă de a afirma din nou principiile, care fac onóra și siguranța națiunilor civilizate. Cât despre dificultățile locale, d. întâiu plenipotențiar al Franciei crede că vor fi mai lesne învinse, când aceste principii vor fi recunoscute în România și când neamul evreesc va ști că nu are a mai aștepta de cât de la propriile sale silințe și de la solidaritatea intereselor sale cu acelea ale populațiunilor indigene. D. Waddington termină stăruind ca aceleași condițiuni de ordine politică și religioasă, arătate pentru Serbia, să fie egal impuse și statului român.

«Prințul Bismarck, făcând aluziune la principiile de drept public în vigóre după constituțiunea imperiului german și la interesul ce are opiniunea publică, ca aceleași principii urmate în politica interioară să se aplice și la politica străină, declară că se asociază. în numele Germaniei, la propunerea franceasă.

«Comitele Andrassy aderă la propunerea franceasă.

«Lordul Beaconsfield zice că dă o complectă adesiune, în numele guvernului engles, propunerii francese. Ex. Sa nu pôte să presupună, un singur moment, că Congresul va recunósce independența României, fără acéstă condițiune.

«Plenipotențiarilor italieni fac aceiași declarațiune.

«Prințul Gorciakoff, referindu-se la expresiunile cu care s'a motivat propunerea franceasă și cari dau cea mai mare întin-dere libertății religioase, se unesce, cu totul, cu acéstă propunere

«Comitele Schouvalow adaogă că adesiunea Rusiei la inde-

pendență este, cu toate acestea, supusă acceptării de către România a retrocedării reclamată de guvernul rusesc.

«Plenipotențiarul otoman nu ridică nici o obiecțiune contra principiilor prezentate de plenipotențiarul francez.

«Și președintele constată că Congresul *este unanim* a nu acorda independența României de cât cu aceleași condițiuni puse Serbiei».

«Prin urmare, zice D-l B. Boerescu, Ministrul afacerilor străine în ședința Camerei, din 1 Octombrie 1879, raportând acest protocol¹, vedeți, d-lor, că nu poate fi îndoială asupra modului de a vedea al puterilor, în ceia-ce privesc egalitatea de drepturi civile și politice. Spre a vă avertiza, însă, cum noi, de acum înainte, suntem singuri răspunzători de faptele și de greșelile noastre, *când am aprecia rău aceste vederi*, vă mai pot citi aceia ce, la finele acelei ședințe, adăoga comitele Andrassy, vorbind de Munte-Negru și de principatele declarate independente.

«Écă cuvintele sale semnificative :

«Ex. Sa adăoga, că este de un interes general, ca statele recunoscute independente să fie stăpâne pe destinele lor și să pótă viețui prin propria lor viață.

«Numai dobândind convicțiunea, că *ele sunt responsabile de politica lor*, și că vor culege fructele bunelor relațiuni, precum și că se vor supune consecințelor unor rele raporturi, va putea acest stat, ca și statele limitrofe, avea garanția unei conviețuirii posibile».

Consecința acestei deliberațiuni a fost celebrul art. 44, din tratatul, din 1 Iulie 1878, tratat, care a fost notificat României, cu nota din ⁴/₁₆ August 1878, de către Ministrul afacerilor străine al Imperiului Germaniei, și pe care România l'a acceptat și executat în totul.

1. V. «Românul», din 5 Octombrie, 1879 p. 920.

Orî, în acest art. 44, se zice categoric :

«În România, distincțiunea de credințe religioase și de confesii nu va putea fi opusă nimărui, ca un motiv de exclusiune sau de incapacitate, în cea ce concerne bucurarea de drepturi civile sau politice, admisiune în funcțiunile publice, funcțiuni și onoruri sau exercițiul al diferitelor profesii și industrii, în ori-ce localitate ar fi.

«Libertatea și practica exterioră a tuturilor cultelor va fi asigurată supușilor Statului român, ca și streinilor, și nici o piedică nu va fi adusă, fie organizațiunii ierarhice a diferitelor comunii, fie în raporturile lor cu șefii lor spirituali.

«Naționali tuturilor puterilor, comercianții sau alții, vor fi tratați în România, fără distincțiune de religie, pe piciorul unei perfecte egalități».

Cerința Europei era dar, — redusă la cea din urmă expresie, — ca distincțiunile. până aci existente, între streinii necreștini și streinii creștini, să dispară; — ca toți, de aci înainte, să fie tratați pe piciorul celei mai perfecte egalități.

Din doue lucruri, unul: orî streinii necreștini erau puși, de odată, pe picior de egalitate cu streinii creștini, și, prin urmare, chemați la folosința tuturilor drepturilor civile, și între altele, și la acela de a cumpăra imobile rurale; orî, streinii creștini erau adstrânși, să sufere și ei, sôrta celor d'întăiu, și, prin urmare, să fie, și ei, privați de facultatea, pe care o avéu, de a cumpăra proprietăți imobiliare.

Dupe o luptă lungă și înverșunată, s'a hotărît și admis, —după opiniunea noastră — cea de a doua soluțiune, îndulcind'o, însă: incapacitatea streinilor s'a mărginit numai la imobilele rurale, nu și la cele urbane.

Unii, însă, pretind că această incapacitate nu este privitoare numai la actele de cumperare, ci că ea trebuie

extinsă și aplicată și la toate celelalte moduri de dobândire a proprietății rurale?

Aci stă controversa.

În orice caz, din cele ce am văzut, până acum, o asemenea extensiune nu este conformă cu dreptul anterior, căci, sub legislațiunea cea mai restrictivă, străinii, chiar, de rit necreștin, erau declarați incapabili numai *de a cumpăra* proprietăți imobiliare, și, nici odată, ei nu s'au înlăturat de la succesiunile *abintestat*, de exemplu, sau testamentare.

În cât, această incapacitate, generală și absolută, ar fi o inovațiune în dreptul nostru.

Inovațiunile, însă, de importanța acesteia, nu se introduc într-o legislațiune, în mod subreptic, pe sub ascuns.

Pentru a cunoște, într'adever, gândul, spiritul, rațiunea legii, trebuie să ne raportăm, cum, prea bine, ne sfătuiesc D-nii Aubry et Rau, la lucrările preparatorii a art. 7 din Constituțiune.

Mai întâiu, conform art. 129 din Constituțiune, puterea legiuitoare avea dreptul să declare că este trebuință a se supune revizuirii dispozițiunile din Constituțiune, *anume arătate*.

Potrivit acestui text, și dupe o îndelungată luptă, în contra aceloră, cari voiau să extindă revizuirea și la alte dispozițiuni, Adunarea Deputaților, în ședința sa din 25 Februarie 1879, cu 71 contra 21 voturi, și Senatul, în ședința din 28 Februarie 1879, cu 41 contra 6 voturi, a votat următoarea declarațiune:

Declarațiune Constituțională de revizuire. — «Senatul. (Adunarea Deputaților), pe baza art. 129 din Constituțiune, declară că este trebuință de a se supune la revizuire art. 7 din Constituțiune».

Prin urmare, nu s'a supus revizuirii, și Constituanta

din 1879 nu a putut să modifice, de cât principiul înscris în art. 7 din Constituțiune; adică numai principiul relativ la naturalisațiune, — ea nu se putea atinge de cele-lalte dispozițiuni constituționale, sub pedépsă de a viola însăși Constituțiunea și de a fi incompetentă, mandatul seu fiind fost anume limitat la art. 7.

În special, ea nu putea, precum vom vedea, nici direct nici indirect, sa isbéscă în principiile mari înscrise în art. 11, dupe care persónele și averile străinilor, aflatori în România, sunt puse sub protecțiunea, dată de legi persónelor și averilor în genere, *id est* Românilor, și nici în acel proclamat de art. 17, care, în mod categoric, define ca prin lege chiar să se înființeze pedépsa confiscarei averilor.

Acest reproș, însă, nu trebuie facut legiuitorului de la 1879, pentru că el nu'l merită.

Pentru a ne da bine sémă de votul Adunărilor constituante, adică al mandatarilor națiunei, este indispensabil să cunoșcem voința însăși a acesteia, — a mandantului, — voință pe care ea a fost chemată să o exprime în comițiile electorale, în cari ea era, *ad-hoc*, convocată.

În suplimentul «Românului», din 13 Maiu 1879, stă discursul rostit de Dl. Emil Costinescu, primul redactor al «Românului», în întrunirea electorală, de la 1 Maiu, în sala Atheneului.

Acest discurs este, netăgăduit, cel mai important, din câte s'aun pronunțat în timpul acestei campanii electorale, nu, numai pentru că el îmbrățișează tótă chestiunea, dar, și mai ales, pentru că el exprimă, el este manifestul-program al marelui partid liberal, stăpân atunci pe situațiune și care a eșit și mai victorios, încă, din aceste alegeri. Avem, dar, în acest discurs, *gândul* celui mai mare număr, *gândul* imensei majorități a alegetorilor.

«Cu sinceritate, zice, în adevăr, «Românul» în primul seu Bucurescă, din 24 Maiu 1879, voim se aflăm o solu-

fiune pentru chestiunea Isdrailiților, care se impacă *spiritul liberal al instituțiunilor și al usurilor noastre*, cu interesele economice ale patriei.

«Pentru ajungerea acestui scop, noi am emis cu claritate și precisiune unele idei, pe cari le credem fundate pe base solide.

«Acele idei sunt coprinse, dezvoltate și discutate într'un discurs al D-lui Costinescu, prim redactor al acestui ziar, discurs publicat într'un supliment al «Românului» și *cu care acest ziar a luat, în modul cel mai categoric, o deplină solidaritate.*»

Pentru a cunoște adevărata importanță a acestui discurs și a ideilor în el coprinse,—cu cari «Românul» ia o deplină solidaritate,—trebuie, încă, se ne aducem aminte că «Românul» este organul oficios al guvernului D-lui I. C. Brătianu și organul personal al D-lui C. A. Rosetti, viitorul president al Adunării deputaților, sufletul partidului liberal.

Orî, iată ce citesc în acest discurs-program, cu privire la chestiunea noastră :

«Dar ce se face cu proprietatea rurală atât de rău amenințată ? se întreabă Dl. Costinescu.

«Domnii cari au propagat înaintea D-vostre ștergerea pură și simplă a art. 7,—și printre aceștia, cel mai cu viață este Dl. B. Boerescu, viitorul ministru al afacerilor streine, care a efectuat revisuirea art. 7 (vezi opiniunea acestuia în Senat, ședința din 20 Maiu 1879)—n'au spus nimic despre această, n'au arătat că ar voi să ea verî-uă garanție spre a opri ca proprietatea rurală, a țeranilor mai cu osebite, se nu cadă în mâna Evreilor.

«Dobândind Evrei egalitatea tutulor drepturilor civile și politice, *ei vor cumpăra peste Milcov*, prin sate,tote pământurile țeranilor, — și cum rămâne atunci proprietatea rurală ?»

Și mai departe.

«Apoi, fiind-că trebuie să dăm timp populațiunilor noastre rurale, de a se descepta și ajunge la acel grad de cultură, prin care să 'și pótă apăra singure interesele, în contra cămátarilor și exploatatorilor de tot felul, trebuie se cerem ca țămémenturile țăranilor să fie declarate prin lege, *nealienabile* încă pentru 30 ani, *saű vënderrile se nu se pótă face* în acest period de cât între foștii clăcași, și fiind-că Evrei și streinii, în genere, nu au fost nici o-dată clăcași, ei nu vor putea se *cum-pere pământurile* sátenilor.

«Prin acésta a doue garanție salvám moșióra țăranului, singura lui avere.

«Remáne acum proprietatea rurală.

«În alte țeri, în Anglia spre exemplu, proprietatea rurală este un drept politic. Nu pótă se fie proprietar rural de cât cetățénul Engles. Ar trebui se facem și noi același lucru, cu atât mai mult, că la noi, dreptul electoral, primul între tóte drepturile, se reguléză în colegii dupe proprietate. Zicéndu-se reprezentantul proprietáței mari saű proprietáței mici, se zice reprezentantul pământului; ar trebui, dar, ca pământul se nu aparțină de cât cetățénului român, pentru ca să nu fie lipsit de dreptul politic, ce este legat de densusul. Preved, însă, că anevoc se va putea dobândi acésta; greutatea cea mare avem se o întimpinám, tocmai din partea proprietarilor mari. Acei, carí aű să se ridice contra acestei dispozițiunii, au se fie tocmai conservatorii, carí fac atáta paradă de patriotism astă-zí; deja, 'í am auzit zicénd că, printr'o asemenea măsură, moșiiele, ar perde din valórea lor.

«*Mě tem, dar, că acéstă garanție va fi fórte anevoc de luat. Afară de acésta, ea nu este de cât o jumătate de garanție: din nenorocire se găsesc ómeni, tocmai din acei ce strigă mai tare, ce vor se monopo-*

liseze tot patriotismul în această chestiune, *carî se fac mijlocitorii Evreilor și cumpără moșii pentru dînșii.*

«Prin urmare, chiar dacă am dobândi-o, acesta garanție nu va fi de cât o jumătate de garanție ; garanția reală și eficace va fi numai cea luată în privirea proprietății țeranului, care are, în adevăr, și cea mai mare trebuință pentru a fi protejat».

În resumat, pericolul care trebuie conjurat este ca nu cum-va Evreii să cumpere atât proprietățile țărănesci, cât și marile proprietăți rurale.

Iar, garanțiile, de luat *contra acestui pericol*, sunt de a se declara *inalienabile*, încă pentru un period de 30 ani, proprietățile foștilor clăcași, iar, pentru cele mari, de a lega dreptul, de a le cumpera, de calitatea de cetățen a cumpărătorului.

Nici o altă preocupațiune nu a intrat în spiritul corpului electoral din 1879 ;

Nimeni nu s'a gândit, că ar fi un pericol, pentru țară faptul că acei străini cari, de exemplu, în baza legilor în vigoare au cumperat imobile rurale, le ar transmite urmașilor lor streini, fie *ab intestat*, fie testamentar.

O asemenea preocupațiune nu a intrat în mintea nimănui, pentru că ea nu era și nu putea constitui un pericol național.

Pericolul, încă o dată, nu putea veni de cât din partea Evreilor și numai din faptul ca ei ar fi putut cumpăra proprietățile rurale, mici și mari ; în contra acestui pericol și în contra lui numai, s'aă îndreptat toate străduințele alegătorilor și aleșilor națiunei.

Neputënd să asimileze pe Evrei creștinilor, — tocmai din cauză că aceștia în baza legii din 1864, puteau cumpera imobile rurale, — legiuitorul s'a vedut nevoit să asimileze pe creștini Evreilor, spre a nu mai face distincțiune între dînșii, ridicându-le și lor dreptul

de a cumpera proprietăți imobiliare, dar limitând, încă, și această incapacitate, numai la imobilele rurale.

În acest sens, în adevăr, s'a pregătit și efectuat revisuirea art. 7.

Ast-fel, proiectul majorității comisiunii Camerei zice categoric :

«Acei ce nu se bucură de plenitudinea de cetățean român nu pot, în alt mod, dobândi imobile rurale de cât numai prin moștenire *ab-intestat*».

Orî, comisiunea respinsese, deja, un amendament al D-lui raportor Mărzescu și Teriachiu, după care «streinii chiar și acei născuți și crescuți în țară, dacă nu vor dobândi împămîntenirea, nu au dreptul de a dobândi proprietăți imobiliare prin acte între vii, dispozițiuni testamentare sau usucapiune.

«Prohibițiunea acesta nu se aplică la acei streinii cari după legile anterioare aveau dreptul de a dobândi imobile».

Pe de altă parte, D-l P. P. Carp, membru în comisiunea de revisuire, pentru a exprima și mai limpede ideia generală asupra acestui punct, a propus, pur și simplu, că :

«În privința drepturilor civile pentru streinii, se menține legea din 19 August 1864» ; care va să zică, în alte cuvinte, că de aci înainte streinii de ori-ce rit să nu mai pótă *cumpăra* imobile în România, de cât conform acestei legi.

În fine, d-l Codrescu propusese, și D-sa, un amendament în următoarea cuprindere :

«Numai acei, ce se bucură de plenitudinea drepturilor de cetățean român, pot dobândi imobile în România».

Dar, atât amendamentul D-lor Mărzescu-Teriachiu, cât și amendamentul D-lui Codrescu aũ fost respinse de comisiune; amendamentul D-lui Carp, — care făcea parte din o întregă propunere de revisuire, — a fost

respins, nu din cauza dispozițiunei de mai sus, ci din cauza aceloră, relative la naturalisațiune.

Din cele ce preced, însă, resultă, în modul cel mai invederat, că comisiunea nu a înțeles și nici a voit să proclame, în mod absolut și fără nici o excepțiune, incapacitatea absolută a streinilor, de a dobândi imobile rurale ¹.

Daca ea ar fi înțeles acésta, ea ar fi trebuit să adopte amendamentul D-lui Codrescu.

Daca din contră, ea ar fi înțeles să extindă acésta incapacitate și la orî-ce acte între vii, la dispozițiunile testamentare și la usucapiune, ea ar fi admis amendamentul D-lor Mărzescu și Teriachiu.

Ori, cum ar fi, însă, nici propunerea de revisuire, făcută de Camera deputaților, nici aceea, fôrte pe scurt, făcută de Senat, și pe care însăși membrii comisiunei de inițiativă 'și rezervaseră să o mai extindă saũ restrângă prin amendamente, nu aũ fost agreate de guvern.

Acesta, — atât prin organul autorisat al D-lui C. A. Rosetti, președintele Adunărei deputaților, cât și prin acela al propriului său șef, I. C. Bratianu, — a declarat în ședința Adunărei deputaților, din 4 Iuliu 1879, textual cele ce urmază:

D-l C. A. Rosetti: «D-lor deputați, după lucrarea făcută în secțiuni (*căci propunerile de mai sus nici nu aũ ajuns în discuțiune publică*), în privința revisuirei Constituțiunei, vëdënd că nu mai am onórea de a reprezenta majoritatea Camerei, și fiind peste putința ca un președinte să pótă conduce lucrările Adunărei, când

1. «Cutez a afirma, a zis D-l G. Mărzescu, raportorul și unul din factorii cei mai importanți ai revisuirei, în ședința Senatului din 10 Februarie 1886, că n'a trecut prin gândul și cugetul nici al unui membru al Camerei de revisuire, de a lipsi și de a alunga pe copil de la moștenirea părintelui său».

nu mai are onórea de a reprezenta ideile majorităței, de aceea depun demisiunea mea de președinte».

Declarațiune identică și din partea D-lui I. C. Brătianu, care a anunțat Camereii că 'și depune demisiunea în mâinele A. S. Regale, demisiune care a și fost primită.

Insărcinat, din nou, cu formarea cabinetului, D-l I. C. Brătianu 'și-a asociat. ca ministru al afacerilor streine, pe distinsul jurisconsult B. Boerescu.

În programul, cu care noul Cabinet s'a prezentat înaintea Camerilor, citesc, cu privire la chestiunea ce ne preocupă :

«Guvernul D-vóstră crede a corespunde atât la cerințele diplomației Europene, cât și la preocupările legitime ale țerei, când pe recunóscerea principiului egalității religiose și libertăței cultelor, el va admite și va susține pentru revisuirea art. 7, în partea relativă la interesele nóstre interioare, o soluțiune basată pe principiul naturalisărei individuale, care exclude orice categorii, precum și pe *restricțiuni speciale* pentru dobândirea proprietăței rurale», nu, însă, generale și absolute, cum se pretinde.

Iar, Camerele aũ fost, în urma propunerii noului Minister, prorogate până la 11 August.

Înainte, însă, de a merge mai departe, trebuie să vedem de ce guvernul precedent era, el, în disensiune cu Camerele și nu accepta, el, operele comisiunilor lor.

Strâns, pe de o parte, între intransigența Camerilor, iar, pe de alta, constrâns la imediata executare a tratatului din Berlin de marile puteri, — guvernul nu a putut găsi alt mijloc, de cât să demisioneze, să se reconstitue cu alte elemente și, în fine, să proroge Camerele până ce se vor mai linisci și pregăti spiritele.

Să nu se uite un singur moment, că, în aceste res-timpuri, sórta, viitorul, independența României, erau în

măinile marilor puteri, și că acestea, — dupe cum toți agenții noștri diplomatici informați cabinetul, — se pregăteau, chiar, să exercite o presiune colectivă în contra noastră, spre a ne obliga să înscrim, pur și simplu, în Constituțiune art. 44 al tratatului din Berlin.¹

Programul noului cabinet este comunicat tuturilor guvernelor străine, prin agenții noștri în streinatate.

«Programul nostru, zice d-l B. Boerescu, în telegrama sa circulară din 12/23 Iulie 1879, conține declarațiunea formală, că ne vom conforma tratatului din Berlin și că vom introduce în Constituțiunea noastră principiul art. 44, că religiunea nu mai este un obstacol la dobândirea și folosința de drepturi politice și civile. Dar trebuie să asigurăm țara și să calmăm spiritele, declarând că guvernul va căuta să salvgardeze interesele naționale și economice, susținând soluțiunea revisuirii, prin naturalizarea individuală, fără categorii și cu oare-care restricțiuni pentru dobândirea proprietății rurale».

Și, prin nota explicativă, din 12/25 Iulie 1879, d-l B. Boerescu adaugă:

«Cât pentru restricțiunile, pe cari le admitem, în ceea ce privește dobândirea proprietăților rurale, se înțelege ușor că *acéstă chestiune nu atinge nici un principiu de ordine exterioară*. Ea nu ar provoca de cât măsuri conservatorii, în acord cu instituțiunile noastre politice».

Cum au fost primite aceste propunerii în streinatate?

Agentul nostru la Berlin, d-l G. Várnáv Liteanu ne o spune în raportul său din 16/28 Iulid 1879:

«În resumat și pentru a conchide d-l de Radovitz, (se-

1. Vezi în *Cartea verde*, : Documente oficiale din corespondența diplomatică, de la ²/₁₄ Septembrie 1878, până la ¹⁷/₂₉ Iuliu 1880, prezentate corpurilor legiuitoare în sesiunea anului 1880—1881, notele d lor agenți diplomatici, Liteanu de la Berlin, Calimaki Catargiu de la Paris, etc. p. 54 și ur.)

cretarul de stat *ad-interim* la departamentul afacerilor streine al Imperiului German), este de părere că, dacă voim să scăpăm de diplomația europeană și să ne reluăm libera dispozițiune a destinațiilor noastre, nu este alt mijloc de cât să înscrim în constituțiune principiul egalității de drepturi, să chemăm la cetățenie un număr oare-care dintre ei, să acordăm la toți accesul la naturalizațiune, cu dispensă de stagiu pentru unii dintre ei. *El adaogă că, cu aceste condițiuni, dreptul de a cumpăra proprietăți rurale ar putea să fie ratăsat la drepturile politice*».

Cu toate aceste asigurări, însă, cauza României nu făcea un pas în streinătate. Guvernul hotărăsese, — în cele din urmă, — ca d-l B. Boerescu să plece, singur, în misiune și să pledeze marele nostru proces, înaintea diplomației europene.

Nu voiū repeta, în destul, că revisuirea art. 7 a eșit dintr'un adevărat compromis cu Europa, — prin urmare, pentru a'l înțelege trebne să asistăm la discuțiunile, cari au adus acest compromis.

Plecând din Bucuresci, d-l Boerescu s'a oprit la Viena, unde a fost primit de Barcnul Calice, — însărcinat special cu chestiunea noastră isdrailita, — și de Baronul d'Orczy.

«Am urmat a expune celui d'intăi, — zice d-l Boerescu în raportul ce'l face colegilor sei din Bucuresci¹, dificultățile locale și interesele economice ale țerei, cari sunt legate de soluțiunea chestiunii isdrailite, și am explicat motivele cari ne fac a introduce restricțiunii, pentru cumpărarea moșiilor de către străini.

«Baronul 'mă-a răspuns, că acesta ne pôte vătăma întru cât-va, căci prețul moșiilor și exploatarea lor ar suferi, dacă am reduce numărul cumpărătorilor. Îi am explicat că, ast-fel, am înlătura alte inconveniente mai

1. v. *Cartea Verde*, citată, p. 80.

marî ; și, pe lângă acesta, am mai adăugat : vom sci în tot-d'a-una a da dreptul de a cumpera la acei dintre streinî, cari ar fi folositori țereî. În orî-ce cas, 'l am făcut să observe, că acest principiu pare a fi primit de toate puterile și că nu mai presintă greutate.»

«Cât pentru întrevederea cu Baronul d'Orczy, acesta a fost mai rezervat în convorbirea sa, nu a avut nimic de însemnat, continuă d-l Boerescu, afară de câte-va observațum, ce 'mî-a făcut asupra restricțumilor relative la proprietatea rurală, pe cari d-sa le găsea cam exagerate, pentru că, zicea d-sa, aceleași temeri existaû în Ungaria în 1868, când a emancipat pe isdrailiți și, cu toate acestea, experiența a probat că isdrailiți *nu au cumpărat prea multe proprietăți rurale.*

«Mî-a fost ușor a respunde la acésă obiecțiune, făcend cunoscut Baronului starea economică a țerei năstre și pericolul, ce ar resulta, dacă toate imobilele hipotecate isdrailițumilor, mai cu sémă, ar fi puse în vânzare forțată și *cumperate cu prețuri minime.* Când vom avea destule instituți de credit, i'am zis, când capitalurile vor fi eftine, nu ne vom mai teme de acest pericol, dar, pentru un moment, instinctul nostru de conservare, ne face a ne teme de el.»

Din toate cele ce preced rezultă, dar, în mod neîndoelnic, că în mintea guvernului, care pregătea revizuirea art. 7, era, pur și simplu, idea de a se lua măsuri în *contra cumpărării de către streinî de imobile rurale.*

Ast-fel, a resunat, pretutindenî, glasul organului nostru autorisat, și nimenuî nu este permis azi a'l desavua, azi, când reforma, pregătită de el, a fost acceptată, *tale-quala*, și de noi și de puterile streine.

Pentru a da, însă, un corp acestor idei, D-l Boerescu a elaborat o mică schiță, în cari se coprindea basele viitoareî revizurî.

Orî, în aceste base, se vede, deja, simburele art. 7 § 5.

«Dreptul de a *dobândi* proprietăți rurale în România va fi legat de drepturile politice, *respectându-se însă drepturile streinilor, cari vor fi dobândit asemenea bunuri în virtutea legilor anterioare*».

Iată, dar, cuvântul de a *dobândi* întrebuințat și de D-l B. Boerescu, autorul,—cum o să vedem,—al proiectului de revisiune, proiect care a și fost votat.

În ce sens, însă, a înțeles D-l Boerescu acest cuvânt?

El a spus'o. fără înconjur : în sensul de «*a introduce restricțiuni pentru cumperarea moșiilor de streini*», cum a spus'o, în mod formal, Baronului Calice, cu alte cuvinte, de a estinde prohibițiunea din legea din 1864 și la streinii creștini, pe cari, până acum, această lege 'i ocrotea.

Acastă schiță a fost înmănată de D-l Boerescu contelui Andrassy și însoțită de explicațiunile ce cunoștem, deja, și pe cari D-sa le-a expus și acestuia.

Mergând la St. Petersburg, D-l Boerescu a fost primit de către generalul Chanzy, Ambasadorul Franciei, și, cu această ocaziune, D-sa, care avea ante-proiectul său în carnet, explică, fără nici o umbră, adevărata sa gândire.

«În Algeria, 'i spune generalul Chanzy¹. Evreii, fac ceva mai mult, și consecințele pot fi grave pentru viitor. Ei acaparază, gradat, toate pământurile. Imprumută bani nenorociților de Arabi, pe cari 'i exploatează în toate modurile. Termenul datoriei vine. Arabul nu poate plăti. Evreul, în calitate de cetățean 'l expropiază, și *cumperă pământul său*. Unde vom ajunge cu această, eă nu știu».

«*Tocmai aci*, răspunsei eu, raportă D-l Boerescu colegilor săi, *e primejdia pe cari voim să o înlăturăm*

1. *Cartea Verde*, citată, p. 102.

la noi, prin restricțiunile pe cari voim să le punem dreptului de a dobândi imobile rurale».

Scopul, dar, al dispozițiunei din art. 7 § 5 a fost, precum am spus-o deja, de a înlătura pur și simplu această primejdie. Ori, *cessante ratione legis, cessat et ejus dispositio*.

La obiecțiunea D-lui de Radovitz, că asemenea restricțiuni ar micșora valoarea pământurilor noastre, D-l Boerescu se grăbește a răspunde că, «acesta nu este de cât o măsură de conservațiune, pe care vom sci să nu o exagerăm; nu 'i vom da o întindere mai mare de cât reclamă interesele; și, în această limită, vom sci să acordăm înlesniri pentru dobândirea proprietăților rurale, acelora dintre streini și dintre supușii români, cari vor merita, sau ale căror capitaluri vor fi de folos pentru exploatările agricole».¹

Prin urmare, dar, nu este și nici nu putea fi vorba de a proclama un principiu atât de absolut în cât, precum vom vedea, consecințele lui ar duce ori la absurd, ori la odios; ci, pur și simplu, o mesura de conservațiune, gradată dupe interesele în primejdie și destinata, chiar a fi atenuată cu timpul.

În nici un cas, și nicăeri, nu a fost vorba de a se restrânge verii un alt drept, pentru streini, de cât acela de a cumpera imobile.

D-l Boerescu cunoscea, însă, foarte bine diferitele amendamente, diferitele propozițiuni și propunerile făcute de comisiunile de inițiativă; d-sa scia, prea bine, că unii voiaș să ridice streinilor facultatea de a dobândi imobile rurale, într'un mod absolut, iar alții, numai prin unele moduri de aquisițiune. D-sa era un jurisconsult consumat, care aprecia, la justa lor valoare, întinderea cuvintelor ce întrebuița, și nu este de admis, un singur

1. v. *Cartea Verde*, citată, p. 108.

moment, pentru onórea și demnitatea acestei țări, că reprezentantul său în streinătate, investit cu o misiune specială, să fi avut impudența, una se spună Europei, de la care ceream recunoașterea independenței noastre, și alta să facă în realitate.

Nu, nu se póte susține, cu cinste și sincer că acest mare om de Stat, care a bine-meritat de la patrie, s'a făcut culpabil de un act de duplicitate, atât de josnic.

Indată, dupe întórcerea D-lui Boerescu din streinătate, la 4 Septembrie 1879, s'a început discuțiunea asupra proiectului de revisuire, prezentat de D-l B. Conta,—proiectul D-lui Mázrescu a rămas în cartóne și nu a venit, nici o dată, în discuțiune.

Intre proiectul D-lui Conta, însă, și acela a d-lui Mázrescu nu este, în fond, nici uă deosebire.

Guvernul a respins acest proiect pe motivul, arătat de D-nul B. Boerescu, ministrul afacerilor streine, în ședința de la 10 Septembrie 1879, și anume, că el nu este o soluțiune, ci o desfidere aruncată Europei.

Adunarea deputaților l-a respins, în fine, și dënșă, cu o majoritate de 75 contra 53 voturi.

Terenul fiind, ast-fel, netezit, guvernul, în ședința Adunării din 12 Septembrie, presintă propriul seu proiect, pe care el l și comunica reprezentanților sei în streinătate, însoțindu-l de óre-cari explicațiuni; iată-l:

§ 2 «Nu vor putea dobândi, *sub veri ce titlu* ar, fi proprietăți rurale, afară de vii, locuri și case în orașe, de cât acei, cari vor fi cetățeni români, respectându-se, însă, drepturile aceloră cari le au după legile anterióre sau în virtutea tractatelor internaționale, existente între România și alte Staturi».

Și D-l Boerescu, în nota sa diplomatică din 12/24 Septembrie¹ zice, chiar, așa :

1. *Cartea Verde*, citată, p. 148.

«Dreptul de a dobândi imobile rurale este declarat drept politic. Totuși, veți observa că acest drept,— *adică de a dobândi imobile rurale,—este conservat streinilor, ast-fel precum ei 'l aveaū după vechile legi saū ast-fel, precum el rezultă din tractatele existente între România și diversele Staturī»¹⁾.*

Acest proiect a fost ușor modificat de comitetul delegaților.

«Aceste modificațiuni nu alteră, însă, spune D-l Boerescu reprezentanților sei în streinătate, nici esența, nici economia proiectului guvernului».

§ 2 a fost înlocuit cu § 5, în următoarea cuprindere :

«Numai Româniī, saū cei naturalisați români, pot dobândi imobile rurale în România.

«Drepturile, până acum câștigate, sunt respectate.

«Convențiunile internaționale, asta-zī existente, rămân în vigóre cu toate clausele și termenul cuprins într'ensele».

Intre vechiul § 2 și acest § 5 nu există de cat acēsta deosebire esențială, ca cuvintele, *sub veri ce titlu ar fi*, din § 2 aū fost suprimate ; ele, într'adever, nu concordau cu adeverata intențiune a autorilor sei,—a guvernului,— a căruī voință o avem, cred, deplin despicață.

Orī, cu acēstă voință se acorda, foarte bine, și acea a comitetului delegaților, de ore-ce D-l Giani, raportorul, declară, în mod formal, că, fără sa se fi alterat esența proiectului primitiv, se presenta cel actual, modificat.

Camera deputaților, în ședința din 11 Octombrie 1879, cu 133 voturi contra 9, a admis acest proiect ; Senatul de asemeni, tot în aceeași ședință, 'l a votat cu unanimitatea voturilor, mai puțin două.

D-l Boerescu se grăbesce a comunica agenților noștri

1) Tot în acest sens vezi și raportul D-lui Mârzescu precum și proiectul sei de lege, pag. 90

în streinătate aceste îmbucurătoare știri, adăogând, cu privire la chestiunea noastră :

«S'a menținut restricțiunea pentru proprietățile rurale și s'a repetat că drepturile existente vor fi respectate, precum și tractatele actualmente în ființă

«Am suprimat numai cuvintele case și locuri în orașe, de unde rezultă că streinii vor putea dobândi veri-ce imobil urban».

Și pentru a accentua, și mai bine, că modificările introduse erau de pură formă ; că ele nu alterau, de loc, esența și economia proiectului original, D-l Boerescu, prin nota sa din 12/24 Octombrie 1879, revine din nou asupra declarațiunilor sale anteriore.

«Importă se vă semnalez că Guvernul a reușit se conserve esența proiectului său original și'a obținut, aprópe unanimitatea, în camerele de revisuire.

«Raportul, prin care noul proiect a fost depus pe biroul Camerei deputaților, a constatat, prea exact, că modificările *de pură formă*, acceptate de guvern, și rezervaseră adevăratele fundamente a primului său proiect

«Proiectul amendat formulază, *ca și cel vechi*, *restricțiuni* la dreptul streinilor de a dobândi imobile rurale ; dar, el rezervă, expres, respectul drepturilor câștigate și convențiunile internaționale încheiate de România».

În fine, după mai multe tergiversațiuni și noi asiguraări, cari s'a dat puterilor, acestea, prin notele lor din 8/20 Februarie 1880, se hotărăsc să ne recunóscă independența, nu însă, fără rezerve, ce importă să cunóștem ;

Iată acest important document :

«A. S. Exc. M. Boeresco, ministre des affaires étrangères. Note identique remise, le 8 (20) Février 1880, par chacun des Représentants d'Allemagne, d'Angleterre et de France, à Bucarest :

«Le soussigné (Gérant du Consulat Général d'Allemagne, — Représentant d'Angleterre, — Secrétaire d'Ambassade, Gérant l'Agence et Consulat Général de France) a reçu l'ordre d'adresser au nom du Gouvernement (d'Allemagne, d'Angleterre, de France) à Monsieur le Ministre des Affaires étrangères de Roumanie la communication suivante :

«Le Gouvernement (Impérial, — de Sa Majesté Britannique, — de la République Française) a été informé par les soins de l'Agent de Son Altesse Royale, le Prince de Roumanie (à Berlin, — à Paris), de la promulgation, sous la date du 25 Octobre 1879, d'une loi votée par les Chambres de révision de la Principauté et destinée à mettre le texte de la Constitution Roumaine en accord avec les stipulations insérées dans l'article 44 du Traité de Berlin.

«Le Gouvernement (Impérial, — de Sa Majesté la Reine, de la République Française), ne saurait considérer comme répondant entièrement aux vues qui ont dirigé les Puissances signataires du Traité de Berlin, les dispositions constitutionnelles nouvelles, dont il lui a été donné connaissance, et, en particulier, celles d'où résulte pour les personnes de rite non chrétien domiciliées en Roumanie, n'appartenant d'ailleurs à aucune rationalité étrangère, la nécessité de se soumettre aux formalités d'une naturalisation individuelle.

«*Toutefois, confiant dans la volonté du Gouvernement Princier de se rapprocher de plus en plus, dans l'application de ces dispositions, de la pensée lib'rale dont s'étaient inspirées les Puissances, et prenant acte des assurances formelles qui lui ont été transmises à cet effet,* le Gouvernement (Impérial, — de Sa Majesté Britannique, — de la République Française), afin de donner à la nation Roumaine un témoignage de ses sentiments d'amitié, a décidé de reconnaître sans plus de retard la Principauté de Roumanie, comme État indépendant. En conséquence, le Gouvernement (Impérial, — de Sa Majesté Britannique — de la République Française) se déclare prêt à entrer en relations diplomatiques régulières avec le Gouvernement Princier. Le soussigné, en donnant avis à Monsieur le Ministre des Affaires étrangères de la résolution adoptée par son Gouvernement, à l'hon-

neur de Lui renouveler l'assurance de sa haute considération.»

Iată, trista istorie a recunoșterii independenței noastre; ea fost obținută, cum ziceam, printr'un adevărat compromis internațional, și dispozițiunile art. 7 fac, în adevăr, parte din dreptul nostru convențional, cum prea bine, și fără să și-o disimuleze a, spus-o atât D-l raportor D. Giani, cât și D-l B. Boerescu în Cameră.¹

«Astă-ză guvernul, zice D-l Giani, ne presintă un proiect care conține fructul unor laborioase trudiri, pentru a combina ambele elemente, cerute în resolvarea acestei chestiuni, adică interesele noastre naționale și exigențele diplomației europene.

.
 «Venind acum la aplicațiunea principiului
 și fără a nesocoti caracterul internațional al acestui fruct.»

Din cele ce preced rezultă în mod invederat:

Că pericolul național, pe cari atât alegătorii în comițiile electorale, cât și Camerile și guvernul în pregătirea revisuirii art. 7, 'l au avut în vedere, era acela, ca, nu cum-va, Evreii să cumpere imobilele rurale, fie mici, fie mari.

Că, ei, acest pericol au înțeles să-l înconjure

Că, în acest, scop s-a înscris în Constituțiune § 5 din art. 7.

Tot din cele ce preced, rezultă, însă, din contră: că streinii au ramas capabili se dobândescă imobile rurale,

1. Vezi Discursul D-luî B. Boerescu, în «Românul» pe 1879 p. 845 și mai jos p. 120.

prin orî ce alte moduri, în special, prin succesiune, fie *ab intestat*, fie *testamentară*, toate restricțiunile și distincțiunile, făcute în sens de a prohibe și aceste moduri de aquisitione, fiind fost înlăturate, atât de camere cât și de guvern, în toate voturile, actele și vorbele lor.

Maî rezultă, în fine, un punct foarte important, că acei streini, cari după legile anteriore aveau dreptul de a dobîndi imobile rurale, au conservat acest drept, — *adică dreptul de a dobîndi asemenea imobile*, — și dupe revizuirea art. 7¹.

Că acesta este înțelesul aliniatelor ultime, nu pôte fi îndoială.

Intr'adevăr, dacă zicem că streiniî, cari în virtutea legilor anteriore deveniseră proprietari de imobile, au conservat drepturile lor asupra acestor proprietăți, zicem un non-sens.

Căci, în principiu, legile nu au efect retroactiv și constituanta, din 1879, nu a atașat un atare efect legei sale ; că, prin urmare, și fără nici uă dispozițiune de lege, atari drepturi câștigate, pe baza legilor în vigóre, erau și rămăneaă, — în orî ce chip, — respectate.

Legiuitorul, însă, a avut, un alt principiu de echitate, în vedere :

Eraă în România la 1879 o mulțime de streini creștini, aflători aci de zeci de ani, — unii chiar născuți și crescuți aici, — și cari toți se bucuraseră de acest drept ; — ar fi fost dureros, dacă nu și inic, ca acești ômeni — din capabili ce eraă, — să fie, fără nici un cuvânt, declarați, de o dată, incapabili.

Pentru a obvia la acest grav inconvenient, s'a pus

1. v. Nota D-lui B. Boerescu din 12 Septembrie 1879, în *Cartea Verde*, citată, p. 148.

dispoziția al. II § 5, și, în acest sens, ea a și fost înțelesă, atunci, de toți fără discuțiune ¹.

Pentru a se ști, deci, cine sunt capabili, după 1879, să cumpere imobile rurale, trebuie să ne raportăm la legea din 1864.

Ori, după această lege, erau capabili de a cumpăra a-tari bunuri, sub condițiunea reciprocității diplomatice, ori a unei simple reciprocități de fapt, numai streinii *de rit creștin, domiciliați în România*.

Toți acei streini de rit creștin, prin urmare, cari, la 1879, se găseau în aceste condițiuni, au conservat, și după 1879, dreptul de a cumpăra imobile rurale în România.

Din contră, acei streini de rit creștin, cari, la 1879, nu intruniau aceste condițiuni, de sigur, că ei cad sub prohibițiunea art. 7 § 5 și nu pot cumpăra imobile rurale.

Cât pentru streinii de rit necreștin, asimilați de aci înainte cu cei din urmă, ei au fost și au rămas incapabili de a cumpăra imobile rurale; ei au dobândit, însă, dreptul de a cumpăra imobile urbane, precum am văzut.

Iată adevărata, și singura interpretațiune sănătoasă, care se degajază din precedentele art. 7 § 5 și din lucrările preparatorii

Nicăeri, — repet, — nu se vede că cine-va să fi îndrăsnit să susțină și să voteze incapacitatea absolută.

II

Dar, fie că am înțelege art. 7 § 5, în sensul restrins, ce i l'am dat, — fie că l'am înțelege, în sensul larg al unora, — trebuie să ne întrebăm care este adevăratul său ca-

1. Vezi mai sus p. 90 amendamentul Mârzescu-Teriachiu, precum și la p. 68 și 99 nota D-lui B. Boeresou, din 12/24, Septembrie 1879,

racter ? Care este sancțiunea sa ? Cine, în fine, poate pune în mișcare această sancțiune ?

Pentru a putea răspunde la aceste chestiuni me voi servi, pe de o parte, tot de lucrările preparatorii, iar pe de alta, de cea de a doua regulă de interpretațiune, pe care, am văzut, că ne-o dă știința dreptului: *apropierea textului de interpretat de alte dispozițiuni legale relative la aceeași materie sau la materii analoge.*

D-l B. Boerescu, în importanta sa misiune, a publicat la Paris un memoriu,—reprodus în Cartea verde,—în care cu aprobarea întregului cabinet apăsă, înaintea Europei, vederile guvernului în materie de revisuire a art. 7.

După ce reproduce vechiul art. 7 din Constituțiune și art. 44 din Tractatul de la Berlin ; după ce arată ca deja art. 11 și 21 din Constituțiune dă, în parte, satisfacțiune exigențelor art. 44, D-l Boerescu ține :

«Rămâne dar să introducem în Constituțiunea Principatului, principiul exprimat de prima condițiune.

«Este în drept cine-va să ne cêră mai mult ?

«Nu, căci puterile nu au cerut mai mult prin tractatul de la Berlin ; nu, căci *aplicațiunea unui principiu înscris în Constituțiune se face prin legi organice posterioare acestei constituțiuni.*

Și mai departe :

«Execuțiunea art. 44 exige dispozițiuni de două naturi diferite : Unele se raportează la viitor, altele la trecut.

«În ceea-ce concerne pe cele d'ânteiu, aplicațiunea art. 44 trebuie să se facă, prin o serie de noi legi organice și prin modificățiuni introduse în acelea din legile existente, cari ar conține ôre-cari dispozițiuni, contrarii noului principiu introdus în Constituțiune.

«Ca compliment necesariu și logic al măsurilor de aplicațiune a art. 44, guvernul român și propune asemenea de a face *să se declare* prin proiectul său de re-

visuire, că dreptul de a dobândi imobile rurale este un drept politic».

D-l Boerescu, atât la Viena cât și la Berlin și la Paris a accentuat caracterul revisuirei, tot în acest sens, susținând ca în Constituțiune nu se poate înscrie de cât o simplă declarațiune de principii; iar, aplicațiunea lui câtă să se facă prin legi ordinare.

D-l raportor D. Giani, în expunerea sa de motive, nu se sfiesce sa afirme, «că nu prin dispozițiuni constituționale, ori cât de prevedătoare ar fi ele, dacă nu ar fi dezvoltate prin legi posteriore, puse în armonie cu principiile stabilite într'ênsa, *se poate consolida o națiune pe tărâmul economic și național*».

În resumat, în Constituțiune se înscrie principiul; legea ordinară 'l aplică, 'l pune în armonie cu toate celelalte principii de drept, cu cari el, lăsat în voia lui, s'ar putea găsi în conflict.

Legea este pentru Constituțiune, acea că este regulamentul pentru lege.

În specie, constituantul de la 1879, declarând că «numai Românii sau cei naturalizați Români pot dobândi imobile rurale în România», nu a făcut de cât să proclame, pur și simplu, principial, lăsând legiuitorului ordinar sarcina de a regula aplicațiunea lui.

Ori, această aplicațiune este complicată și câte o dată împinsă la exces, devine atât de odiosă, în cât reportata la spiritul legii, precum am văzut, repugnă acestuia și este respinsă de dânsul.

O asemenea lege, însă, până în prezent nu există.

Toți recunoscem urgența ei, miniștrii deputații, simplii muritori strigă că, cu o zi mai de vreme, o asemenea lege să se confecționeze, pentru a scăpa lumea, pe justiție și pe justițiabili de excesele arbitrarului; căci, să nu se uite, că cea mai rea lege este aceea care lasă cea mai mare latitudine judecătorului.

Cu drept cuvânt, dar, D-l P. P. Carp zicea, în şedinţa Senatului, din 14 Decembrie 1892 :

«Asupra textului Constituţiunei nimeni nu discută ; asupra *intenţiunei* Constituţiunei, cum că streinul nu are drept de a stăpâni o mică părticică a teritorului nostru, iarăşi nu e nici o discuţiune.

(D. Carp se înşală. căci, precum am vădut, există o întrégă serie de streini cari stăpânesc, ađi, imobile dobândite anterior 1879 sau cari, având dobândit această facultate, anterior 1879, au putut cumpăra moşii în urmă).

«Discuţiunea începe, când, în contra acestor tendinţe, se încercă un strein de a stăpâni o părticică din teritoriul nostru.

«Şi atunci se naşce următoarea controversă : cum împedici pe streini a deveni stăpân pe o părticică a teritoriului nostru. D. Vernescu zice : eu confisc în favórea Statului. Eu zic, nu ; 'l silesc să vîndă. În teorie respectăm amândouă art. 7 şi în spiritul şi în tendinţa lui.

«Când venim însă la sancţiune, D-Ńa ai ca sancţiune şpoliaţiunea, din partea Statului ; eú am ca sancţiune, obligaţiunea pentru strein să vîndă ; cum am dovedit în Cameră, era ea sub toate formele şi în întreaga ei procedură în art. 7 ? Evident că nu. Şi atunci am zis şi repet şi astă-zí, acésta e treaba Corpurilor Legiuitoare de a pune în concordanţă textul civil cu textul constituţional, de a 'mí da mie mijlócele fără a comite o spoliaţiune şi fără a lăsa pe strein să stăpânească, de a împedica pe strein de a poseda în ţară la mine».

Iată, încă o dată, mărturicit de unul din constituanţi, chiar, şi de unul care luase o parte însemnată la revizuire, care, de şi propusese un proiect personal al seú, faţă de proiectul guvernului din 12 Septembrie,

'l a retras și a votat pentru acest din urmă, motivând, chiar pe larg, votul său.

Dar numai § 5 din art. 7 se găsește în Constituțiune purtând acest caracter, pur declarativ? Nu, ci o serie întreagă de dispozițiuni.

În special mai toate acelea, cari sunt coprinse în Titlul II, «Despre drepturile Românilor».

Nu voiŭ releva, pe acelea cari sunt privitoare la drepturile publice și cari, dacă Codul Penal sau alte legi nu ar veni să le dea o sancțiune, de sigur că nimănuî nu 'i ar trece ȳrin minte că violarea lor ar putea fi pedepsită, căci «*ulla poena sine lege*».

Dar, să mă opresc numai la un alt articol, care are o mare analogie cu art. nostru, și ca origină și ca redacțiune; voesc să vorbesc de art. 22 al. II.

«Actele stărei civile, zice acest articol, sunt de atribuțiunea autorității civile și întocmirea acestor acte va trebui să precedă, în tot-d'auna, benedicțiunea religioasă, care pentru căsătorii va fi *obligatorie*, afară de casurile ce se vor prevedea prin anume lege».

Redacțiunea acestui articol a fost propusă de D-l M. Kostachi Epureanu.

Cu totă opozițiunea și combaterea logică ce i s'a făcut de D-l raportor al Constituțiunei, D-l Ar. Pascal și de D-l C. Boerescu, el a fost primit.

Din textul său clar, din discuțiunile parlamentare întinse, cari au precedat votarea lui, rezultă, în mod neîndoelnic, că legiuitorul a voit, ca căsătoria să nu fie valabilă, numai prin simplu fapt al celebrării ei de către oficerul de stare civilă; el a cerut,—și a cerut acésta în mod imperativ,—ca ea să fie urmată și de celebrarea religioasă.

Acest principiu, însă, nu s'a intrupat într'o lege de aplicațiune, chemată, mai ales, să pună în armonie co-

dul canonic cu codul civil, relativ la efectuarea căsătoriilor, dat fiind numeroasele conflicte și nepotriviri dintre ele.

Jurisprudența, după o oare-care esitațiune, a găsit adevărata și singura logică soluțiune: Hotărârea Inaltei Curți de casație fiind o hotărâre de principii, merită să fie reprodusă aci în intregul ei, considerantele ei, în adevăr, se pot, *mutatis mutandis*, invoca neschimbate, în cazul nostru ¹.

«Curtea deliberând :

«Asupra motivului de casare basat pe «violarea art. 22 din Constituțiune.»

«Vădând art. 22 și 132 din Constituțiune, precum și art. 151 cod. civil :

«Considerând că Constituțiunea română din 1866, ca cele mai multe legi constituționale a diferite state, conține, sub două rubrici distincte, două feluri de dispozițiuni : 1° dispozițiunii având de obiect o declarațiune de drepturi, 2° dispozițiunii tinzând a organisa puterile Statului ; ca aceste două feluri de dispozițiuni diferă unele de altele, prin aceea că, pe când cele din urmă sunt nisce dispozițiuni precise de drept constituțional, în vederea organizării Statului și a corpurilor menite d'a-î servi drept organe aî puterei sale, și ca atarî purtând în ele înșile puterea de a înlocui pe deplin și imediat dispozițiunile constituționale anteriore și a le abroga, fie formal fie virtual, cele d'ânteiu nu sunt de cât nisce declarațiuni de principii, având de obiect drepturile omului și ale cetățenului, și ca atarî nu pot avea deplin și imediat efect în aplicațiunile lor, când ele sunt contrarii sau incompatibile cu dispozițiunile legilor existente, la data promulgarei Constituțiunei, de cât în cazul când Constituțiunea, de o-dată cu declarațiunea unui nou principii, prescrie ea însăși sensul și întinderea acelu

1. v. Inalta Curte de Casație s. I, No. 1, din 9 Ianuarie 1884. B. 1884, p. 2 și ur.

no ı principiū, precum și modul și condițiunile aplicațiunei lui, ceea ce nu pôte avea loc de cât atunci când Constituțiunea îndeplinind ea însăși misiunea unei legi ordinare, prescrie un no ı sistem legislativ complet, merit a înlocui, pe deplin, sistemul deja existent, pe basa vechinului principiū ;

«Că acesta a fost și eugotul constituanților români, din 1866, în privința efectelor principiilor proclamate în titlul constituțiunei : «Despre drepturile Românilor,» rezultă din următoarele considerațiuni : 1° faptul ca Constituțiunea în ultimul alineat al art. 132 cere ca legile existente în momentul promulgărcii sêle sî se revizuiasca, spre a se pune în armonie cu Constituțiunea, nu se pôte explica de cât prin considerațiunea, ca în ideia constituanților noștrii din 1866, legile existente atunci și contrarii principiilor din Constituțiune nu sunt tôte abrogate prin simplul fapt al proclamărei acelor principii constituționale, căci nu se pôte atribui voinței constituanților d'a se revizui și a se pune în armonie legile vechi cu Constituțiunea, dorința unei revisuirii de forma și de stil, a unei armonii literare în momentele nōstre legislative ; 2° Dreptul timporal șt trans'oriū, dar cu totul exorbitant, acordat prin art. 102 înaltei Curți de caștiune și justiție, ca, în ceea ce privesce pe ministrii dați în judecata ei, ea să pōta, fără existența unei legi prealabil promulgata, sa caracterize delictul și sî determine pedēpsa, în alte cuvinte, dreptul dat unui corp al Statului d'a fi în același timp și legiutor și judecător în materie penala, acest drept, creat în vederea necesității d'a organisa imediat o responsabilitate eficace a miniștrilor, nu se pôte esplica de cât prin considerațiunea că, în ideia chiar a constituantei, o simpla declarațiune a principiului că miniștrii vor fi responsabili, nu putea să facă în realitate responsabile penalmente și civilmente pe nisce persoane, care, după principiile legilor în vigōre, în momentul promulgărei Constituțiunei, nu era ı responsabile ca miniștrii, nici penalmente, nici civilmente ; 3. A se admite regula că proclamarea unui principii ı în Constituțiune are de efect abro-

garea imediată a unor legi bazate pe un principiu contrariu, ar fi mai în toate cazurile și în special în materie, de atât de mare interes social, ca aceia a căsătoriei, a lăsa instituțiile sociale în incertitudine, a le desorganiza ;

«Considerând ca în materie de căsătorie, contrariu principiului codului civil, care face din această instituție o instituție pur civilă și o organizează în consecință într'un mod detaliat și complet, sub acest punct de vedere Constituțiunea proclamând obligativitatea ceremoniei religioase, a făcut o simplă declarațiune a unui principiu nou, fără însă a-l reglementa, fără a spune care e sancțiunea neobservării formalității ceremoniei religioase, fie din voința ambilor soți, fie din voința unuia din ei, fie din refuzul bisericii d'a da benedictiunea nupțială, fie în fine din neputința d'a se face actul religios prin mărtașii ambilor săi unuia din soți, survenită în urma celebrării căsătoriei de către oficerul stării civile :

«Ca nepronunțându-se asupra tuturilor acestor cazuri și altora ce se mai pot prezenta în practică, el a voit să lase legistaturii ordinare sarcina d'a legifera asupra întregii materii într'un mod complet și armonios, cu singura restricțiune ca legea viitoare să aibă drept bază principul nou al obligativității ceremoniei religioase, a admite acest principiu în lege ca regula generală și a prevedea ca excepțiune cazurile în care căsătoria se va putea face și fără acea ceremonie, precum anume o și spune art. 22 citat ;

«Ca așa fiind, bine și drept deciziunea atacată, adoptând motivele primilor judecatori, a respins cererea de nulitate a căsătoriei făcută de Panait Dumitrescu contra femeiei Vota Constantinescu, cerere de nulitate fondată pe motivul ca căsătoria celebrată între aceste două persoane de către oficerul stării civile, n'a fost urmată de benedictiunea religioasă».

Din considerantele precedente urmăzează, dar, că dispozițiunile cuprinse în Titlul II sunt simple declarațiuni de drepturi ; că aplicațiunea acestor dispozițiuni și, în

special, acea a dispozițiunei art. 22 și a tuturilor celor cari sunt identice cu dēnsa. este lāsată în sarcina legiuitorului ordinar, singur chemat a pune în armonie diferitele legiuiri contradictorii.

Și, cā atāt timp cāt o asemenea lege nu s'a făcut,— art. 22, ca și cele analōge lui, sunt și remān simple in-joncțiuni, adresate de constituant legiuitorului ordinar.

Instanțele judecătorești, însă, nu pot usurpa rolul legiuitorului; ele nu pot face legile, pe cari tot ele sunt chemate ale interpreta și aplica.

Intr'un cuvēt, aceste dispozițiuni nu aū nici o sancțiune, ele sunt *nuda praecepta* constituționale.

În ce consistă, într'adevăr, acēstă sancțiune? Cine pōte pune în mișcare penalitatea, edictată de lege? În ce termene? Cu ce condițiuni? etc., tōte chestiuni, de cea mai înaltă gravitate, și pe cari judecătorul nu le pōte rezolva, de cāt împietānd asupra rolului rezervat puterei legiuitoare.

Dar, o atare concepțiune a rolului judecătorului constituie cea mai flagrantă anarhie.

Față, dar, cu tōte aceste împrejurări, de fapt, cu declarațiunile formale ale D-lui B. Boerescu, Ministrul Afacerilor Streine, față cu asigurările date de D-l raportor D. Giani, față cu mărturisiri'e reiterate ale însuși constituanților, cā art. 7 nu are alt object de cāt a proclāma un simplu principiu, față cu argumentele de drept date cu privire la art. 22, și asupra cărora Inalta Curte de Casațiune nu a variat, până acum, cum putem înțelege următorul considerant, pe care 'l citesc în dec. sa No. 564/91, 16 Oct (B 1891 p. 1084)?

«Considerānd, zice Inalta Curte de Casațiune, s. I, cā nu s'ar putea opri aplicarea dispozițiunilor art. 7, § 5, precum a tuturilor dispozițiunilor ce decurg, nici prin motivul cā constituțiunea ar fi proclamat numai un principiu a cărui reglementare ar trebui să se efec-

tueze prin o lege specială, la elaborarea căreia principiul enunțiat să serve de normă, fiind-că prin nimic nu se revelează rezerva reglementară posterioară, și fiind-că dispozițiunea din § 5 are caracterul unor dispozițiuni imperative, aplicabile în viitor fără deosebire; că orî-care ar fi deosebirea, între complexul normelor ce constituie dreptul public și între complexul normelor ce constituie dreptul privat și natura lor varie, această e discuție zadarnică în sine, fiind-că nu pôte avea de rezultat a lua dispozițiunei din § 5, în chestiune, caracterul ce 'l are.

«Considerând ca, asemenea, nu se pôte înălțura obligativitatea dispozițiunei prin considerațiunea că nu ar avea sancțiune, căci sancțiunea dispozițiunei e suficient a o căuta și constata în caracterul imperativ și în preocupările, ce le a avut legiuitorul pentru preservarea proprietăței rurale».

Inconsecința Inaltei Curți de Casațiune este flagrantă.

Intr'adever: Tot atât de imperativ, ba am putea zice, chiar, și mai imperativ, este și art. 22, de óre-ce el dispune că: «*benedicțiunea religioasă pentru căsători* este obligatorie»; de óre-ce din desbaterile lungi, clare, — iar nu obscure ca în cazul nostru, — rezultă în mod categoric, că legiuitorul constituant, tot într'un interes de ordine publică, — ba așa putea zice și aci de ordine superioară, chiar, — aceleia care a dictat dispozițiunea art. 7 § 5, — în interesul organizațiunei familiei, fundamentul însuși al societăței, — legiuitorul, zic, a edictat dispozițiunea art. 22, și, cu tóte acestea, Onorata Inalta Curte de Casație nu a esitat, cum am văzut, a judeca că legiuitorul nu a făcut alt, de cât să proclame un simplu principiu constituțional.

Motivul dat de Inalta Curte că, «prin nimic nu se revelează rezerva reglementară posterioară» adică, mai clar, ordinul intimat de constituant legiuitorului, de a

reglementa acest principiu prin o lege de aplicațiune, nu este de cât un *color*, căci, Inalta Curte nu avea de cât se examine, cu atențiune, lucrările preparatorii, pe cari mai sus le am raportat, pentru a vedea expresă, tocmai voința, a cărei ființă ea o tăgăduesce.

Tot atât de puțin întemeiată, este și cea de a doua considerațiune, pe care Inalta Curte o dă pentru a prevede cu o sancțiune pozitivă art. 7 § 5.

Da, este exact, în drept, că dispozițiunile de lege interesând ordinea publică atrag, după ele, în cas de violațiunea lor, nulitatea actului, împotrivor ei.

Dacă, însă, acest principiu es'e adevărat, el nu trebuie totuși aplicat fără discernement.

În specie, judecătorul isbind de nulitate, în mod absolut, toate titlurile de acquisițiune ale străinului, va infirma, dupe împrejurări, nu numai acte voluntare făcute de străin, dar, încă, și texte formale de lege, pe cari legiuitorul, prin art. 7 § 5, nu a înțeles se le atingă.

Ast-fel, precum vom dovedi mai la vale, el va infirma, toate dispozițiunile de lege privitoare la succesiuni legitime, la succesiunile testamentari, la usucapiune, etc., toate dispozițiuni legale, interesând, dacă nu într'un grad superior, cel puțin într'un grad egal, ordinea publica, de a cărei paza Inalta Curte se arată atât de gelosă.

Arbitrariul este invederat; nu există nici o rațiune, de a distinge; judecătorul, dar, după capriciul seu, va menține sau va infirma cutare titlu de acquisițiune, dupe cum i se va părea lui, că acesta trebuie se prevale sau să se subordone principiului din art. 7 § 5.

Acésta este, din nenorocire, sórta tuturilor teoriilor aprioristice, tuturilor teoriilor absolute, cari, sclave ale textului, refusă se pătrundă în inima și în mintea legiuitorului, pentru a scruta, acolo, motivele intirre ale conștiinței lui, ale determinațiunei lui.

III

Să apreciem, acum, consecințele la cari conduce interpretarea extensivă a art. 7 § 5; acesta este cel de al treilea criteriū, pentru a afla adevăratul sens al legii.

«A *dobēndi* este un termen generic, — a zis D-l Zenide, Procuror la Curtea de Apel din București, în discursul său de inaugurare al anului judecătoresc 1884—85, — 'l găsim întrebuițat în titlul cărței III-a a codului civil, care se ocupă despre deosebitele moduri, cu cari se câștigă proprietatea bunurilor; el coprinde toate modurile aquisitive de proprietate, cu titlul oneros sau gratuit. Românii, și cei naturalizați români, sunt capabili de a dobēndi prin toate aceste moduri, toate bunurile ce sunt în comerț, fără osebire; streinii sunt opriți a dobēndi numai imobile rurale, adică nu pot deveni proprietari prin nici unul din aceste moduri. Ast-fel, o succesiune compusă din imobile rurale se deschide în România; dacă printre moștenitori se află și un strein, el trebuie depărtat, ca incapabil, dupe § 5 al art. 7 din Constituțiune.

«Ce se face cu partea lui? O va lua comoștenitorul român sau succesibilul dupe el, și în lipsă, și a unuia și a altuia, succesiunea trebuie declarată vacantă».

Iar, D-l Prim-Președinte al Curței de Apel, Adolf Cantacuzino, 'i răspunde: «mai ales împărtășesc, întru toate, părerea D-vóstră, că streinii sunt incapabili de a dobēndi o succesiune compusă din imobile rurale situate în România»¹.

Acēsta opiniune a găsit un ecoū deplin, într'o recentă decisiune a Curței de Apel din București, § I².

«Considerând, țice acēstă Onor. Curte, ca în virtutea art. 7 § V din Constituțiune, numai Românii, sau cei na-

1. Dreptul, 1884, No. 58.

2. Dreptul, 1896, No. 47.

turalisați români, pot dobândi proprietatea imobilelor rurale.

«Că art. 7 din Constituțiune, servindu-se de termenul generic, *dobândi*, și nefăcând nici o distincțiune între deosebitele moduri de dobândire a proprietății, a arătat destul de lămurit, că streinii nu pot deveni proprietari pe imobile rurale, prin nici unul din mijloacele, prin cari se poate dobândi proprietatea, după codul nostru civil.

«Considerând, prin urmare, că streinul nu este privat, în principiu, de dreptul de a succede, art. 7 din Constituțiune 'i ridică, însă, dreptul de a dobândi proprietatea imobilelor rurale și prin succesiune, căci succesiunea, fiind și ea unul din modurile de dobândire ale proprietății, arătate de codul civil, e coprinsă în termenul generic de care se serva art. 7 al Constituțiunii.

«Considerând că, dacă s'ar distinge între dobândirea cu titlul universal și dobândirea cu titlul particular, care singură ar fi în art. 7, s'ar introduce în acel articol o distincțiune pe care textul nu o face ;

«Ca o asemenea distincțiune este contrarie și spiritului dispozițiunii art. 7, căci dacă numai dobândirea cu titlu particular ar fi coprinsă în art. 7, ar trebui să decidem ca streinii pot deveni proprietari pe imobile rurale și prin testament, și prin donațiune și *chiar prin vindare*, când transmisiunea ar avea de obiect. nu un imobil particular, ci o universalitate de bunuri, în cari s'ar gasi coprinse și imobile rurale, soluțiune care ar fi, de sigur, în opozițiune cu scopul art. 7»¹.

1. Tot în acest sens, s'a pronunțat și Tribunalul de Suceava (sentința din 7 Noembrie 1891, Dreptul No. 75, 1891) și Curtea de Apel din Iași (decisia din 5 Decembre 1891, Dreptul No. 13, din 1892).

«Având în vedere, zice Curtea de Apel din Iași, secțiunea I, ea, dupe dispozițiunile art. 7, § V din Constituțiune, numai Românii sau cei naturalizați români, pot dobândi imobile ru-

Acésta opinie a starnit, în potriva ei, clamórea generală.

rale în România, deci streinii sunt incapabili de a dobândi asemenea imobile ;

«Avënd în vedere, ca cuvântul *a dobândi*, întrebuințat de legiuitorul constituant, fiind generic, cuprinde toate molurile de câștigarea proprietăței, fără osehire. cu titlu oneros sau gratuit ; că succesiunea, fie testamentara, fie ab-intestat, fiind, de asemenea, un mod de a câștiga proprietăței, conform a t. 644 și 645 Codul civil, este cuprinsa în dispozițiunea art. 7 § V din Constituțiune :

«Avënd în vedere, că, din desbaterile ce au urmat în Constituanta, cu ocasiunea votarei art. 7, resulta că primul proiect de redacțiune al acestui articol prezentat Camerei, prevedea că *strâinii nu pot în alt mod dobândi imobile rurale decât prin moștenire ab-intestat*, ca acest proiect fiind respins, guvernul a propus un altul în care se prevedea ca *strâinii nu vor putea dobândi, sub verice titlu ar fi, proprietăți rurale, afară de vii, locuri său case în orașe* : acest proiect fiind trimis, din nou, în studiul secțiunilor, a devenit legea actuală din care s'a suprimat, însa, cuvintele *sub verice titlu ar fi, și afară de vii său locuri de case în orașe*, declarându-se tot atunci de raportorul legii, «ca modificațiunile facute proiectului guvernului, n'a alterat nici spiritul, nici esența sa, și că dobândirea proprietăței rurale a ramas tot un drept politic». Prin urmare, resulta ca Constituanta, prin menționatul articol, n'a permis streinilor de a dobândi imobile rurale prin moștenire, căci do ar fi voit ac'sta, ar fi declarat'o expres fața cu respingerea primului proiect ;

«Avënd în vedere, ca art. 7 din Constituțiune, deși este sub titlul «Drepturile Românilor», totuși diferitele sale dispozițiuni, și în specia cea din § V, nu este numai o declarațiune de principiu, c. conține, din contra, o restricțiune la modul de succesiune deja existent, și, prin urmare, fiind o dispozițiune negativă, nu necesită o alta dispozițiune expresă pentru punerea ei în aplicare : ca, ast-fel fiind, prin această dispozițiune s'a restrâns, în privința imobilelor rurale, nu numai dreptul de moștenire al streinilor, ci și dreptul de a dispune ori-cine prin moștenire sau ori-ce alt mod de acesto imobile în favórea streinilor .

Acei, chiar, cari o profesă recunosc că ea este excesivă.

„Orî cât de aspră, a dis Dl. Adolf Cantacuzino, ar fi dispozițiunea art. 7 § 5, ea trebuie aplicată cu bună credință (!?), până în ziua când starea economică a țerei va permite legiuitorului se ștergă din Constituțiunea noastră o dispozițiune care constituie un obstacol vexatoriu la libera circulațiune a bunurilor și aduce drepturilor streinilor o restricțiune excesivă, *neconciliabilă cu vechile tradițiuni române*“.

Acésta opiniune se sprijină, unicamente, pe regula de interpretare : *«ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus»*.

Orî, noi am vedut, ca acéstă regulă nu este, singură și în tot-d'a-una, determinantă.

Că, din contră, o dispozițiune legală nu este aplicabilă la casurile pe cari textul seü pare, în adevăr, că le coprinde, dar cari sunt excluse de spiritul seü; *cessante ratione legis, cessat ejus dispositio*. Că, dacă, în general, nu trebuie să se restrânga o lege concepută în termenı generalı, *este totuși permis de a o face când aplicațiunea sa, în tótă întinderea termenilor ei și fără distincțiune întrec evident scopul seü, saü se găsese în opoziție manifestă cu motivul seü*¹.

Orı, tótă lumea este de acord pentru a recunósce, ceea-ce de alt-fel am dovedit în destul, că din desbaterile parlamentare nu rezultă nici o lumină cu privire la chestiunea noastră.

Că, în adevăr, dupe immormintarea în cartóne a proiectului D-lui Mărzescu, — care nici o-data nu a ajuns în discuțiune, — și dupe respingerea proiectului

1. V. Aubry et Rau, citat măi sus, p. 48.

D-lui Conta, guvernul a propus propriul său proiect.

Din discuțiunea urmată în jurul acestuia, nu resulta alte lumini de cât cele ce am împărtășit deja.

Lumina adevărată, abondentă, țîșnesce, însă, cu strălucire, din zămisirea îndelung a reformei art. 7, în comițiile electorale, dar mai ales, din spinósa și dificila lui pregătire de către autorul seu, D-l B. Boerescu.

Dar, mai înteu de tóte, trebuie să ne înțelegem: art. 7, revisuit, este el un pas înainte sau un pas înapoi, în dezvoltarea noastră culturală ?

Europa, care ni l'a impus, a făcut, ea, acésta, pentru a ne sili să retrogradăm, ori, pentru a ne forța să mergem, mai departe, pe calea progresului, pe calea civilizațiunei ?

Respunsul se impune. Am fost siliți, amenințați, chiar, cum am vedut, cu o acțiune colectivă a marilor puteri, ca să pășim înainte, în sensul ideilor largi pe cari, spre onórea lui, acest mare secol le a produs.

Trecutul nostru, dreptul nostru anterior se ridică, dar, ca un zid, infranșisabil, peste care nici interpretul, nici judecătorul nu póte retrograda.

Și dacă, în general, este permis unui Stat să-și dea ori-ce legiuire, fie ea cât de inică sau de barbară, nu' este permis, însă, ca, prin aceste legiuri, el să violeze angajamentele sale internaționale.

Onórea, demnitatea lui, liniștea lui externă, 'i impun obligațiunea de a îndeplini, cu lealitate, angajamentele luate.

Cu atât mai mare cuvint, nu póte fi permis interpretului și judecătorului, ca, pe căi piezișe, prin subtilități juridice, să aducă atingere acestor legaturi internaționale.

Că inserțiunea art. 7, în Constituțiunea noastră, este rezultatul unei înțelegeri internaționale, o dovedesce

intréga lui istorie, o dovedesc cuvintele pronunțate în Cameră, de raportorul legéi, o dovedesc și discursurile d-lui B. Boerescu, Ministrul afacerilor streine.

«S'au făcut fel de fel de teorii, zice D-l B. Boerescu în ședința Camerei, din 10 Septembrie 1879,¹⁾ căutând a demonstra că art. 44 nu ne impune nimic ; D-l Vernescu a zis că chestiunea nu este *internațională*. Cum póte fi acésta, când e coprinsă într'un tractat internațional ? D-l Vernescu a făcut o teorie, frumoasă pentru o carte, dar periculósă în practica. D-sa a zis că Europa nu ne cere nimic ; ne zice numai : poftiți, Români, dacă voiți, rezolvați chestiunea Evreilor.

«Dacă așa ar fi, D-sa nu ar da nimic, n'ar șterge nici art. 7 și ar fi de părerea D-lui Conta. D-nii Conta, Tețcan și Blaremburg susțin că puterile nu vor interveni. Apoi așa e ? D-l Blaremburg însuși a recunoscut ca puterile pot interveni pentru *umanitate*. *Voiți să provocăm o interpretare ; voiți să se adune o conferință, spre a interpreta și a ne impune ? Prudent este se ne expunem la acésta ?*»

Cuvinte înțelepte, care, neconținut, trebuie să resune la urechile noastre.

Iar, în discursul său, din 1 Octombrie 1879²⁾, pentru a da un corp și mai tangibil asigurărilor, angajamentelor pe cari el le luase față de marile puteri, în misiunea sa, D-sa nu se sfiesce a zice, chiar : «*A fi onest și leal în politica sa este pentru guvernul român, nu numai o cuviință, ce i se impune de morală, ci și o necesitate a pozițiunei sale, căci suntem la începutul unei ere noui*. Pentru întâia óră, România are o politică națională, care se póte afirma în Europa. *Se dăm de la început acestei politice o reputațiune de onesti-*

1. «Românul», din 12 Septembrie 1879.

2. «Românul», din 5. Oct. 1879.

tate și de lealitate. Să nu lăsăm a se presupune, macar, că, într'o chestiune internațională, un guvern român ar fi capabil de a promite una și de a face alta».

Ori, cari erau angajamentele pe cari guvernul român, prin organul seu autorizat, prin Ministrul său de Externe, le luase față de Europa ?

Le cunócem, in de ajuns, din corespondența diplomatică a acestuia, publicată în cartea verde, prezentată Corpurilor legiuitoare, în sesiunea anului 1880—1881, și raportată de noi, mai sus.

Să le reamintim pe scurt, pentru trebuințele discuțiunei :

În nota sa diplomatică din 11/23 Iulie 1879, către agenții săi, în care le comunică programul noului guvern. D-l Boerescu vorbește «*de ôre-varî restricțiuni pentru dobândirea proprietăței rurale*».

În acea, din 13/25 Iulie, D-sa asigură Europa că aceste restricțiuni «*nu ating nici un principiu de ordine exterioară*».

În conversațiunea lui cu D-l de Radovitz, el nu vorbește de cât de restricțiuni aduse dreptului de a cumpera imobile, la cari D-l de Radovitz îi răspunde : cu aceste condițiuni, *dreptul de a cumpera* proprietăți rurale ar putea fi ratașat de drepturile politice».

Baronului Calice, D-sa îi esplică «*motivele cari ne fac a introduce restricțiuni pentru cumperarea moșiiilor de către streini*».

La observațiunea Baronului d'Orczy, că temerile noastre sunt exagerate, de ôre ce Isdrailiții, nici în Ungaria nu au *cumpărat* prea multe proprietăți, D-l Boerescu îi arată pericolul în care ne am găsi, când Evreii, creditorii hipotecari, ar pune în vinđare moșiile hipotecate, acestea vor fi «*cumpărate cu prețuri de nimic*».

Iar, în conversațiunea cu generalul Chanzy nu a spus

el, fără inconjur, scopul pe care 'l urmăreaŭ restricțiunile, de adus dreptului de a dobândi imobilele rurale?

Generalul Chanzy 'i arată trista sórtă a Arabului în Algeria, pe care Isdrailitul creditor 'l expropriază și 'i cumpără pământul.

«Tocmai aci e primejdia pe care voim s'o inlăturăm la noi, exclamă din adâncul inimei D-l Boerescu, prin restricțiunile pe care voim să le aducem dreptului de a dobândi imobilele rurale».

În fine, pe D-l de Radovitz, D-l Boerescu, îl asigură că *«vom sci să nu exagerăm»* aceste restricțiuni.

Nici o dată, dar, la nici un moment și prin nici o vorbă sau ver un act, guvernul român nu a manifestat intențiunea de a bulversa toate principiile fundamentale ale dreptului nostru public și privat, ba, din contră, el a luat angajamentul, către Europa, de a nu aduce nici o atingere *principiilor de ordine exterioară*, de a nu exagera restricțiunile speciale, ce el avea să ia, cu privire la imobilele rurale.

Interpretațiunea, extensivă dar, a art. 7 § 5, despre care vorbim, violează în mod fățiș angajamentele noastre internaționale; ea este un pas îndărăt, de óre-ce ea creează incapacități și deșeanțe, cari nici odată nu au existat în legislațiunea noastră și cari au făcut rușinea veacurilor trecute.

Aceea-ce nimeni nu a îndrăsnit, nu să facă, dar nici se gândescă pe față, voim să realizăm pe cale piezișă; voim să introducem, în mod indirect, pe sub ascuns, și dreptul de alibinagiu și dreptul de confiscațiune,—instituțiunile, cele mai odiose.

D-l Zenide a spus'o în mod franc: dacă printre moștenitori se află și un strein, el trebuie depărtat ca incapabil; partea lui va fi deferită comoștenitorului român, și în lipsa, și a unuia și a altuia, succesiunea, ca vacantă, va fi devolută Statului.

Ori, ce este dreptul de alibinagiu alt de cât acesta? Ași putea, chiar, să zic, că noua condițiune, creata, în această opiniune, streinilor, este mai gravă, mai barbară, de cât însuși dreptul de alibinagiu.

Intr'adevăr. Regele nu exercita dreptul său de alibinagiu, de cât în cazul când streinul nu lăsa copii regnicoli. *Dacă, însă, existau copii regnicoli și streini, partagiul nu exclude pe cei din urmă.*

Noțiunea de alibinagiu s'a lărgit, însă, cu timpul; ea a devenit de o aplicațiune din ce în ce mai rară și mai umană¹. Căci, dacă ne aducem aminte că nascerea, pe pământul strein, înprima, în această epocă, copilului, *jure soli*, calitatea de regnicol, lesne putem vedea de ce rară aplicațiune era acest drept, la finele secolului trecut.

Așa dar, în această opiniune, în hipotesele când există un comoștenitor român, spoliațiunea streinilor, confiscatiunea, se face în profitul lui; iar, când nu există unul, ea se operă în beneficiul Statului. Cu chipul acesta chiar, concursul de moștenitori streini și români, pe care dreptul de alibinagiu 'l permitea, dispare în specie.

Aveam, prin urmare, dreptul să zic, că această spoliațiune este mai largă, de cât însuși dreptul de alibinagiu.

În zadar, dar, Curtea de apel din București. S. I, în decisiunea sus citată, preținde «că ast-fel înțeles, art. 7 conduce nu la o confiscatiune, ci la o simplă incapacitate, pe care pentru interese de ordină superiôră, Constitutiunea a adaugat'o la alte incapacități, înscrise în codul civil».

Tot ast-fel era și sub imperiul vechilor art. 726 și 912, combinate cu art. 11, din codul frances, după cari capacitatea streinilor, de a culege o succesiune *ab in-*

1. v. Du conflit des lois, en matière de succession *ab intestat*, par N. Basilescu, p. 20. Paris, 1884.

testat sau testamentară, era subordonată reciprocității internaționale.

Aceste texte de legi fură, însă, atât de riguros interpretate de jurisprudență, în cât, de ordinar, hereditatea era declarată caducă și devolută fiscoi.

«In așa chip, zice D. Pasquale Fiore¹, că dacă confiscarea directă nu era autorizată, ca în dreptul de alibinagiu, se ajungea la confiscarea indirectă, prin aplicarea acestor articole.»

Ce importă, în adevăr, mijlocele; scopul, ținta finală, ea va da caracterul acțiunii noastre!

Ce importă, că instanțele judecătorești denumesc actul de spoliare: incapacitate sau drept de alibinagiu (dacă, în fapt, rezultatul este același!

Plus est in re, quam in verbis!

Acea-ce noi vedem, acea-ce publicul și oricare om de simț vede, este că, pe de o parte, legea mă chiamă la o succesiune, iar, pe de altă parte, că tot ea me despoe.

Cu drept cuvânt, dar, legea din 14 Iulie 1819 în Franța, s'a intitulat: «*Lege relativă la abolirea dreptului de alibinagiu și de detracțiune.*»

Iată, rezultatul interpretației largi și absolute, dată art. 7 § 5. Ea violază spiritul legii, ea violază angajamentele noastre internaționale, ea, în fine, pune în aplicare instituții odioase, pe cari secolul nostru le a condamnat.

Dar, această interpretație nu este nici juridică; căci, prima datorie a interpretului este de a concilia între dăsele, dispozițiile contradictorii ale legii, sau din diferitele legi, și să le găsească, la fie-care din ele, o aplicație, conformă spiritului ei.

1. V. Pasquale Fiore, *Droit international privé*, traduit par Pradier-Fodéré, Paris, 1875, p. 592.

Am veđut, în adevăr, din expunerile precedente, că, cu toate discuțiunile și propozițiunile preurmăte, Camerele legiuitoare, cari, conform art. 129 din constituțiune, au ordonat revizuirea, nu au autorizat să se revizuiască de cât art. 7. Toate celelalte dispozițiuni din Constituțiune au rămas și sunt în picioare.

Și, să nu se zică că art. 7 le-a putut modifica ori abroza, implicitamente, căci, dacă constituantul nu a putut-o face expres, pe față, cum ar fi putut el, să o facă indirect?

Revizuirea Constituțiunei, modificarea ori careia din dispozițiunile ei, constituie un act solemn, adstrâns la anumite forme. (art. 129).

Competența Camerilor de revizuire este mărginită, în mod enumerativ, numai la acele dispozițiuni, cari 'i au fost, expres, deferite de camerele precedente.

Chiar, dacă am presupune, că Camerele ar fi voit să revizuiască și alte texte, ele ar fi fost incompetente să o facă; actul lor ar fi fost nul și neavenit.

Cu atât mai mare cuvânt, o asemenea inducțiune nu se poate face, cu cât nimic din toate actele lor nu ne autoriză să o zicem.

Ori, printre aceste dispozițiuni, sunt două fundamentale; ele ating, nu numai ordinea interioară, dar, încă și *ordinea exterioară*, bunele noastre raporturi internaționale.

Acestea sunt:

Art. 11. «Toți streinii aflători pe pământul României se bucură de protecțiunea, dată de legi persoanelor și averilor în genere».

Art. 17. «Nici o lege nu poate înființa pedepșa confiscărei averilor».

Rupând restricțiunile, puse de art. 11 din Codul civil frances,—cu largă și generoasă ospitalitate, care, în tot-d'a-una, a caracterizat țara acésta,—Constituțiunea

română conviă pe toți streinii la o egală protecțiune a persónelor și averilor lor, fără să se preocupe, dacă și Româniî vor avea acelaș tratament în țara lor.

Orî, de sigur. că nu este a protege, în mod egal, averile streinilor, când, prin incapacitați arbitrare, facem ca ele să mérgă acolo, unde ei nu aũ voit; ba încă, când, prin ele se înavntțește Statul, în paguba moștenitorilor legitimi, ori testamentari, cari, de cele mai multe ori, vor fi înșiși copii legitimi ai acestuia.

Atributul essential al dreptului de proprietate, fără de care el nici nu se concepe, este de sigur acela «ce are cine-va de a se bucura și a dispune de un lucru, în mod exclusiv și absolut, în limitele determinate de lege», (art. 480 Codul Civil).

Nu există doue feluri de drepturi de proprietate, unul pentru străini și altul pentru Români. Legea nu póte crea incapacitați în persóna streinilor, cu privire la dreptul lor de a se bucura și a dispune de un lucru, ce le aparține, din cauză că ei sunt streini.

Principiul celei mai perfecte egalități, între Români și streini, fiind consacrat de art. 11 din Constituțiune, ori ce atingere adusă lui este inadmisibilă.

Ea este inadmisibilă, pentru că ea ar viola, cum am văđut, principiî de ordine exterióră, principii pe cari guvernul Român, prin organul Ministrului său de afaceri streine, s'a angajat formal a le respecta¹.

«Să stabilim, ȓice D-l B Boerescu, în ședința Camerei din 1 Octombree 1879, («Românul» din 5 Octombree 1879), ca dogmă între noi, de ori-ce partid am fi, că guvernul țerei nóstre, în noua sferă ce se deschide activității sale, trebuie să aibă o politică *onestă și leală* și că Eu-

1. V. nota acestuia din 13/25 Iulie 1879, în *Cartea verde*, citată, p. 74.

ropa p \acute{o} te compta pe lealitatea unui guvern rom \acute{a} n, fie el de or \acute{i} -ce partid».

Acea ce este o datorie de onestitate \acute{s} i de lealitate pentru guvern, este de sigur \acute{s} i pentru judec \acute{a} tor, organul lui, organul \acute{t} erei.

Nu este, in adev \acute{e} r, nici leal, nici cinstit, ca pe de o parte, s \acute{a} convi \acute{a} m pe strein \acute{i} la noi, f \acute{a} g \acute{a} duindu-le o absolut \acute{a} protec \acute{t} iune a averei \acute{s} i pers \acute{o} nelor lor, iar pe de alta, la m \acute{o} rtea lor, s \acute{a} despui \acute{a} m pe mo \acute{s} tenitorii lor.

Cu drept cuvint, dar, un inalt magistrat, vorbind de chestiunea n \acute{o} str \acute{a} , a putut zice, c \acute{a} numai interpretarea, care recun \acute{o} sce dreptul streinului de a mo \acute{s} teni, este singur \acute{a} legal \acute{a} \acute{s} i *cinstit \acute{a}* ¹.

In fine, confisc \acute{a} tiunea averilor, fiind proscris \acute{a} , in modul cel mai absolut \acute{s} i expresiv, prin art. 17 din Constitu \acute{t} iune, \acute{s} i aplica \acute{t} iunea art. 7 \S 5, in ac \acute{e} st \acute{a} opiniune, duc \acute{e} nd direct la d \acute{e} nsa, trebuie negre \acute{s} it ca ea s \acute{a} fie respins \acute{a} .

Confisc \acute{a} tiunea este, in adev \acute{e} r, o institu \acute{t} iune odi \acute{o} s \acute{a} care isbe \acute{s} te, de cele mai multe ori, nu numai in culpabil, dar \acute{s} i in inocen \acute{t} i, in copii \acute{s} i in rudele acestuia; de aceia, t \acute{o} te \acute{t} erile civilisate a \acute{u} abrogat'o, fie ca ped \acute{e} ps \acute{a} principal \acute{a} , fie ca ped \acute{e} ps \acute{a} accesorie.

\acute{S} i voim, noi, la finele acestui secol, se o reintroducem in mod piezi \acute{s} ? S \acute{a} lovim, cu d \acute{e} nsa, pe nisce \acute{o} meni, a c \acute{a} ror vin \acute{a} nu este alta de c \acute{a} t, c \acute{a} ei au priimit ospitalitatea, ce le o am oferit?

Monstruositatea consecin \acute{t} ei indic \acute{a} gre \acute{s} \acute{e} la opiniunii, ce examin \acute{a} m

Viol \acute{e} z \acute{a} , deci, principiile de drept, Curtea de Apel din Bucure \acute{s} ti, sec \acute{t} ia I, c \acute{a} nd in decisiunea citat \acute{a} zice: «c \acute{a} nu

1. G. P. Petrescu, Consilier la Inalt \acute{a} Curte de Casa \acute{t} iune. *Studii asupra pers \acute{o} nelor civile, etc.*, p. 173

aparține judecătorului să înlăture o dispozițiune formală de lege, pentru cuvîntul că aplicațiunea ei ar avea consecință prea riguroasă»,

Căci, tocmai din aprecierea consecințelor va isvorî adevăratul înțeles al legii; nu trebuie, în adevăr, să facem pe legiuitor să comită iniquități, cari nu au intrat în vederile lui, și să violeze dispozițiuni fundamentale de drept pozitiv, numai prin faptul, că el nu a fost fericit în alegerea expresiunilor, ce el a întrebuițat.

Este, în adevăr, permis interpretului să restrîngă aplicațiunea legii, când acesta întrece scopul urmărit de legiuitor ¹.

Să mergem, însă, mai departe. Aplicațiunea, generală și absolută, a formulei art. 7 § 5, poate conduce și la alte consecințe, tot atât de grave.

De exemplu: principiul egalității între copii este unul din acele principii fundamentale, cari au caracterizat cuceririle lumii moderne.

Ce se face, în hypotesa, când unul dintre copii, prin naturalizațiune sau casatorie, a devenit strein?

Oținiunea, ce examinăm, nu distinge: el va fi, dar, evins, pur și simplu, de comoștenitorii săi, români, după unii ca D. I. Zenide, etc. și Curtea de Apel, în decisia menționată, fără despăgubire, iar dupe alții: C. G. Disescu ², D. Popescu ³, Gr. Vulturescu ⁴, Degrea (Alexander) ⁵, etc. drept despăgubire în bani.

Unele din instanțele noastre judecătorești, de asemenea, au adoptat această din urmă soluțiune; precum Tribunalul de Ilfov, secția I, sentința No. 264 din 16 Maiu

1. Aubry et Rau, t. I, p. 131.

2. „Curs de Drept public român“ vol. I, p. 514.

3. «Dreptul», 1886, No. 34; 36, 37;

4. «Dreptul». 1892, No. 29;

5. «Dreptul», 1886, No. 24. 32, 35 și 1896 No. 63.

1892, Curtea de Apel din Craiova, (tot în acésta afacere, Steriu¹.

Prima opiniune violéază pe fața, în mod brutal, principiul egalității între comoștenitori, favorisând pe cei români în detrimentul celor streini, iar cea de a doua violéază un alt principiu de drept, tot atât de fundamental, și anume, cel înscris în art. 736 Cod. Civ., dupe care, fie-care din coerezi póte cere partea lui în natura, în mobile sau imobile.

Ea mai violéază, încă, și principiul însuși al proprietăți; căci din doué lucruri unul: ori prin succesiune, potrivit art. 644 C. Civ., am devenit proprietar, și atunci am drept la lucru, în natură, ori nu am devenit proprietar, și atunci valórea, care mi se dá, nu are nici o cauza juridica.

Tóte aceste distincțiuni, pe cari unii spériati de iniquitatea aplicațiunei literale a art. 7 § 5, le-au propus, sunt arbitrari; ele nu sunt autorizate nici de textul, nici de spiritul legii.

Legiuitorul nu a făcut aceste distincțiuni, pentru că el nu s'a gândit la ele; este, dar, a'l face sa voiască aceea ce el nu a voit; a zice, ceea ce el nu a zis.

Aceste sfortări, însa, din partea interpreților nu invederéază alt de cât adâncimea abisului, în cari ei au căđut și din care ei nu știu, cum vor putea sa mai iasă².

1. Tot eu am avut onórea se pledez în acest proces; comoștenitorii erau, însa, de acord ca imobilul să se vîndă, prin licitațiune publică, pentru a înlesni împarțirea, ast-fel că chestiunea partagiului în natură nu presenta interes și de aceea nici nu am cerut'o.

2. Contradițiunea și inconsecința devin și mai tangibile, când streinul este și succesori *ab intestat* și legatar universal.

Cum va concilia opiniunea, care admite pe succesori *ab intestat* la succesiune,— fie că 'i dá imobilul în natură, fie ca 'i dá valórea,— dar care refusa acest drept legatarului uni-

Ele nici nu comportă discuțiune.

Este tréba legiuitorului,— iar nu a interpretului, a judecătorului, — să facă legea; repugnă principiului separațiunei puterilor, orî-ce immixiune a acestora în rolul și missiunea celui d'intéiu.

Orî, este a face legea, iar nu a o interpreta, când preținđi să restorni și să înlocuești, cu dispozițiuni noi, dispozițiuni fundamentale de drept, ca acelea ce am examinat, până acum.

Dar, numai aceste principii, fundamentale în materie de succesiuni, le restórnă acésta interpretațiune extensivă?

Nu, am putea enumera tóte dispozițiunile nóstre de drept, cele mai esențiale, dispozițiuni, al căror respect, legea 'l a impus sub pedépsa de nulitate, ca fiind de însă-și esența ordinei sociale.

Me voiú mărgini însă, a releva, în special, mai ales pe acelea privitóre la *reservă* și la *sesină*.

Intr'adever, ce este *reserva*?

«Liberalitățile, fie făcute prin acte între vii, fie făcute prin testament, *nu pot trece* peste jumátatea bunurilor dispunătorului, daca la mórte-ı lasă un copil; peste o

versal, concursul acestor două vocațiuni contradictorii, în una și aceeași persónă?

Va primí ea, pe strein se culeagă în imobil o parte, cea de herede *ab intestat*, și 'ı va refusa ea, restul pe care el 'l preține în calitate de legatar?

Orî, ordinea socială este amenințată, și atunci, ea va suferi, chiar prin faptul ca streinul ar culege o parte, cât de mică, numai, din imobil; orî ea, nu este amenințată, și atunci nu există nici o rațiune de a nu lăsa testamentului să producă plinul seú efect.

Ce, pericolul stă în titlul cu care streinul se presentă la succesiune, orî, în chiar posesiunea imobilului de către dênsul?

a treia parte, dacă lasă doi copii; peste a patra parte, dacă lasă trei sau mai mulți copii», (art. 841, c. civ.).

«Sunt coprinși, în articolele precedente, sub nume de copii, descendenții de ori-ce grad», (art. 842 c. civ.).

«Liberalitățile, prin acte între vii sau prin tetsament, nu pot trece peste jumătatea bunurilor, dacă, în lipsă de copii, defunctul lasă tată și mamă, sau numai pe unul dintr'inșii. (art. 843 c. civ.)

Înainte de a vedea, motivele de înaltă ordine socială, cari au hotărit pe legiuitor se mențină, în dreptul nostru, acéslă importantă instituțiune, trebuie se cercetăm, în mod succint, originea ei.

Din acest examen va rezulta, socot, un argument peremptoriu în contra opiniunii, ce combatem.

Proprietate, succesiune, sunt instituțiuni, de origină antică.

Ele sunt azi, ast-fel, pentru că, ast-fel, le-am moștenit de la generațiunile trecute; pentru că, în special, ast-fel, le-au făcut Grecii și Romanii.

În zadar, scrutăm alte rațiuni; nici una nu ne va da o explicațiune mai plausibilă; spiritul modern este, încă, sclav al geniului antic; acesta a făcut forma, în care spiritul veacurilor trecute și presente s'a modelat.

Ori, un fapt este constant, că, atât la Greci cât și la Romani, idea religioasă, imprimă patrimoniului familiei un îndoit caracter: acela de perpetuitate și acela de indivisibilitate.

Precum cultul nu pere, cu mórtea omului, tot ast-fel și patrimoniul lui, se continuă dupe mórtea lui.

Religiunea, însăși, indică pe herede; acela, care este însărcinat să vegheze la cultul domestic, să făca sacrificiile zeilor penăți, acela este, de drept, și continua-torul patrimoniului, deținătorul și păđitorul focului sacru.

La început, părintele de familie nu are nevoie și nici

nu p \acute{o} te institui un herede. Fiul de familie cel mai \acute{i} n v \acute{e} rst \acute{a} , acela asupra c \acute{a} ruia va c \acute{a} dea sarcina de a celebra \acute{s} i de a veghia asupra cultului, este singurul *representant al* patrimoniului familial, unul \acute{s} i indivisibil.

El, cum \acute{d} ic textele, *ipso jure heres existit* ; mai mult \acute{i} nc \acute{a} , el este *heres suus et necessarius* ; *volens, nolens*, el este \acute{s} i r \acute{e} m \acute{a} ne mo \acute{s} tenitor.

El, intr'adev \acute{e} r, nu dob \acute{a} nde \acute{s} te nimic, de la nimeni : el este *heres sui ipsius*.

Intre el \acute{s} i tat \acute{a} l se \acute{u} , nu este nici dona \acute{t} iune, nici legat, nici *muta \acute{t} iune de proprietate* ; ci pur \acute{s} i simplu, o continua \acute{t} iune, *morte parentis continuatur dominium* ; ast-fel c \acute{a} , chiar tat \acute{a} l se \acute{u} n \acute{i} n via \acute{t} a fiind, el era considerat ca coproprietar al agrului \acute{s} i al casei domestice, *vivo quoque patre dominus existimatur* ¹⁾.

«Pentru a ne face o adev \acute{e} rata idee, \acute{d} ice Fustel de Coulanges, ²⁾ de heredit \acute{a} tea la cei vechi, nu trebuie s \acute{a} ne figur \acute{a} m c \acute{a} averea trece dintr'o m \acute{a} n \acute{a} intr'alta. Avera este imobil \acute{a} , ca \acute{s} i c \acute{a} minul sacru, ca \acute{s} i morm \acute{e} ntul, de care ea este legat \acute{a} . Omul trece. Omul, pe mesur \acute{a} ce familia 's \acute{i} desf \acute{a} sur \acute{a} genera \acute{t} iunile sale, ajunge la momentul dat pentru a continua cultul \acute{s} i a avea grij \acute{a} de patrimoni \acute{u} ».

Iat \acute{a} , pentru ce, la Athena, testamentul a fost necunoscut, n \acute{i} n mod absolut, p \acute{a} na la Solon ; \acute{s} i iat \acute{a} , de ce \acute{s} i acesta nu 'l a permis, de c \acute{a} t aceluia, ce mureau f \acute{a} r \acute{a} copii. Tot ast-fel, fu \acute{s} i la Sparta, \acute{s} i la Theba, \acute{s} i la Corinth.

C \acute{a} t pentru Roma, cu t $\acute{o$ te ca legea celor XII table proclam \acute{a} principiul : *Paterfamilias uti legassit super pecuni \acute{a} tutel \acute{a} ve suae rei, ita jus esto*, nu este, \acute{i} ns \acute{a} ,

1. Digeste, Lib. XXXVIII, tit 16, 14 ; Institute, III, 1, 3 ; III, 9, 7 ; III, 19, 2.

2. V. *La cit \acute{e} antique*, p. 77, 1888.

mai puțin adevărat, că libertatea de a testa, la început, nu a existat de loc; iar, că mai târziu, sub imperiul legii celor XII table, ea fu înconjurată de atari mari garanții, că este mai mult de cât cert, că testamentul era un lucru rar, ba chiar, extraordinar.

Intr'adevăr, din expresiunile ce mai sus am raportat, se vede lămurit, că ideea de coproprietate familială a existat, tot atât de adânc și la Romani ca și la Greci; dar această idee s'a menținut, încă, și atunci când ea, în fapt, nu mai cadra cu lucrul însuși.

Ast-fel, fiul de familie, instituit de tatăl său, continua încă, a fi numit *heres suus et necessarius*; prin nici un mijloc, el nu se poate, *jure civili*, lepăda de succesiunea părintelui său, pentru că el este *heres sui ipsius*.

În al doilea rând, de și legea celor XII table recunoșce tatălui de familie dreptul de a testa, el, însă, nu o poate face de cât cu controlul și aprobarea poporului, adunat în comițiile sale curiate, sub președenția Marelu Pontif.

Interesa, în adevăr, ordinea publică, religiunea Statului, în cel mai înalt grad, ca cultul domestic al unei familii să nu se stingă, ca el să nu cadă în mâni netrebnice, de a 'l întreține.

Când, mai târziu, ideea religioasă se slăbi, alte concepțiuni de ordine, tot atât de superioară, de un caracter mai modern, însă, 'și făcură duiă.

Dreptul civil, însuși, recunoșce, că facultatea ilimitată de a testa, acordată tatălui de familie, viola atât anticul principiu al coproprietății familiale, cât, și mai ales, *officium pietatis*, obligațiunile naturale, pe care un părinte le ia, când 'i pune în lume, către copiii săi.

Iată, origina *querelae inofficiosi testamenti*.

Testatorul va trebui, dar, pentru a nu vedea testamentul său infirmat, să lase, *mortis causa*,—iar, nu prin acte între vii, — fie-cărui copil al său, o a patra parte, din

aceea ce s'ar fi cuvenit acestuia, ca herede legitim ; această este *quarta legitimæ partis*, saũ, pur și simplu, *legitima*.

Justinian, însă, precisând, și mai bine, ideia dominantă a acestei instituțiuni, cere ca, pe de o parte, testatorul se lase a treia parte din patrimoniul seu, dacă numărul copiilor nu este mai mare de patru, jumătate, dacă ei sunt mai numeroși; iar, pe de altă parte, ca această porțiune din patrimoniul lui, se aparține moștenitorilor sei,—nu, în calitate de instituți, —ci de *herezi legitimi*, (Novella 115, cap. 3 și 4). El sancționează acest drept al copiilor, printr'o *conditio ex lege*. Cu alte cuvinte, concepțiunea primitivă a coproprietății familiale reia din nou corp, pentru a se accentua, încă, și mai mult, prin contopirea ei cu idee de coproprietate familială, atât de adânc săpată în instituțiunile germanice.

Dreptul cutumiar, într'adever, consacrase, și el, o *reservă* de patru cincimi asupra bunurilor, zise proprii de succesiune.

Ce erau, însă, acestea ? Ele erau, zice Pothier¹ «succesiunile străbunilor noștri sau a altor rude, cari ne au fost transmise prin succesiune sau prin veri un alt titlu echivalent succesiunei».

Atât timp cât există descendenți, aceștia exclud pe toți cei-l-alti și culeg întregul patrimoniu : *propres et acquêts*: «*Tant que la tige à souche, elle ne se fourche,.. Est-ce pas*, zice Loisel, *tant que la tige directe dure, la collatérale n'a pas lieu*»².

De îndată, însă, ce el nu lasă *d'hoirs de son corps*, (Cout. d'Orléans, art. 313), adică, în lipsă de descendenți, origina bunurilor singură determină pe moștenitori.

1. v. *Introduction g'n'rale aux coutumes*, chap. II, art. 3.

2. v. *Institutions coutumières*, liv. II, tit. V. règle 7, édition Dupin et Laboulaye.

Paterna paternis, materna maternis, iată regula de succesiune; bunurile succesoriale,— zise proprii, — se întorc în familia, de unde au eşit.

Cutumele merg, însă, şi mai departe; singurul continuator al persoanei defunctului, singurul său herede legitim este ruda de sânge; de unde consecinţa: *Deus solus heredem facere potest, non homo. Institution d'héritier n'a point de lieu.*

Din toate aceste dispoziţiuni rezultă celebra instituţiune a sesiunei.

Hereditate legitimă, fiind considerat ca coproprietar al patrimoniului familial, *vivo quoque patre*, fu îmbrăcat cu acesta, din chiar momentul morţii lui *de cujus*, şi această *ipso jure*, fără şcirea şi fără voinţa lui.

«*Le mort saisit le vif. son hoire le plus proche, et habile à lui succeder.*»

Dreptul intermediar, în Franca, a accentuat, încă şi mai mult, aceste principii. Ast-fel, prin legea din 17 nivôse anul II, el defineşte *ori-cărei persoane* de a dispune de mai mult de a zecea parte din patrimoniul său, când ea lasă descendenţi, şi, de a şasea parte, când ea nu lasă de cât colaterali.

În fine, codul civil frances a consacrat instituţiunea rezervei, prin art. 913; iar, codul nostru prin art. 841, 842 şi 843, sus reproduse.

Fără a intra în discuţiuni, cari întrec cadrul studiilor de faţă, trebuie să recunoşcem ca sistemul codului frances,—ca şi acela al codului nostru,—este o combinaţiune între cele două sisteme: roman şi cutumiar.

De la cel d'ântâi, el a luat principiul că rezerva este o parte din succesiunea *ab intestat*; de la cel de al doilea, principiul că rezerva trebuie să consistă în însăşi bunuri hereditarii, *în plină proprietate*, libere de ori-ce sarcini, condiţiuni sau restricţiuni, relative la devolu-

țiunea, partagiul, administrațiunea sa și dispozițiunea bunurilor ce o compun.

Dar, legiuitorul român consacrand prin art. 841 și 843 *reserva* descendenților și a ascendenților, iar prin art. 653, îmbrăcându-i cu succesiunea lui *de caju*s, *ipso jure*, nu aduce, și el, un omagiu anticului principiu al coproprietății familiale? Nu 'l recunoște, el, printr'acésta, chiar?

Idea și cuvintele de *reservă*, de *herezi rezervatari*, de *porțiune disponibilă*, de *sesină* sa și posesiune, de drept, a succesiunii, nu indică ele, cu suficiență, că aci nu e vorba de un drept, nou dobândit, în care succesorul intră, pentru întâia oară, prin mórtea lui *de caju*s, ci, de un drept preexistent, înăscut în persoana lui, astfel, că el nu dobândește nimic, ci ia pur și simplu, în mâna lui, exercițiul unui drept, care fusese suspendat prin prezența altui membru al familiei, preferabil lui.

Considerate, din acest punct de vedere, instituțiunile reservei și sesinei, cum se conciliază ele cu opiniunea care susține că herezii streini, de ori-ce grad, descendenți sa și ascendenți, ori collaterali, nu pot culege bunurile imobiliare rurale, aflate în patrimoniul lui *de caju*s?

Dar, această teorie consacră o adevărată despuiere, cel puțin, atunci când este vorba de herezi rezervatari, fiind dat, că aceștia, în baza principiilor de drept, ce am stabilit, nu dobândesc, prin succesiune, nici un drept nou, ci iaș, pur și simplu, exercițiul aceluia ce 'l au avut deja.

Cea-ce confirmă, în fine, această doctrină, este și principiul înscris, în art. 700. Cod. Civil, după care facultatea de a accepta sau de a se lepăda de o succesiune, se prescrie prin același timp, ce se cere pentru prescripțiunea, cea mai lungă, a dreptului imobiliar,

și care principiu, după opiniunea mea, trebuie înțeles, ast-fel: facultatea, de a se lepăda de o succesiune, se prescrie, prin 30 de ani, în privirea herezilor, cari au posesiunea de drept a succesiunii; și, vice-versa, facultatea, de a o accepta, să prescrie, prin același timp, pentru acei ce nu au această posesiune; de unde, cei d'întăi rămân herezi; iar cei de al doilea, rămân streini de succesiune, și acesta, pentru unii și pentru alții, fără scirea și voința lor.

Putea legiuitorul zice, în mod mai categoric, că heredele rezervatar nu dobândește nici un drept nou, și că el nu face, de cât se iee, în mână, un drept, ce deja 'i aparține?

Orî cari ar fi, însă, originile de drept ale reservei, rațiunile pentru cari legiuitorul a menținut'o, în dreptul nostru, sunt de o ordine atât de superiără, în cât nimăru nu 'i este permis, nici direct, nici indirect, să sdrucine temeliile, pe cari ea este așeșată.

«Reserva se justifică, ȕice D-l Ernest Glasson¹, prin necesitatea de a asigura familiei o existență sigură și o organizațiune, conformă lezei naturale. Ea este una din condițiunile naturale ale familiei. Acesta nu pôte exista fără proprietatea individuală și fără rezervă: supresiunea proprietăței ar face familia imposibilă; reserva 'i asigură perpetuitatea.

«Este nu numai un drept, dar și o dătorie, pentru tată de a se continua în persóna copiilor sei: existența familiei este numai cu acest preț. Dacă părinții ar putea să abandone, după mórtea lor, pe copiii lor la tôte întemplările vieței, familia ar fi amenințată în existența ei. Părinții nu au mai mult drept de a desmoșteni pe

1. V. *Eléments du droit francais, considéré dans ses rapports avec le droit naturel et l'Economie politique*, t. I, No. 182.

copiii lor, de cât nu au de a le relua sângele și numele lor. Este o datorie, pentru ei, de a lăsa copiilor lor, cel puțin o parte din averea lor; *societatea însăși este interesată la respectul acestui drept, de óre-ce este vorba de existența familiilor*; iată, pentru ce legea noastră a creat reserva, adică o porțiune de bunuri, de cari testatorul (donatorul) nu póte dispune prin testament (sau donațiune) în detrimentul descendenților și ascendenților săi. Două drepturi sunt în conflict: acela al testatorului de a dispune de patrimoniul său, în modul cel mai absolut; acela al copiilor, al familiei și al societății.

«Familia, în mesura acestui cuvânt, îmbrățișează trecutul, prezentul și viitorul; fie-care generațiune nu este de cât o tréptă adăogată la cele precedente, profitând de tradițiunile acelor care nu mai sunt, și însărcinată de a le transmite generațiunilor viitoare, onorând pe strabuni și onorată de copiii sei, constituind, ast-fel, în Stat, forța cea mai capabilă de a rezista relelor pasiuni.

«Adeverata familie, familia fondată pe dreptul natural, admite egalitatea între copii: reserva asigură, într'o óre-care măsură, acéstă egalitate».

La rândul seu, «egalitatea a intrat în familie, ca și în viața politică; ea nu va mai eși. Grație acestui regim, numărul proprietarilor devine considerabil, proprietatea desvoltă spiritul de ordine, de autoritate și de respectul legii. Intr'o națiune, ast-fel organizată, demagogia va putea să ia puterea prin surprindere, dar ea nu va forma de cât o minoritate turbulentă. Astă-đi, țáranul este fórte doritor de a poseda un colț de pá-mânt; el 'l cultivă cu iubire; 'l póte cine-va rătăci în chestiunile politice, dar, în ziua când i se va vorbi de comunism, interesul seu va fi pentru societate o garanție de siguranță».

Tot ast-fel și D-l Demolombe¹ : «*Interesul general al societăței cere, de asemeni, ca legislatorul se intervină, pentru a reglementa exercițiul facultăței de a dispune cu titlu gratuit.*

«Importă, de sigur, buneï armonii a Statului, ca legislatorul se favorise expansiunea liberă a sentimentelor de liberalitate, cari sunt atât de proprii a cimenta unirea și concordia între cetățeni. Acéstă considerațiune are valórea ei, fără indoială, dar, ea nu este aci singură și, mai puțin încă, cea mai importantă. Trebuie, chiar, se recunóscem că tendința legislațiunei nóstre franceze (și scim că acésta este și aceea a legislațiunei nóstre române), la tóte epocile, pare a fi fost se restrângă mai mult de cât se întindă facultatea de a dispune cu titlu gratuit ; donațiunile au fost considerate *ca de drept strict, prejudiciabile familielor, și căroră, pentru acest cuvint, nu li se dă extensiune* (Eusèbe de Laurière, *Inst. cout. de Loisel*, liv. IV, lit. IV, princ.)

«Pentru a preveni, dar, exesele și abaterile, legislatorul avea datoria, din punct de vedere social, de a regula facultatea de a dispune cu titlu gratuit.

«Trebuia, mai întâi, se impede ca ea se nu devină în mâinile dispunătorilor o armă, de temut, contra pricipielor politice ale Statului și contra baselor însăși, pe cari repausă constituțiunea sa.

«De unde reguli asupra substituțiunilor, adică, cu privire la o specie de dispozițiuni, cari ar face se renască, în familie, privilegiile masculinităței și primogenitărei, *în detrimentul acestui mare principiu de egalitate, care este astăzi fundamentul neclintibil al sistemului nostru de succesiuni.*

«Tot de acest interes politic și social, ține și instituțiunea *reservelor* ; da, este prea adeverat, că reserva

1. v, *Demolombe, Cours du Code Napoléon*, t, 18, No. 7, p. 7.

a fost stabilită în interesul particular al acelor rude cărora ea este atribuită ; dar, *dintr'un punct de vedere mai înalt, ea apare ca o instituțiune de interes general, al cărui scop este de a menține, tot-d'a-una, într'o măsură cuviincioasă, transmisiunea succesorală a bunurilor, care este mijlocul cel energetic al conservațiunii familielor și, prin urmare, al conservațiunii întregii societăți, ea însăși*».

Ast-fel fiind, dar, instituțiunea rezervci apărând în dreptul nostru, ca o garanție socială, a perpetuării familiei și a respectului marelui principiu de egalitate, ce trebuie să domnească între moștenitori, în virtutea principiului de drept că legile, cari interesă ordinea socială și politică, guvernă toate persoanele și toate bunurile aflate pe pământul României, streinii sunt supuși, și au dreptul, să invoce dispozițiunile legilor noastre, cu privire la aceste instituțiuni.

Importă, într'adevăr, în cel mai înalt grad, atât ordinei noastre politice, cât și ordinei noastre sociale, ca, pe pământul României, aceste mari principii să fie de o potrivă de toți,—fără distincțiune,—observate ; orî-ce înfrângere a lor, orî-ce abatere de la ele, constituie o adevărată anarhie politică și socială.

Orî, prin interpretațiunea extensivă, dată art. 7 § 5, acastă anarhie este ineluctabilă.

Declarând incapabil pe succesorul strein de a dobândi partea sa de succesiune, în imobilele rurale succesoriale, dreptul lui de rezervă este făcut ilusoriu.

Intr'adevăr, cum se va calcula rezerva ? Fi-vor aceste imobile coprinse în masa succesorală, pentru calculul rezervei ? Putea-va succesorul cere reducțiunea donațiunilor, având de object imobile rurale, când, printr'in-sele, rezerva lui a fost violată ? etc.

Toate chestinni, pe cari interpretațiunea extensivă, care tăgăduște străinului dreptul de a dobândi imobile

rurale, *omni modo*, nu le p \acute{o} te rezolva, de c \acute{a} t resvr \acute{a} -tindu-se in contra tutulor acestor principii fundamentale, de ordine politic \acute{a} și social \acute{a} .

Ea va fi, dar, nevoit \acute{a} s \acute{a} t \acute{a} g \acute{a} duiasc \acute{a} rezervatarului str \acute{e} in dreptul de a coprinde, in calculul masei succesoriale, imobilele rurale; ea 'i va nega ori-ce ac \acute{t} ione in reduc \acute{t} ione, in contra liberalit \acute{a} ților, purt \acute{a} nd asupra unor atari bunur \acute{i} , c \acute{a} nd ele exced cotitatea disponibil \acute{a} ; și din contra, ea va recun \acute{o} ște t \acute{o} te aceste drepturi, in fav \acute{o} rea rezervatarului rom \acute{a} n.

Inquitatea este flagrant \acute{a} ; dar, și viola \acute{t} innea at \acute{a} t a principiului egalit \acute{a} ței in \acute{t} re herezi, c \acute{a} t și a principiului reservei, c \acute{a} t, in fine, și a marelui principiu, in \acute{s} cris in art. 11 din Constitu \acute{t} ione, care pune pe streini, de o potriv \acute{a} cu Rom \acute{a} nii sub protec \acute{t} ionea legilor rom \acute{a} ne, nu este mai pu \acute{t} in flagrant \acute{a} .

Tot același lucru, 'l putem đice și despre raport, și despre revoca \acute{t} ionea dona \acute{t} ionilor p \acute{e} ntru nascere de copii, in urma efectu \acute{a} rei liberalit \acute{a} ții.

Succesorul str \acute{e} in putea-va, el, s \acute{a} oblige la raport pe cosuccesorul s \acute{e} u rom \acute{a} n, c \acute{a} nd el a primit, in dona \acute{t} ione, un imobil rural? Cum se va efectua acest raport?

Copilul str \acute{e} inului putea-va, el, s \acute{a} oblige la restitu \acute{t} ione pe donatarul rom \acute{a} n, care a primit in dona \acute{t} ione un imobil rural, de la p \acute{a} rin \acute{t} ii lui inaintea nascerii sale?

Nu, in opiniunea ce critic \acute{a} m, c \acute{a} ci ar fi s \acute{a} se recun \acute{o} sc \acute{a} streinului un drept de proprietate asupra acestor imobile, drept pe care ac \acute{e} st \acute{a} opiniune 'i 'l t \acute{a} g \acute{a} duiește, in mod absolut, precum am v \acute{a} zut.

Acestea sunt, in s \acute{a} , dispozi \acute{t} ionii de ordine public \acute{a} , la cari nimeni nu p \acute{o} te deroga. Cum, dar, printr'o simpl \acute{a} interpreta \acute{t} ione a unui alt text de lege, le vom putea noi infirma pe t \acute{o} te?

Și tot ast-fel, și cu chestiunea de a se sci, cum se vor suporta datoriile succesiunii, pentru care parte și porțiune va fi ținut, de ele, succesorul străin, exclus de la succesiunea imobilelor rurale ?

În fine, teoria acésta nu ne lasă măcar nici conso-lățiunea de a asista la partagiul unei atarî succesiuni, în speranța, că pôte aceste imobile vor cădea în lotul unui succesor român, care, conform principiului că partagiul este declarativ, iar nu translativ de proprie-tate (art. 786 cod. civ.), ar fi considerat a le fi moște-nit, singur și direct, de la *de cujas*.

Nu, căci o asemenea îngăduială ar implica, de sigur, în sine recunóșterea însa-și a dreptului nostru de pro-prietar, sub condițiune resolutorie; ceea ce, negreșit, în acest sistem, este inadmisibil.

Pentru a scăpa de tóte aceste anomalii, înconsecințe și flagrante violațiuni de lege, alții au propus să exclu-dem, din cercul de aplicațiune al art. 7 § 5, succesiunile *ab intestat*, dar să menținem, sub lovitura lui, tóte cele l'alte moduri de dobândire a proprietății, enumerate în art. 644 și 645 C. civ, sprijinind acéastă opiniune pe pre-tinsul fapt, că aquisițiunile, prin succesiunile *ab in-testat*, derivă din voința însăși a legiuitorului, pe când cele-l-alte, prin testamente, donațiuni, convențiuni, etc., decurg din faptul omului.

Să constatăm, mai întâi, că și acéastă distincțiune, textul legii nu o face; ea este, dar, arbitrariă.

Ce deosebire este, însă, între succesiunile *ab-intes-tat* și cele testamentarii? Logic și juridic nici una; așii putea, chiar, zice, că dacă admiți pe strein se succede *ab intestat*, este un *a fortiori* a'l primu să succede testamentar.

Ce este, în adevăr,—în sistemul Codului nostru, *ab-*

stracțiune făcând de rezervă,—succesiunea *ab intestat*, alt de cât testamentul presunt al lui *de cujus*? Legea, nu chiamă ea pe succesorii de sânge, de cât numai după ce ea s'a asigurat, de lipsa succesoriilor testamentari?

Și, în fine, unele și altele, și *succesiunile ab intestat—hoc sensu*—și succesiunile testamentarii, sunt ele altceva de cât consecința dreptului de proprietate, cel mai sacru între toate?

«Dacă se recunoște omului dreptul de proprietate, zice, în adevăr, D-l Ernest Glasson¹, trebuie să 'i permitem să 'și alégă pe moștenitori, cari, după mórtea lui, vor profita de bunurile lui. Dreptul de a testa nu este de cât o consecință a dreptului de a dispune de lucrul său. Dacă 'mi permiți sa vând ceia ce imi aparține, trebuie asemenea în mod logic, să me autorizi a dispune prin testament. Demonstrațiunea este simplă: acela care are dreptul de a vinde poate asemenea să dăruiască, căci dăruind, el se mulțumesc a renunța la echivalentul valorii lucrului său. Donatorul are dreptul de a subordona liberalitățile sale, la ori care restricțiunii, cum, de exemplu, în loc de a instraina complectamente imobilul dăruit, de a 'și reserva usufructul în timpul vieții lui; cine póte mai mult, póte și mai puțin. Eí bine, în legislațiune, dacă punem la o parte subtilitățile juriconsulților, trebuie să recunoșcem că donațiunea cu rezervă de usufruct nu diferă de loc de testament. Liberalitatea testamentară este, din contră, mai puțin gravă, încă, de cât donațiunea cu usufruct, de óre-ce testatorul este tot-de-una stăpân de a re-

1. Ernest Glasson, *Eléments du droit français, considéré dans ses rapports avec la morale et le droit naturel*, t. I, pag. 451 și ur.

voca testamentul său, până la moartea lui, și conservă, ast-fel, libera dispozițiune a bunurilor sale».

Și mai departe, vorbind de *spiritul Codului Civil*, D-I Glasson adăogă: «A asigura perpetuitatea bunurilor în familie, *substituind regimul egalității, acelaia al privilegiului*, iată care a fost scopul legiuitorului actual, când el a organizat succesiunea.

«*Succesiunea* este testamentară sau *ab-intestat*, dupe cum defunctul, a murit cu sau fără testament. În succesiunea testamentară, legiuitorul a trebuit să țină compt de dreptul proprietarului, de a dispune de bunurile sale, urmând libera lui voință, și de datoria lui de a asigura familiei lui, în interesul chiar al societăței, perpetuitatea și securitatea. *De acolo, libertatea testamentară, limitată prin rezervă*. În succesiunile *ab intestat*, el s'a atașat a atribui bunurile, mai întâi rudelor celor mai apropiate, apoi, celor mai depărtate, urmând *ordinea probabilă a afecțiunilor defunctului*: succesiunea *ab intestat nu trebuie să fie*, în adevăr, *de cât un testament presumat*. Legea chiamă la succesiune, *pe uni în lipsa celor-l-alți*, pe toate rudele legitime ale defunctului, până la al doi-spre-ducelea grad: aceștia au primit calitatea de hereți legitimi.

«Fie-care din noi pôte să deróge la ordinea succesorală stabilită de lege, făcând un testament, cu condițiune numai sa respecte drepturile rezervatarilor, adecă al ascendenților și descendenților. *Testamentul este*, dar, prima succesiune; *succesiunea ab-intestat nu trebuie să ocupe de cât al douilea rang*».

O altă obiecțiune, tot atât fundamentală, însă, putem adresa cu drept cuvint, opiniunei ce criticăm: succesiunile *ab-intestat*, succesiunile testamentari, — înțeleg instituțiunile de herede, — sunt moduri de aquisițiune, *in universum jus*.

Acea ce dobândește, aci, heredele nu sunt imobilele aflate în patrimoniul defunctului, — *ut singulas res*, — ci patrimoniul însuși al acestuia; el culege pe cele d'întăiū, pentru că el îmbracă pe cel de al doouilea.

Numai o noțiune puțin clara, asupra ideii de patrimoniu și asupra modului de transmisiune al acestuia, a putut să conducă la un rezultat¹ contrariu.

«Patrimoniul, ȕic Aubry et Rau² este totalitatea (*l'ensemble*) bunurilor unei persoane, considerată ca formând o universalitate de bunuri.

«Ideea de patrimoniu se deduce direct din aceea a personalității. Ori-care ar fi varietatea obiectelor asupra cărora omul pôte avea drepturi de exercitat, ori-care ar fi diversitatea naturei lor constitutive, aceste obiecte, atât cât ele formează materie de drepturi ale unei persoane determinate, sunt supuse liberului arbitru al unei și singure voințe, acțiunii unei și singure puteri juridice; ele constituiesc prin acésta chiar, un tot juridic (*universum jus*).

«Patrimoniul fiind de natură pur intelectuală, elementele, din cari el se compune, trebuie să ia aceleași caracter. Obiectele exterioare, asupra cărora pörtă drepturile unei persoane, nu formeaza de loc părți integrante a patrimoniului său, în ele însăși și sub raportul naturei lor constitutive, dar cu titlul de *bunuri* și sub

1. Acésta invinuire se pôte aduce, cu drept cuvânt, Curței de Apel din Iași, care în decisiunea sus indicată la p. 78, dă următorul considerant:

«Că ast-fel'fiind, fie că s'ar cere intrarea în posesiune a unei universalități de bunuri, în care s'ar cuprinde și imobile rurale, fie că s'ar cere intrarea în posesiune a unei succesiuni compusă numai din imobile rurale, ca în speciă, în orî-ce cas, justiția e datore a esamina dacă cel ce transmite acest drept pôte fi autorizat la acésta, și dacă celuia ce i se deferă pôte său nu după lege, a'l dobândi».

2. Aubry et Rau, op. cit. t. VI, p. 229 și ur. § 573.

raportul utilității, pe cari ele sunt susceptibile de a o procura. *In această calitate ele se reduc toate la ideea comună de valoare pecuniară».*

Din aceste premise, decurge :

1°) Că ori-ce om, prin faptul că el există, are necesarmente un patrimoniu, chiar atunci când el nu ar poseda, actualmente, nimic ¹.

2°) Că patrimoniul este unul și indivisibil, ca personalitatea însăși a omului, în acest sens, că el nu este divisibil în părți materiale sau de cantitate, și nici nu este susceptibil, din cauza unității persoanei, de a se împărți în mai multe personalități juridice, distincte unele de altele.

Tot ast-fel, repugnă rațiunii însăși de a fi a patrimoniului, ale cărui elemente sunt pur intelectuale, de a suferi veri-o divisiune care nu ar repausa de cât pe calitățile naturale a obiectelor într'insul coprinse ².

3°) Elementele, din cari se compune un patrimoniu, prin aceea că ele se reduc toate, în calitate de bunuri, la ideea comună de o valoare pecuniară, iaă unele față de altele caracterul lucrurilor fongibile, cari se pot înlocui unele cu altele.

Prin mórtea persoanei, patrimoniul nu perde caracterul seu de universalitate juridică. Cu acest caracter, el trece, sub numele de hereditate, la acei, pe cari, omul său legea, 'i chiamă să il culéga.

Ast-fel fiind, este, dar, învederat ca a-el, care este chemat să culéga o succesiune testamentară sau *ab intestat*, nu dobândește bunurile, aflate într'insa, unul câte unul, ci un *universum jus*, totalitatea lor.

În specie, el nu este chemat să culegă anume imobilele rurale, ce s'ar găsi în ea.

1. Aubry et Rau, *ib. id.*, § 573 p. 231.

2. Aubry et Rau, *ib. id.*, § 574 p. 232.

Orî, art. 7 § 5 vorbeşte de achiziţiuni de imobile, bine înţeles, *ut singulis rebus*, căci, din principiile arătate, rezultă, că într'un patrimoniu nu există, din punctul de vedere al achiziţiunii lor, nici mobile, nici imobile, nici lucruri corporale sau încorporale, ci, pur şi simplu, elemente intelectuale, fungibile între ele, de o valoare pecuniară, absolut aceeaşi.

Este, dar, a forţa cu totul litera legii,—de spiritul său nici mai vorbim ;— este a răsturna principiul fundamentale de drept, primite de toţi, a voi ca,—spărgând idea de patrimoniu, care ca un cerc impenetrabil strînge, la o altă, toate bunurile, în el coprinse,—se prelevi sau se excluzi, din el, cutare sau cutare bun, din cauza calităţii lui materiale.

O asemenea pretenţiune nejuridică trebuie, însă, respinsă.

Dar, în fine, conformându-se tradiţiunii romane, legiuitorul nostru nu face nici o distincţiune între heredele instituit şi între heredele legitim : şi unul şi altul continuă şi represintă persoana defunctului, întocmai ca şi cum el ar fi în viaţă ; şi unul şi altul dobândeşte, şi intră în posesiunea succesiunii, din chiar momentul morţii lui *de cuius* ; şi unul şi altul trebuie să ceară trimiterea lor în posesiune de la justiţie, afară numai dacă el nu este rezervatar ; şi unul şi altul este ţinut, *ultra vires successionis*, de sarcinile şi datoriile succesiunii, etc.

Tot din ideea de indivisibilitate a personalităţii defunctului şi a patrimoniului său, decurge şi consecinţa, că nimeni nu poate avea, de o dată, şi un succesori universal testamentar şi un herede *ab intestat*.

Maxima romană : *nemo partim testatus, partim in-*

testatus decedere potest, găsește, aci, o însemnată aplicațiune.

Instituțiunea unui legatar universal are, în adevăr, un îndoit efect juridic : pe de o parte, ea investește pe instituit cu patrimoniul defunctului, și 'l face continuatorul persoanei sale ; iar, pe de alta, ea exheredează pe succesorii legitimi ; căci, am văzut, că vocațiunea acestora este subordonată absenței celui d'ântăi.

Concursul, dar, a acestor două feluri de succesori, *in universum jus defuncti*, nu este posibil.

Herezii de sânge, fiind, *ipso jure*, excluși de la succesiune, prin prezența unui legatar universal, nici o dată, nu vor putea ridica veri o pretențiune asupra bunurilor din succesiune ; căci, cu ce titlu ar face-o ei ?

Herezi ai lui *de cujus*, ei nu mai sunt ; deci, nici o acțiune, derivând din această a lor calitate, ei nu mai pot exercita ; ei sunt tot atât de streinuți de succesiune, ca și orî care altă persoană.

Ca cetățean ? Dar la noi nu există acțiuni populare, ca în dreptul roman, pe care orî cine să le pôtă exercita.

Neavënd, dar, acțiune, calea justiției le este închisă, și comit o adevărată eresie de drept, acei cari cred că, în cazul nostru, heredele legitim pôte culege imobilele rurale dintr'o succesiune *ab intestat*, cu tôte că heredele instituit reprezintă exclusiv persoana defunctului.

Din această anomalie decurg, însă, altele și mai mari.

Cum se vor împărți sarcinile acestei succesiuni, căci, *nec sunt bona, nisi deducto ære alieno* ?

Cum se vor exercita acțiunile, pentru și contra succesiunii ?

Heredele legitim, nu va fi el ținut de datoriile succesiunii de cât ca un simplu detentor al lucrului, *propter rem*, saũ reprezintă și el pe defunct, ca herede ? etc.

În acest cas, pentru care parte și porțiune hereditară ?

Dificultăți inextricabile, cari nu se pot concepe într'o dréptă și logică judecată.

Dar, dacă heredele legitim nu are nici un titlu să culegă imobilul rural, și dacă heredele instituit este incapabil, ca strein, de a'l culege, ce devine atunci acest imobil ? De sigur, *res nullius*, bun fără stăpân, pe care, conform art. 646, 'l va lua Statul.

Nu ajungem, prin urmare, tot la confiscățiunea de către Stat a bunurilor streinilor ? De ce să ne ascundem, după sofisme și subtilități preținse juridice ?

Să avem cel puțin curagiul sălbătăciei noastre !¹

Se continuăm, însă, mai departe, examenul critic al acestei opinii.

Printre modurile de dobândire a proprietății imobiliare, art. 644 și 645 c. civ. enumeră, încă, în afară de succesiunile *ab intestat* și de cele testamentarii, pe cari le-am examinat : ocupațiunea, usucapiunea sau prescripțiunea, accesiunea sau incorporațiunea, însăși *legea* și convențiunea ; să le scrutăm și pe acestea, în chip succint.

Se observăm, de o cam dată, că, în virtutea art. 646 c. civ., bunurile fără stăpân aparținând Statului,—va fi

1. Regret că Curtea de apel S. II din București, înaintea căreia am avut onóre se desvolt chestiunile până aci examinate,—singure cari interesau specia, (era vorba de un legatar universal), — având rezolvată dificultatea de a se sci, dacă clienta mea D-na Athena B. Doxache este Română sau streină, în sens că D-sa este Română (V. mai sus p. 50—54) nu a mai avut nici interesul, nici rațiunea de a păși și la examenul chestiunilor decurgând din interpretațiunea art. 7 § 5.

fôrte rar, dacă nu chiar cu neputință, într'o societate organizată, ca bunuri imobiliare rurale să se găsească fără proprietar.

Ce se zicem, însă, în hypotesa când, cu toate acestea, un atare bun ar fi ocupat și posedat *animo domini* de un strein?

Tăgădui-vom noi streinului ori-ce drept de proprietate și de posesiune asupra acestui imobil? Lăsa-vom noi pe acest om, fără nici o protecțiune, în fața impietărilor vecinilor săi, în fața turburărilor de posesiune a acestora, în fața, în fine, a expulsiunii brutale de către altul mai tare de cât el?

A pune numai aceste chestiuni, și în afară de ori-ce text de lege, de ori-ce principiu de drept, răspunsul se impune de la sine.

O atare stare de lucruri este o adevărată anarhie; *spoliatus ante omnia restituendus*, strigă, însă, morala, de acord cu legea.

Mai departe, și fără a intra în discuțiuni zadarnice, pentru sfârșitul ce urmărim, ocupațiunea nu este ea însăși fundamentul proprietății imobiliare rurale?

Possideo quia possideo, a răspuns primul ocupant, aceluși ce a voit să'l expulse.

În fine, dreptul, însuși, nu proclamă el principiul: *res nullius primi occupanti fit*?

Dar, aceste principii sunt toate de ordine publică; ele sunt fundamentul dreptului de proprietate; ele sunt însăși garanția liniștei și ordinii sociale; ori, aceste principii, toți ómenii, fără distincțiune de naționalitate, sunt datorii să le observe, în Statul român, și vice-versa, la adăpostul lor, ori-care dintre ei pôte, de sigur, pune averea lui, (art. 11 C. civ; art. 11 din Constituțiune).

Interpretațiunea absolută, tăgăduind streinului dreptul de a dobândi imobile rurale, *omni modo*,—prin ur-

mare, și prin ocupațiune,—violază aceste principii fundamentale de drept și de ordine socială; ea violază, încă, și textele positive ale art. 11 C. civ. și art. 11 din Constituțiune; ea abandonă, fără nici o protecțiune, pe strein și averea lui în prada primului venit, mai tare de cât el; unde va duce, însă, o atare stare de lucruri? De sigur, la resboiul tuturilor contra tuturilor, adică la starea de sălbătăcie, anterioară orî-cărei organizațiuni sociale.

Tot ast-fel, și pentru *usucapiune* sau *prescripțiune*.

«Jurisconsultii romani, zice D-l Ernest Glasson¹, cu drept cuvânt, au recunoscut că prescripțiunea este o cauză de repaus pentru ómeni, (*humani generis profunda quies*); ea este paladiul necesariu al proprietății însăși. Ar fi adesea dificil, dacă nu imposibil, unui proprietar de a stabili existența dreptului său, dacă prescripțiunea nu' i ar veni într'ajutor. Cum aș putea, într'adevăr, să dovedesc fără prescripțiune, că sunt proprietarul unui imobil? Nu am devenit proprietar, de cât cu condițiune, ca predecesorul meu să fi avut această calitate; dar, pentru ca acesta să fi fost proprietar, trebuie ca el însuși să dețină imobilul de la un precedent proprietar, etc. Proba dreptului meu ar consista, dar, în a mă sui de la zătorul meu la toți acei, cari succesiv 'l au precedat, până la cel d'intâi dintre toți..... adică, până la deluviu. Acesta este, cum zic vechii jurisconsulti, o probă diabolică, Proprietatea nu ar mai presenta, dar, nici o siguranță; ea ar rămânea indefinit precară; porța ar fi deschisă fraudelor, proceselor, relelor șicane, daca nu dăm posesorului actual al imobilului, mijlocul de a

1. v. *Eléments du droit français*, t I p. 417.

proba mai ușor dreptul său. Posesiunea crează, deja, în favoarea sa o tare presumpțiune. A posede este un fapt pozitiv și exterior, care indică proprietatea ; violența și fraudă nu se presupun ; ba, din contră, trebuie să presupunem că o persoană posedă, pentru că ea are dreptul. Dacă posesorul stabilește că posesiunea sa se sue la 10, 20, 30 de ani, (după distincțiunile stabilite de lege), prin aceia chiar, el dovedește că este proprietar, și această probă ușoară previne multe contestațiuni, și, în același timp, ea asigură proprietății stabilitatea, care este necesară.

«Dar, să presupunem că ea nu este numai un mijloc mai lesnicios de a proba proprietatea; să presupunem, că ea a servit a dobândi un imobil în prejudiciul unui proprietar.

«Care dintre acești două proprietari, (cel nou, care a dobândit imobilul prin prescripțiune și cel vechi), merită favorurile legii ?

«Adesea, noul proprietar a fost de bună credință, în momentul dobândirii lui ; el a posedat imobilul în mod ostensiv, într'un mare număr de ani ; el a ameliorat acest imobil, care, fără diligența lui, n'ar mai avea pôte, nici o valoare ; acest bun a intrat în patrimoniul său și a pus temeiul pe veniturile sale, pentru a regula viața sa și aceia a familiei sale. Vechiul proprietar este culpabil de neglijență : el nu s'a preocupat de imobil ; el a știut sau a putut să scie că un al treilea 'l posedă ; el ar fi trebuit să 'l reclame ; prin tăcerea sa, el a confirmat pe acest terțiu în erórea lui ; în fine, acest imobil nu 'i este prea de trebuință, pentru că el s'a putut lipsi de el, în timp de un număr óre-care de ani. Con-sacrând prescripțiunea, legea încurajază și recompensează munca și pedepsește neglijența.

«Nu numai prescripțiunea de bună credință, dar chiar cea de rea credință, se pôte justifica din punct

de vedere al dreptului natural și al moralei. Pentru că, într'adevăr, orî-ce dobândire legitimă a proprietății presupune, din partea vechiului proprietar, abandonul, expres sau tacit, al dreptului său, și din partea noului, ocupațiunea lucrului abandonat ¹. Aceste două condițiuni sunt reunite în prescripțiune. Când pun mâna pe un lucru, la care proprietarul său a renunțat, fac un act perfect legitim; acela, care invocă prescripțiunea, nu face alt-ceva».

Prescripțiunea, dar, în dreptul nostru, este și ea, la rîndul ei, o consolidare a dreptului de proprietate, prima temelie, între toate, a societății, a Statului și a familiei; mai mult, încă, ea este singurul mijloc pentru a menține, ordinea, siguranța și liniștea între ómenii; singurul obstacol al unei certe și al unui rîsboiului permanent între ei.

Dacă, dar, așa este, putem noi óre admite, un singur moment, că, străinii, în România, vor putea fi puși afară din această lege naturală? că pentru ei, această supremă și ultimă garanție de liniște a lor, în mijlocul nostru, nu există?

Dar, atunci, ne punem, cu voe bună, afară din cercul națiunilor, nu civilisate,—căci și națiunile, cele mai primitive observă aceste norme,—dar, din cercul societăților organizate.

Și cu privire, dar, la această mare instituțiune, interpretațiunea absolută atentă la însuși fundamentul proprietății, violéză principiile de drept, proclamate de mii de ani și respectate de toate societățile organizate; ea violéză, încă, și principiile înscrise în art. 2 și 11 c. civ. și art. 11 din Constituțiune, pentru că le-

1. «*Alienationis verbum etiam usucapionem continet. Vix est enim ut non videatur alienare qui patitur usucapari*, (L. 28. De verborum significatione, 50, 17).

gea nu distinge, când este vorba de aceste mari garanții sociale, dacă cel ce le invocă esre român sau strein.

Ce se dicem, iarăși, *de accesiune sau încorporațiune?*

a) Pe pământul rural, al cărui proprietar este un strein, cine-va construesce un imobil; streinul a putut el deveni proprietar pe acest imobil, conform art. 492 c. civ.? Va putea el obliga pe constructor se primescă valoarea lucrărilor?

b) Prin creșteri succesive și pe nesimțite, produse la malurile riuilor sau fluviurilor, proprietatea, stăpânită de un strein, dobândesce o extensiune. 'I aparține lui acesta, conform art. 495, cod. civ.?

În amândouă ipotezele, presupunem că streinul este proprietar incontestabil, chiar în opiniunea adversă, de exemplu, el a dobândit acest imobil, conform legilor în vigoare, înainte de 1879.

Și aci, interpretațiunea absolută, — legată de principiul general, de care ea 'l-a propus, «că străinii nu pot deveni proprietari pe imobile rurale, prin *nici unul* din mijlocele prin care se poate dobândi proprietatea, după codul nostru civil»¹. — va decide, de sigur, că, în primul cas, streinul nu a devenit proprietar pe aceste construcțiuni, chiar când cel ce le a construit a fost de rea credință, și ast-fel, acesta va avea alegerea, de a și le rădica ori de a exige numai valoarea lor, contra principiului de equitate, înscris în art. 494 c. civ.; iar, în al duoilea cas, că accrescământul nu s'a contopit cu proprietatea streinului; că el, prin urmare, a rămas un *res nullius*, abandonat la hasardul primului ocupant.

¹ Veđi decisiunea Curței de Apel din București, reproducă mai sus pag. 116.

Dar, și într'un cas, însă, și în cel-l'alt, nu se violează principiul că imobilele aflătoare în România, sunt supuse legilor române, chiar când ele sunt posedate de străini? (art. 2 cod. civ.).

Să se observe, că aci nu mai este vorba de o așcuișiune subiectivă, nu proprietarul dobândesce ceva, ci proprietatea lui.

Inconsecința, dar, este și mai evidentă; regimul proprietății imobiliare este guvârnat de principii diverse, după cum subiectul dreptului este român sau strein; inconsecința, însă, necompatibilă, nici cu art. 2 din codul civil, nici cu art. 11 același cod, precum nici cu art. 11 din Constituție.

Arbitrariul și inconsecința acestei opinii devin, însă, cu atât mai evidente, când ea pretinde, prin principiul ce 'l propune, se rădice stavilă *legei*, însăși.

Legea, într'adevăr, este și ea un mijloc de așcuișiune a proprietății sau a desmembrămintelor ei, (art. 645 cod, civ.).

Ast-fel, *legea* supune unele fonduri la anume servitadini, în favorul altor fonduri, și acésta, independent de ori-ce convențiune a părților, (art. 588 cod. civ.); atari sunt tóte acele servitadini, cari au de object: zidul și șanțul comun, (art. 590 și ur. cod. civ.); distanța și lucrările intermediarii, cerute pentru órecari construcțiuni, (art. 610, cod. civ.); vederea în proprietatea vecinului, (art. 611 și ur. c. civ.); picătura strașinelor, (art. 615 cod. civ.), și dreptul de trecere, (art. 616 și ur. c. civ.)

Tot *legea* recunósce părinților un drept de usufruct asupra bunurilor copiilor lor, (art. 338 și ur. c. civ.).

Tot *legea* acordă dreptul posesorului de a culege și

a 'și apropria fructele imobilului, pe care el cu bună credință 'l posedă, (art. 485, 486 și 487 cod. civ.), etc.

Ori, toate aceste dispozițiuni interesă, în cel mai înalt grad, ordinea publică.

Ast-fel, dispozițiunile, privitoare la servitudinile legale, interesă regimul proprietății ;

Dispozițiunile, privitoare la usufructul părinților, interesă organizațiunea familiei.

Iar, acelea, privitoare la dobândirea fructelor de posesorul de bună credință, este consacrațiunea unui înalt principiu de equitate naturală ¹.

Și în această privință, interpretațiunea absolută este excesivă.

Ea, într'adevăr, va fi nevoită să tăgăduiască orî-ce drept de servitudine activă, în favorul fondului posedat de un strein, când, de ex., această servitudine ar nasce dintr'o cauză posterioară revizuirii din 1879.

Ea va fi nevoită să nege orî-ce drept de usufruct străinului asupra bunurilor rurale ale copiilor săi minori, de ôre-ce, usufructul nu este de cât un desmembrăment al proprietății, supus acelorași principii, ca și totul, din care el face parte.

Ea, în fine, va obliga la restituțiune pe possessorul străin, care de bună credință a cules fructele unui imobil rural, de ôre-ce, dreptul de posesiune, și el, nu este de cât o emanațiune a dreptului de proprietate ; mai mult încă, el este chiar dreptul de proprietate, însuși, în formațiune ; căci, am văzut, că posesiunea prelungită, într'un timp ôre-care, duce la proprietate.

Făcând, însă, toate acestea, opiniunea, ce combatem, crează două feluri de proprietăți, supuse la regimuri deosebite, după cum stăpânul lor este Român sau străin ; lucru, precum scim, inadmisibil, față cu dispozițiuni-

1. V. Ernest Glasson, *ib. id.*, t. I, p. 422.

nile categorice ale art. 2 și 11 c. civ. și art. 11 din Constituțiune.

Ea mai turbură, încă, și ordinea publică și violează și principii de equitate naturală, fără nici un interes dovedit, pentru binele general.

Rămâne, acum, să examinăm efectul *convențiilor*, translativ de proprietate imobiliară, față de dispozițiunile art. 7 § 5.

Printre acestea, cele mai importante sunt : contractul de căsătorie, contractul de societate, vânzarea—cumpărarea, schimbul și donațiunea între vii.

În virtutea art. 19 cod. civ., «Românca, care se va căsători cu un străin, va urma condițiunei soțului său», adică va deveni streină.

Pe de altă parte, ori-ce constituțiune de dotă, fiind făcută sub condițiunea suspensivă «*si nuptiae secutae erint*», regimul căsătoriei, neîncepând de cât din ziua celebrării căsătoriei înainte a ofițerului stărei civile, (art. 1232 cod. civ.), translațiunea proprietății, unui imobil constituit dotă, se operă, just, în momentul în care femeia urmează condițiunei bărbatului său, adică, ea devine streină.

În opiniunea extensivă, această femeie nu poate, dar, dobândi proprietatea imobilului ce i s'a constituit dotă de părinții săi ; pentru că, după dânsa, această prohibițiune se aplică la toate modurile de dobândire a proprietății, — *a fortiori*, deci, la convențiuni, de ore-ce legea nu distinge.

Sunt, însă, incalculabile consecințele acestei prohibițiuni :

Leginitorul, într'adevăr, începe prin a proclama, ca un principiu de ordine superioră, că «verice convențiuni matrimoniale sunt libere între soți, întru cât ele

nu vatămă drepturile bărbatului, de cap al familiei său de cap al asociațiunei conjugale», (art. 1224 c. civ).

Printre convențiunile matrimoniale, cele mai usuale, sunt: regimul dotal, regimul general al comunităței de bunuri, regimul comunităței de bunuri,—restrâns numai la bunurile pe cari soții le vor dobândi în timpul căsătoriei, prin industria lor, sau cari vor proveni din fructele averei lor dotale sau parafernale,—și regimul separațiunei de bunuri.

În special, în regimul dotal, «dota este acea avere ce se aduce bărbatului, din partea sau în numele femeii, spre a' l ajuta să susțină sarcinile căsătoriei», (art. 1233 cod. civ.); în principiu, bunurile zestrile sunt proprietatea femeii, dacă contrariul nu a fost stipulat (art. 1245, 1246 c. civ.); bărbatul, singur, are administrațiunea și usufructul averii dotale, în timpul căsătoriei, (art. 1242 c. civ.); iar, când dota consistă într'un imobil, fie urban, fie rural, legea, într'un interes de înaltă ordine sociale, pentru a asigura, liniștea, prosperitatea și perpetuitatea familiei, 'l declară inalienabil, *durante matrimonio*, (art. 1248 c. civ.).

În regimul comunităței, fusiunea între patrimoniul femeii și acela al bărbatului pôte merge până la absorbțiunea complectă și absolută într'un singur patrimoniu,—acela al comunităței,—și pôte fi limitată, cum am vezut, numai la fructele și achizițiunile lor, în timpul căsătoriei.

În fine, sub regimul separațiunei de bunuri, fie care dintre soți 'și păstrează proprietatea și folosința averii lui.

Să cercetăm, acum, aplicațiunea art. 7 § 5, cu privire la aceste diverse regimuri matrimoniale:

Dacă, prin contractul de căsătorie, femeia, de exemplu, proprietară a unui imobil rural, ar voi să 'l aducă în zestre soțului seu, și, estimându-l, ea stipulează. con-

form art. 1246 c. civ., că prețuirea transmută proprietatea la bărbat, ea, de sigur, că nu pôte face acésta, când soțul seu va fi strein, căci, scim că acesta nu pôte dobândi, *omni modo*, imobile rurale; prin urmare, nici pe acesta.

De unde, dar, principiul libertăței convențiilor matri-moniale, care și el este o cucerire a dreptului modern, nu există pentru streinî în România.

Dar, dota, am văzut, că este un mijloc de întemeiere și de întreținere a familiei, mijloc, pe care legea, prin toate căile, a căutat să'l ocrotească.

Declarând incapabil pe un strein de a dobândi imobile rurale, se crează piedici la căsătoria lor; cu Românce, se creează incapacități indirecte la căsătoria streinilor cu Românce, intocmai ca în vechiul drept roman.

Dreptul și libertatea de a se căsători este, însă, unul d'n acele drepturi, una din acele libertăți fundamentale în Stat, fără de cari societatea însăși nu este cu putință.

Familia isvorește din libera voință și inclinațiune a soților; Statul are numai datoria de a favorisa constituirea și prosperitatea ei.

Impedcând căsătoriile între Români și streini, se favorisă uniunile ilicite, concubinagiul, se înmulțește. numărul copiilor naturali, într'un cuvânt, se ajută la propășirea rele or moravuri.

Intr'adevăr, femeia urmând condițiunea barbatului seu, și copiii lor născând streini, pentru a putea asigura transmisiunea bunurilor ei imobiliare rurale la copiii seî, ea va trebui, negreșit, să nu se căsătoriască cu soțul seu strein, pentru că atât ea, cât și copiii ei, se rămână Români.

Un atare rezultat, însă, este inadmisibil.

Interpretațiunea, ce criticăm, duce, dar, direct la ur-

mări imora'le ; ea violează, înainte de toate, scopul viu și permanent al întregii noastre legislațiuni.

Soluțiunea de mai sus, și criticele ce i am adus, se impune, însă, *a fortiori*, când este vorba de regimul comunității de bunuri, cel mai bun dintre toate, pentru că el, singur, corespunde adevăratului scop al căsătoriei, acela de a face din cei doi soți unul singur, din familiă o unitate, una și indivisibilă.

Dar, chiar, și regimul separațiunii de bunuri nu este îndemn de ori-ce inconveniente. Femeia devenită streină prin căsătoria ei cu un strein, va deveni incapabilă, de a dobândi imobile rurale în România, fie că ele ar proveni din succesiunile părinților ori rudelor ei, sau din succesiuni testamentarii sau din donațiuni.

O barieră infranșisabilă se va ridica între Români și streini. Ori ce connubiu între ei va deveni, de aci înainte, absolut imposibil.

O atare stare de lucruri nu este, însă, compatibilă, nici cu ideile moderne, nici cu interesele noastre naționale și economice.

Căsătoria este mijlocul cel mai sigur, pentru a asimila pe străini Românilor, și a'i absorbi în masa națiunii ; scim că străbunii noștri mergeau până a face pe străini Români, numai prin simplul fapt al căsătoriei lor cu Românce ; este oare cu putință ca la finele secolului XIX, în mijlocul celei mai strălucite civilizațiuni, în care principiile cele mai liberale domnesc, pretutindenă, ca România să arboreze principiul învechite, pentru a căror distrucțiune generațiunile veacurilor trecute au vărsat atâta sânge ?

Dar, făcând acesta, noi înși-ne vom da lovitura cea mai teribilă desvoltării noastre naționale și economice.

Pentru că numeroși străini,—vorbesc de cei asimilabili,—cari se află în România, împedicați de a intra în sinul națiunii române prin căsătorie, vor continua

să formeze acele colonii numeroase și State in Stat, cari vor pune ori când în primejdie liniștea noastră internă și externă; vor servi, cum au servit deja, de atâtea ori, marilor noștri vrăjmași, de prilejiu spre a se putea amesteca în trebile noastre interioare.

Pentru că toți acești străini, neavând nici o legătură în patria română, nici de sânge, nici de pământ, de îndată ce și vor agonisi, avuții îndestulătoare, se vor grăbi să se întorne în țara lor, ducând cu dênșii capitalurile lor.

Ori, capitalurile sunt însăși forța vie a națiunei.

Iată, prin ce mijlôce mici, subversive chiar, se sapă temeliiile dezvoltării noastre naționale și economice.

Dreptul *de asociațiune* este, și el, un drept natural al omului, un principiu constituțional chiar, recunoscut nu numai Românilor, dar și streinilor, (art. 27, combinat cu art. 11, din Constituțiune).

Societățile civile, spre deosebire de cele comerciale, nu au personalitate juridică; de unde, deosebirea esențială între ele, că bunurile sociale puse în comun de soți, într'o societate civilă, devin proprietatea lor comună,—indivisă între dênșii,—pe când în societățile comerciale, ele aparțin persoanei morale, entității juridice, ființă distinctă de persoana asociaților, (art. 78 cod. com., combinat cu art. 62 pr. c. civ. și 1507, 1508, 1509, c. civ.).

Să examinăm, pe rând, ambele ipoteze.

Ce se întâmplă, când într'o societate, compusă dintre Români și străini, un Român aduce ca aport social un imobil rural?

În opiniunea extensivă, ce combatem, asociații străini nu vor putea dobândi partea lor aferentă, în aportul coasociatului lor Român, de și acesta a putut deveni proprietar, în aportul efectuat de coasociatul lui strein.

Două mari principii sunt, însă, aci în joc :
Principiul egalităţii soţilor înaintea legii, şi
Principiul însuşi al libertăţii de asociaţiune.

Românii, dar, în fapt vor fi împedicaţi de a se asocia cu străinii şi, viceversa, în specia noastră : inegalitatea de tratament fiind un obstacol invincibil.

Consecinţele antieconomice ce decurg din această prohibiţiune nu au nevoie de a fi invederate ; ele sar în ochi, orî cui voesce să le cerceteze.

Ce să dicem, însă, de societăţile comerciale ?

Mărturisesc că teoria opiniunii adverse devine, în acest cas, obscură, pentru mine.

Am dis, că societăţile comerciale, fie în nume colectiv, fie în comandită simplă sau pe acţiuni, orî anonime, constituesc persoane juridice, cu totul distincte de persoana soţilor ce le au format, având o existenţă proprie, organe proprii, un patrimoniu propriu, şi un sfârşit, cu totul independent de acela al asociaţilor.

Aceste societăţi se disting în două mari categorii : societăţi române şi societăţi streine, dupe cum sediul şi obiectul principal al întreprinderii lor sunt sau nu, în România (art. 239 c. com.).

Naţionalitatea asociaţilor este cu totul indiferentă, pentru constituţiunea societăţilor în nume colectiv şi în comandită simplă ; legea nu o ia în consideraţiune, de cât când este vorba de înfiinţarea societăţilor în comandită pe acţiuni şi a societăţilor anonime (art. 114, 122 C. com.)

O dată, însă, aceste societăţi legal constituite, ele sunt române, dacă au sediul lor şi obiectul principal al întreprinderii lor, în România.

Capacitatea juridică a acestor persoane morale fiind egală, în principiu, cu aceea a persoanelor fizice, ele vor putea, dar, dobândi imobile rurale în România ; şi

de fapt, unele societăți, recunoscute în deobște că sunt formate de streini și cu capitaluri streine, au și dobândit și dobândesc atari imobile în România; de ex. Banca României.¹

Dar, legea nu distinge între societățile pe acțiuni și între societățile în nume colectiv și cele în comandită simplă.

Acestea constituind, la rândul lor, persoane juridice, absolut identice cu cele d'întăi,—întru cât privesc capacitatea lor de drept, de a dobândi imobile rurale în România, — negreșit, că și ele vor avea dreptul de a dobândi asemenea imobile.

Pórta, dar, este deschisă.

Acea-ce streinul nu póte să facă singur,— *ut singulus*,—póte să o facă, de îndată, ce se asociază cu un alt strein și fondéză o asociațiune comercială; de aci înainte, pentru scopul comerțului ori industriei lor, ei sunt capabili de a dobândi, *omni modo*, prin mijlocul persoanei morale, ce ei au constituit, imobilele noastre rurale, pretinse atât de rivnite de ei!

În fapt, însă, mai nu cunosc casuri de achizițiune de imobile rurale din partea acestor asociațiuni; ceea ce dovedește că pericolul este mai mult în spiritul nostru, de cât în realitate.

Însăși dispozițiunile din art. 114 și 122 C. com. nu au servit la alt-ceva, de cât la a erige o puțin înțeleptă piedică venirii în România a capitalurilor streine; adică, la propria noastră vătămare.

Cât pentru societățile comerciale, cari și-au sediul și obiectul principal al întreprinderii lor în streinătate, este învederat că ele, neputând avea o capacitate mai plină de cât aceea a persoanelor fizice, vor fi tratate în România, cel mult, pe același picior cu acestea.

1. v. Cas., s. I, No. 147, 1889; Bul, 1889, p. 431.

Ce se zicem de contractul de *vânzare-cumpărare*?

Din studiile noastre precedente, am putut vedea că dreptul nostru, anterior art. 7 § 5, din cea mai adâncă vechime și până la acest articol, nici o dată, nu a recunoscut, în mod absolut și indistinct, streinilor dreptul de a cumpăra moșii în România.

Din lucrările pregătitoare revisuirii art. 7, de asemeni, am putut vedea, că atât în comițele electorale, cât și în Parlament, cât și mai ales, în conferințele d-lui B. Boerescu, Ministrul nostru de Afaceri streine, cu reprezentanții marilor Puteri, tot dreptul de a cumpăra imobile rurale, în România, era singurul, pe care înțelegeam să 'l rezervăm, spre a' l supune, la ore-car₁ «*restricțiuni speciale*», și acésta, «numai ca o măsură de conservațiune, pe care vom sci să nu o exagerăm; căruia nu i vom da o întindere mai mare de cât reclamă interesele; și încă, și în acéastă limită vom sci sa acordăm înlesniri pentru dobândirea proprietăților rurale, acelora dintre streini și dintre supușii români, cari vor merita, saū ale căror capitaluri vor fi de folos pentru exploatările agricole».¹

Iată, spiritul, rațiunea restricțiunei pusă în § 5 din art. 7.

Nici aci, dar, nu a fost vorba de o restricțiune absolută.

Atins'a, însă, legiuitorul scopul, ce și-a propus?

Direct, prin art. 7 § 5, nu; pentru că, am vădut, că acest articol nu conține de cât o simplă declarațiune de principii, care, atât timp cât ea nu se va intrupa într'o lege de aplicațiune, prevăzând casurile, întinderea și energia acțiunei ei, este și rămâne un *nudum praeceptum*.

Pentru că, precum în nenumărate rânduri am spus'o, chiar, dacă legiuitorul constituant din 1879, (ar fi voit, în

1. v. mai sus p. 97.

adevăr, să dea acestui principiu o sancțiune pozitivă, el nu putea să o facă, nici în cazul nostru, de ôre-ce el era *incompetent*, pentru acêsta.

Să nu uităm, un moment, că în virtutea art. 129 din Constituțiune, 'competența și misiunea Camerilor de revizuire fusese limitată numai la modificarea principului din art. 7, din vechia Constituțiune.

Orî, acest principiu era referitor, exclusiv, numai la naturalisațiunea streinilor ; nu și la capacitatea lor juridică.

Acêstă capacitate, din contra, fusese regulată de art. 11 din codul civil, de *art. 11 din Constituțiune* și de legile speciale,—*id est*,—de legea din 20 August 1864.

Pe de altă parte, dreptul de a cumpăra și vinde lucrurile, cari sunt în comerciù, este un drept natural,—*juris gentium*,—ziceaș Românii—, care aparține omului, prin faptul că el există, prin urmare și streinilor.

Măi mult încă, capacitatea generală și absolută fusese recunoscută streinilor, deja, prin. art 11 din Constituțiune, de ôre-ce acesta pune *persóna și averile lor sub protecțiunea dată de legi persónelor și averile lor în genere*.

Dacă, dar, legea din 1864 nu ar fi fost, încă, în vigoare la 1866, pentru ca în virtutea principului *legi speciali per generalem non derogatur*, ea să se pôtă menține, prin ea însăși, este cert că legiuitorul ordinar, după promulgarea Constituției, nu ar fi putut crea o incapacitate analógă acelei ce acêstă lege specială edictă, fără a modifica în prealabil art. 11 din Constituțiune.

Orî, aceia ce este cert pentru legiuitorul ordinar, este și măi cert, încă, pentru legiuitorul revisionist, de ôre-ce misiunea lui este și măi strict țărmută.

Nu este posibil, — căci atunci garanțiile înscrise în art. 129 ar fi iluzorii, — ca acesta cu ocasiunea modificărei cutărei dispozițiunî, anume indicată, să aibă

facultatea de a se atinge și de cele-lalte dispozițiuni constituționale, fie direct, fie indirect.

Atunci porța revoluțiunilor ar fi deschisă!

Am putea, cu chipul acesta, resturna, în mod neașteptat, până și principiul fundamental al întregii noastre organizațiuni politice, *principiul monarchic*; am putea proclama și republica și o cameră unică, și confiscarea proprietăților, și supresiunea libertății individuale și impozitul progresiv, etc.

Unde ne am mai putea opri?

Să lăsăm, dar, să repause în pace acest monstruos *avorton*; nu avem nevoie de el, spre a salva interesele națiunei, decât, într'adevăr, ele sunt amenințate, în acest punct.

Simpla prohibițiune tradițională, care atâtea veacuri a adăpostit solul României, este dovedită indestulătoare, pentru acest sfârșit.

Ea decurge, precum am văzut¹, din combinarea dispozițiunilor legii, din 20 August 1864, cu *principiul* înscris în art. 7 din Constituțiune, după care «diferința de credințe religioase și de confesiuni nu constituie, în România, o piedică spre a dobândi drepturile civile și a le exercita»:

Căci, din nimic, nici din textul, nici din spiritul art. 7, nici din lucrările lui preparatorii, nu rezultă —, *ba din contră*, — că legiuitorul constituant, din 1879, ar fi avut intențiunea, se suprima și prohibițiunea înscrisă în legea, din 20 August 1864 și, prin urmare, se cheme pe toți streinii, — adică și pe cei necreștini, — la dreptul de a cumpăra imobile rurale în România.

Pe de altă parte, dispozițiunea art. 7 *prcp.*, fiind o dispozițiune de lege generală, conform principiului de drept: *legi specialii per generalem non derogatur*, ea

1. Vezi mai sus p. 84 și 104.

nu a putut abroga, tacitamente, o lege specială, ca aceea din 20 August 1864.

Ast-fel, că am putea dice, că în ori-ce hipotesă, cel puțin, incapacitatea, de cară erau isbiți, prin legea din 1864, streinii necreștini, s'a menținut și se menține și astă-đi,— *ea ipsă*.

Primejdia pe care constituentul din 1879 avea se o înconjure, este, decă, și azi înlăturată ¹.

Dar, diferența de drepturi între streinii, — întemeiată exclusiv pe diferența de credințe religioase,—nu mai póte subsista, în nici un chip, față cu dispozițiunea formală și imperativă, atât a art. 44, din tractatul de la Berlin, cât și a aceleia a art. 7 *precp.* din Constituțiune.

Toți streinii, prin urmare, vor avea, astăzi, forțamente, o singură condițiune juridică, în România.

La rândul lui, textul, formal și neabrogat al legăi din 1864, opunându-se ca o stâncă la ori-ce extensiune a capacităței streinilor necreștini, urméză, dar, ca toți streinii, — într'o singură masă,—se suferă condițiunea juridică și incapacitatea acestora: toți, prin consecință, se fie incapabili de a cumpăra imobile rurale în România.²

1. V. mai sus pag. 96.

2 Dacă Inalta Curte de Casațiune nu a avut, încă, ocasiunea să 'și dică cuvântul seű în pricină, privitoare la dobândirea imobilelor rurale de către streinii, prin succesiuni *ab intestat* sau testamentariă, usucapiune, etc. în mai multe rânduri, ea a fost chemată să se pronunțe în privirea cumpărărilor făcute de streinii de atară imobile.

Nu voiú releva, de cât decisiunea sa No. 564 din 16 Octombrie 1891, care, fără contest, este cea mai importantă. (v. Bul. 1891, p. 1081) :

«Considerând, zice Inalta Curte de casație, că aceea ce caracterisă legiuirea în vigóre, până la anul 1879, erau principiile că deosebirea de religiune are o influență asupra exercițiilor drepturilor civile, întru cât pentru dobândirea imobilelor

Din aceste premise rezultă, însă, o consecință considerabilă :

Incapacitatea streinilor de a cumpăra imobile rurale în România, nedecurgând, dar, din art. 7 § 5, ci din

rurale se cerea ca condițiune neapărată pentru străini să fie creștini ; că acei cari nu erau creștini, să fi fost s'au nu supuși protecțiunei unui Stat străin, nu puteau dobândi imobile rurale fără a fi dobândit calitatea de cetățen român, prin naturalizare, de și de altmintrelea exercițiul drepturilor civile nu era condiționat de calitatea de cetățen român (veđi art. 6 și 9 cod. civil, și art. 1 al legei din 20 August 1864) ;

«Că acest principiu se desființează prin Constituțiunea revizuită la 1879 de Constituantă, proclamându-se că deosebirea de religione să nu mai aibă nici o influență asupra exercițiului drepturilor, conform art. 7 din revizuita Constituțiune, și să declară, în general, prin aceeași Constituțiune revizuită (art. 7, § V), că independent de ritul religiunei, dobândirea imobililor rurale presupune din partea achizitorului ca condițiune calitatea de cetățen român, ast-fel că, dacă înainte de 1879 calitatea de cetățen român era cerută pentru dobândirea imobilelor rurale numai din partea acelor cari nu erau de religione creștină, acum dobândirea imobilelor rurale este rezervată numai acelor cari au cetățenia română, orî care ar fi religiunea lor, vrea să ăică principiul d'înainte în virtutea căruia pentru unii se cerea spre dobândirea de imobile rurale calitatea de cetățenie, acesta s'a generalizat, cerându-se calitatea de cetățenie ca o condițiune generală din partea orî-cuî, pentru achizițiunea de imobile rurale, în cât exercițiul acestuî important drept civil s'a subordonat calității de cetățen român, ca și când numai cetățenii români inspiraî încredere suficientă spre a putea dobândi imobile rurale ;

«Considerând că această intențiune a legiuitorului, care a revizuit Constituțiunea și a introdus acel articol 7, § V din Constituțiune, că dobândirea de imobile rurale presupune calitatea de cetățen român din partea achizitorului, ea se manifestă nu numai prin locul ce ocupă § V din art. 7 al Constituțiunei, dar mai cu sémă prin discuțiunile urmate în constituantă, cari, orî cum s'ar privi, orî cât de confuze într'o privință au fost, orî câtă reticență voită ar conține, nu lasă

legea de la 20 August 1864, ea nu este, deci, o incapacitate constituțională, ci pur și simplu, legislativă.

Legiuitorul ordinar, dar, va putea, ori când, modifica, lărgi sau restrânge, această incapacitate specială.¹

La extensiunea capacității streinilor, și în această privință, legiuitorul român este nu numai conviat, dar încă și obligat, atât prin declarațiunea formală, raportată mai sus, pe care însuși D l B. Boerescu a făcut'o

îndoială asupra punctului că dobândirea imobilelor rurale, ca un drept în ordinea socială de cea mai mare importanță, să fie recunoscut numai cetățenilor români;

„Considerând că ori-cară ar putea fi inconvenientele economice, sociale și politice ale dispozițiunii § V din art. 7 al Constituțiunii, ori cât s'ar dice că de vreme ce dispozițiunea avea menirea a conserva și proteja imobilele rurale, acesta ar însuși inconvenientul de a fi obstacol pentru valorificarea imobilelor rurale și poate și pentru creșterea populațiunii, ori cât s'ar dice că acesta era și contrariu art. 6 din codul civil, ori cât s'ar invoca atingerile cărora ar putea fi expuși acei cari nu sunt cetățeni în variile relațiuni de drept, totuși întru cât intențiunea și voința legiuitorului, revisiunea Constituțiunii, sunt certe, precum vădurem, inconvenientele de ori-ce fel nu ne pot împedica de a aplica regula nouă a § V din art. 7 al Constituțiunii cu toate consecințele.»

Este zadarnic, a mai releva, în special, inconsecințele acestei decisiuni; ele sunt învederate prin totă demonstrațiunea noastră de față.

1 Dar numai pe acesta, de ore-ce ea singură diferențiază pe Români de streini la 1865 (data promulgării cod. civil) și la 1866 (data promulgării Constituțiunii noastre); ea singură, prin urmare, a mai putut subsista în fața acestor legi generale, și, în special, în fața art. 11 c. civ. și a art. 11 din Constituțiune.

Pentru toate celelalte drepturi și facultăți, acordate streinilor prin aceste texte de lege, ele sunt și rămân pentru ei drepturi dobândite, în virtutea Constituțiunii, de cari, atât timp cât acesta însăși nu le va raporta, legiuitorul ordinar nu se poate atinge

D-lui de Radowitz, Secretarul de Stat al Imperiului German, cât și mai ales, prin însuși actul de recunoscere al Independenței noastre de către marile Puteri.

«Guvernul (Imperial, al M. S. Reginei, al Republicei Franceze), zic Germania, Anglia și Franca, nu pot considera ca respunzând pe deplin vederilor, cari au călăuzit Puterile semnatare a Tractatului din Berlin, dispozițiunile constituționale noui, cari 'i au fost aduse la cunoscință.

«Totuși, increzătoare în voința guvernului Princiar de a se apropia cât mai mult, în aplicațiunea acestor dispozițiuni, de ideia liberală de care s'au inspirat Puterile și luând act de asigurările formale, cari i au fost transmise în acest scop, etc...»¹.

Ast-fel înțelesă și ingrădită, incapacitatea streinilor de a cumpăra imobile rurale în România, este, de sigur, de ordine publică; ea dă naștere, în cas de violațiune a ei, prin urmare, unei nulități de aceeași natură pe care orî-cine are un *interes pecuniar* o pôte invoca.

Nasce, însă, întrebarea, *în cât timp?* Nu există, într'adevăr, în dreptul nostru acțiuni perpetui.

«Tôte acțiunile, atât reale cât și personale, pe cari legea nu le a declarat neprescriptibile și pentru cari nu a defipt un termen de prescripțiune, se vor prescrie prin trei-zeci de ani, fără ca cel-ce invocă această prescripțiune să fie obligat a produce veri-un titlu și fără să i se pôtă opune reaua credință» (art. 1890 cod. civ).

Să observăm, că cu tótă reserva pe care acest articol pare a o face, nu cunosc în tot dreptul nostru o singură acțiune perpetuă.

1. V. mai sus, p. 101.

În ori-ce cas, o asemenea rezervă nu există în legea din 20 August 1864, din care isvorăște nulitatea noastră.

În dreptul frances, de unde am luat acest articol, toți autorii sunt de acord a dice, că regula prescrisă de art. 1890 (art. 2262 cod. frances) «este absolută, în acest sens, că nu există acțiune a cărei prescripțiune să cêră o trecere de timp mai mare de trei-đeci de ani»¹.

Prin urmare, și acêstă acțiune va fi supusă, în ori-ce cas, prescripțiunei generale de trei-đeci de ani, care se va socoti, bine înțeles, din điaua pertractărei actului, adică, din điaua *cumpărărei* proprietăței imobillare rurale de către strein.

Odată, acest termen trecut, streinul devine proprietar incomutabil.

Chiar limitată în intrul acestuî termen, acês'ă nulitatea absolută, și acțiunea care derivă dintr'ênsa nu sunt lipsite de grave inconveniente.

Pe de o parte, termenul de trei-zeci de ani este cu desăvârșire prea lung; proprietatea rămâne, prea mult timp, în incertitudine, de unde ori-ce ameliorățiune devine imposibilă, spre marele prejudițiu al dezvoltărei noastre economice;² iar, pe de alta parte, acțiunea

1. Autry et Rau, op. cit. t. VIII, § 773, p. 431.

2. Acêstă critică se póte, cu drept cuvênt, aduce tutulor termenelor noastre de prescripțiune.

Aceste termene erau bune în dreptul roman și chiar la începutul acestuî secol, când s'a edictat Codul Napoleon; ele, însă, nu mai cadréză cu trebuințele moderne, cu relațiunile repezi și multiple, cari unesc pe ómenî în afacerile lor, astăzi.

Una din cauzele pentru cari proprietatea română este depreciată, să fie bine sciut, că nu cea mai puțin importantă este și aceia a incertitudinei îndelungate în care se află, la noi, dreptul de proprietate imobiliara.

Prea multe acțiuni în nulitate, prea multe suspensiuni de

în nulitate aparținând orî cui are un interes pecuniar spre a o face să se pronunțe, — în cele mai multe casuri vânzătorului și herezilor lui, — aceștia o vor ține-o suspendată asupra capului cumpărătorului, ca sabia lui Damoclès, și o vor agita-o să nu, după cum streinul va putea să nu, se cumpere tăcerea lor.

În fine, ei nu o vor face, de cât în cazul când ei vor avea un folos la acésta.

Orî, este invederat că, în specie, acésta vîndare — cumpărare este nulă pentru toate părțile: *quod nullum est, nullum producit effectum*.

În cas de nulitate, dar, vîndătorul român va trebui să restituie cumpărătorului strein, prețul vînderei, căci, de sigur, el nu 'l pôte reține fără cauză; cumperătorul va avea, chiar, în contra lui, o *condictio sine causa*; el va putea, încă, reține imobilul, până la restituirea prețului.

Când, însă, prețul vînderei va fi un preț avantajos, este mai mult de cât cert, că vîndătorul nu va cere nulitatea vînderei.

Iată, dar, interesul general, acel mare interes de ordine publică, în jurul căruia facem cu toții atîta șgomot, atîta paradă de vorbă și de patriotism, atârnat de un simplu interes privat: triumfând cu dînsul, și intrând în umbră, după cum acesta îl va călăuzi.

prescripțiune, prea multe inalienabilități, vatăma de sigur circulațiunei proprietăței, — prin urmare, propășirei ei.

Dacă la acésta veți mai adauga și lipsa unui cadastru, veți vedea pentru ce creditele fonciare, pentru ce creditorii hipotecari, pentru ce, în fine, cumpărătorii opun rezistențe, adesea invincibile.

Singura prescripțiunea dă stabilitate proprietăței; să scurtați termenul ei, dar să luăm masuri de publicitate mai întinse și mai lesniciose pentru mutațiunea proprietăței și pentru sarcinile reale, ce o grevază.

Vom fi făcut, printr'acésta, un adevărat serviciu public.

Cine nu vede, însă, că în aceste condițiuni legea organizează un adevărat șantagiu.

Acesta poate fi scopul legii?

Nu. Dacă interesul general este, într'adevăr, amenințat prin faptul că un strein posedă o părțică, cât de mică, din solul României, pare că nu ar exista, atunci, de cât un singur organ acreditat, în Statul român, pentru a-l ocroti; acesta ar fi Ministerul public.

În mâna lui, iar, nu în aceia a părților, s'ar părea că se cade să stea această acțiune¹.

Dar, și Ministerul public, este el la adăpost de orice ingerințe și influențe streine priciniei?

Nu este el, organul direct al ministrului de justiție? Ac sta nu este el, primul între procurorii săi? După ordinul lui, dar, procurorul va exercita sau nu această acțiune, o va susține ori o va abandona.

Ori, la rindul lui, ministrul de justiție, nu este de cât omul unui partid politic, prin urmare, supus, și el, unor influențe și fluctuațiuni externe.

În aceste împrejurări, singurul sistem admisibil, dupe opiniunea mea, care să concilieze între ele: interesul general, stabilitatea proprietății și justiția absolută, este de a încredința tribunalelor de notariat misiunea, ca, cu ocaziunea fie-cărei autentificări sau transcrierii a unui act de vânzare — cumperare de imobile rurale, să cerceteze titlurile naționalității cumperătorului și să dea o adevărată hotărîre de admisiune la autentificare sau transcriere a actului de vânzare, care hotărîre să

1. În starea actuală a dreptului nostru, atribuțiunile Ministerului public fiind limitativ determinate în afaceri civile, de art. 80 și ur. pr. cod. civ., și printre acestea, exercițiul acțiunii în nulitate, de care vorbim, neîntrînd, de sigur, că el nu poate agita această acțiune, fără a comite un adevărat exces de putere.

fie susceptibilă de apel și de recurs în casațiune, ca și hotărârile ordinare.

Odată, însă, actul transcris, proprietatea se devină certă și stabilă *erga omnes*; nimeni se nu mai potă ataca titlul aceluia ce a dobândit'o, sub pretext că el ar fi strein, saū că tribunalul s'a înșelat, în aprecierea titlurilor lui de naționalitate.

Maxima *res judicata pro veritatem habetur*, nu acoperă ea, de multe-ori, iniquități flagrante ?

Intr'un înalt interes de liniște, de pace socială, însă, toate popórele civilizate aū așternut'o la fundamentul, chiar, al insti'utiunilor lor judecătorești.

Cu chipul acesta, s'ar pune capăt șantagiul organizat, s'ar da stabilitate proprietăței și s'ar salva și interesul general, pe care 'l credem amenințat ¹.

1. In sesiunea Parlamentului din 1892, uni deputați, printre cari destinsul juriconsult D-l Basile Bratianu, pătrunși de urgența necesității, de a deslega controversa, ce ne divide, aū propus un proiect de lege, intitulat: *Lege, privitoare la procedura de urmat pentru aplicarea prohibițiunei prescristă de art. 7 § 5 din Constituțiune.* (Veđi *Desbaterile Adunărei Deputaților* din 2 Mai 1892).

Trebue se mărturisesc satisfacțiunea mea, cea mai desăvârșită, că acest proiect de lege nu a fost, deja, tradus într'o lege definitivă.

Intr'adevăr, el nu este de cât o consacrațiune, în parte, a spoliațiunei profesată de interpretațiunea extensivă.

Prin Art. I, se pune în principiu, că: «orî-ce înstreinare de imobile rurale, fie prin vânzare, schimb, donațiune, legat particular, făcută contra prohibițiunei art. 7 § 5 din Constituțiune este nula și de nici un efect.»

Art. II. «Nulitatea pote fi urmarită de însă-și partea ce a înstreinat, de succesoriī sau reprezentanții săi, precum și de Ministeriul public al tribunalului în circumscripția căruia se găsește situat imobilul, având și dreptul de a face și toate actele de procedura și de reformare a sentințelor judecătorești.»

Toate criticile ce am adus interpretațiunei extensive se aplica, în *globo*, acestui proiect de lege.

Ce se întâmplă, însă, când străinul, — care în contra prohibițiunii ce am stabilit, a cumpărat un imobil rural, — a revândut acest imobil unui Român ?

Nu numai că el, pe nedrept, coprinde, ca intrând în prohibițiunea art. 7 § 5 acte juridice, cari, precum am văzut, nici odată nu au intrat în spiritul legiuitorului, ca donațiunile, legatele particulare; nu numai ca el este incomplet, căci nu fixează nici un termen de prescripțiune a acțiunii în nulitate, dar el organizează, cum am dovedit, șantagiul legal și opresiunea politică, punând pe cumpărător la discreția părților și a Ministerului public.

În special, cu privire la moșteniri, fie *ab intestat*, fie testamentare, el organizează un sistem de expropriațiune silită, neconciliabil cu art. 19 din Constituțiune, care ține, ca: «Nimeni nu poate fi expropriat de cât pentru cauza de utilitate publică, legalmente constatată», iar,

«Prin cauză de utilitate publică urmăzează a se înțelege numai comunicațiunea și salubritatea publică, precum și lucrările de apărare a țării».

Sa observăm, de o-cam-dată, că acest art. 19 nu a fost modificat în 1879, și nici a putut fi modificat, precum am stabilit, misiunea acestui legiuitor fiind fost exclusiv limitată, numai la art. 7, privitor la naturalisațiunea străinilor.

Sa observăm, în al doilea rând. ceea-ce, de alt-fel, totă lumea știe, că nu prin legi ordinare se poate deroga la dispozițiunile constituționale.

Sa observăm, înca, că succesiunea fiind un mijloc de a dobândi proprietatea însași, *in re ipsa*, (art. 736 Codul Civil), din două lucruri, unul: ori am devenit proprietar, și atunci am drept la lucru însuși, în natură, ori nu am devenit proprietar. și atunci, nu am drept la nimic.

În nici un cas, nu mi se poate da. în loc de lucru, echivalentul lui în bani, căci acesta ar fi o adevărată expropriațiune silită, care, însă, cum am văzut, nu intră în cadrul art. 19 din Constituțiune.

Sa observăm, în fine, că această propozițiune nu ține nici o socotélă de ideea de patrimoniū, așa cum ea rezultă din principiile cele mai esențiale de drept; de ôre-ce, ea'și permite să cerceteze, în sânul patrimoniului, bunurile ce'l compun, și sa le distingă, după natura lor materială; când noi știm, ca toate

Unii cred, că de ôre-ce străinul nu a putut deveni proprietar, nici el nu a putut transmite cumpărătorului său un drept, pe care el însuși nu 'l-a avut.

«*Nemo in alium plus jura transferre potest quam ipse habet*».

acestea nu sunt de cât elemente intelectuale, absolut identice și fongibiile între ele, având toate un singur caracter : acela de valori pecuniare.

În contra, dar, a tuturilor, acestei principii, prin Art. III, din acest proiect, se dispune, că atunci :

«Când într'o moștenire cuvenită străinilor, fie succesiune testamentară, fie *ab-intestat*, se coprinde imobile rurale, străinul succesor nu are dreptul de cât la echivalentul în bani a acestor imobile».

Art. IV «Tribunalul însărcinat cu împărțirea succesiunii, va dispune vânzarea imobilelor rurale, care se face în modul și cu formele prevădute pentru vânzarea bunurilor imobile, potrivit art. 783 și următorii din procedura civilă».

Art V. «În toate celelalte cazuri, vânzarea va fi urmărită după cererea Ministerului public al tribunalului situațiunii imobilului.

«Tribunalul va decide asupra acestei cereri în ședință publică, părțile fiind chemate. Decisiunea tribunalului este supusă la toate caile de reformare prevădute în procedura civilă.»

Art. VI. «Orî de câte orî succesorii străini vin la moștenire în concurs cu succesibili pământeni. vânzarea imobilelor rurale nu este obligatorie, moștenitorii pământeni au dreptul de a păstra aceste imobile, și împărțirea având a se efectua potrivit art. 742 din codul civil.»

Aveam, dar, dreptul să ȳic, că acest proiect de lege organiză o adevărată expropriațiune silită, în contra succesorilor străini, care este legalmente cu neputință, — un șantaj legal, care este imoral, și, — în fine, rupe egalitatea între moștenitori, creând în favorul moștenitorilor români un drept de *protimissis*, condamnat de toate legislațiunile moderne, pentru cuvîntul, că el nu este în realitate de cât un fel de servitudine *personală*, de cari toate proprietățile rurale vor fi *hic et nunc* grevate, nimeni neputând sci, de azi, cari vor fi moștenitorii lui de mâine.

Aşa dar, şi cumpărătorul român este isbit de acţiunea în nulitate, îndreptată în contra străinului; şi el poate fi evins.

Acastă opiniune, însă, nu este întemeiată.

Intru atât această acţiune în nulitate există şi este eficace, intru cât ea urmăreşte scopul propus de legiuitor; de îndată, însă, ce acesta este atins, ea încetază şi se stinge:

«*Cessante ratione legis, cessat ejus effectus*».

Ori, scopul legii este cu desăvârşire atins, când imobilul rural intră în mâna unui Român. El este atins, chiar, atunci când, *pendente lite*, străinul, prin naturalizaţiune, a devenit Român.

Pe de altă parte, excepţiunea de incapacitate, trasă din extraneitatea primului cumpărător, este exclusiv personală; ea nu se poate extinde şi la succesorii săi particulari.

Intr'adevăr şi réua credinţă, în materie de prescripţiune, este inherentă posesiuneii, numai celui ce nu este de bună credinţă, nu şi aceluia, care, de bună credinţă, a cumpărat, de ex., de la dînsul acest imobil.

Cel d'intîi, nu este proprietar, şi réua lui credinţă 'l va împedica să devină, prin prescripţiunea de 10 sau 20 de ani.

Cel de al doilea, totuşi, graţie buneii lui credinţi, va ajunge la proprietate, în 10 sau 20 de ani, iar, până atunci, el va dobîndi şi fructele imobilului.

Deci, cel de al doilea are mai multe drepturi de cât nu putea să 'i transfere autorul seü.

De câte alte ori, însă, acel care nu este proprietar, poate cu toate acestea vinde?

Nu avem, de cât să ne gândim la heredele aparent.

El, de sigur, că nu este proprietar; nici legea, nici omul nu 'l-a chemat să culégă moştenirea, pe care el o posedă, şi cu toate acestea, el vinde şi vinde valabil,

întru cât privesce pe cel de al treilea, bunurile successorale.

Instrăinările făcute de el sunt absolutamente opozabile adevăratului herede, ca și cum ele ar fi emanat de la dânsul ¹.

Tot ast-fel, și în cazul nostru.

Străinul a putut să nu devină proprietar, de și el a putut, totuși, să facă proprietar pe cumpărătorul român.

Cât pentru *schimb*, el nefiind de cât tot a vânzare, cu această diferență numai, că ambele echivalente consistă în lucruri, pe când în vânzare unul consistă în bani, nu este nici o rațiune plausibilă să'l tratăm, în principiu, alt-fel de cât vânzarea-cumpărarea însăși.

Faptul că un străin posedă, deja, un imobil rural, și că, ast-fel, prin schimbul ce'l face, el nu dobând sce mai multe drepturi de cât are actualmente, nu ne îndrituește se exceptăm de cât schimbul, în care imobilul rural dobândit de străin este exact echivalentul acelaia ce'l posedă deja.

Intr'adevăr, pentru diferența în plus, el nu este de cât un cumpărător ordinar și, prin consecință, el trebuie tratat ast-fel

În fine, dacă interpretațiunea generală și absolută,—pe care o dau acei, cari cred că art. 7 § 5 împedică pe străin de a dobândi imobile rurale, prin toate mijlocele autorizate de lege,—este întemeiată, atunci, pentru a fi logici, ar trebui să zicem, că această prohibițiune nu trebuie restrânsă numai la dobândirea plinei proprietăți, de óre-ce legea nu distinge, ci trebuie să o

1. Aubry et Rau op. cit., t. VI § 616 pagina 437, text și nota 32.

extindem și la desmembrămintele ei:— și la dreptul de *usufruct*, și la dreptul de *usu*, și la dreptul de *habitațiune*, mai mult încă,— și la cele-l'alte drepturi reale imobiliare: la *privilegiile asupra imobilelor*, (prevăzute de art. 1737 c. civ.) și la *hypotecă*, căci toate acestea sunt *jura in re*.

Nu este, în adevăr, nici o rațiune logică de a distinge între dobândirea plinei proprietăți și dobândirea, unuia câte unul, a desmembrămintelor ei: *jus utendi*, *jus fruendi*, sau *jus abutendi*.

Tôte aceste drepturi nu sunt de cât elementele, din cari se formază însuși dreptul de proprietate.

Dacă pot obține dreptul de a lua fructele unui imobil, de ce se nu pot obține și pe acela de a usa de el?

Dacă am obținut, pe un timp ilimitat, — căci legea nu determină nici un termen,—aceste două atribute, de ce să nu obțin și pe acela de a mă desface de ele, de a le instrăina, ele fiind, în fapt, folosul real ce'l dă dreptul de proprietate?

În fine, chiar acest drept de a instrăina un imobil, nu există el plin, de și independent de cele-l'alte,—în dreptul de *hypotecă*, iară, în cel de *antichresă*, reunit chiar la cele două d'întâi?

Nimăru, însă, nu'i va venit în minte idea ne bună, că un străin nu pôte dobândi, în România, un drept de *hypotecă* sau de *antichresă* asupra unui imobil rural.

Și cu toate acestea, deducțiunea acésta a teoriei ce criticăm se impune, într'un mod ineluctabil¹.

1. Un singur cuvânt despre donațiuni și legate singulare.

Donațiunile și legatele singulare sunt și ele un mod de dobândire a proprietății imobiliare rurale, și nu o data am auzit, zicându-se, ca dacă prin ele ar fi permis streinilor să ajungă la proprietatea rurala, atunci prohibițiunea, rezultând din incapacitatea lor, de a cumpăra, ar fi eludată.

Din toate elementele ce am grupat în jurul acestei ches-

IV

Iată-ne ajunși la capătul cercetărilor noastre.

Am scrutat sensul art. 7 § 5, din toate punctele de privire, pe cari știința dreptului ni le dă, și din desvoltările, de până acum, socot, că am făcut să rezulte, în modul cel mai evident :

Că interpretațiunea extensivă, care tăgăduiesce, în mod absolut, streinului dreptul de a dobândi imobile rurale, prin orî-care din mijlocele stabilite de art. 644 și 645 C., civ. nu este autorisată de dreptul nostru anterior.

Că această interpretațiune nu este conformă nici cu spiritul legei, așa cum el resare din lucrările preparatorii ale art. 7 § 5.

Că aplicată și condusă până la ultimele ei consecințe, ea violază și restórnă principii fundamentale de drept, cari forméză însăși temeliile ordinei noastre sociale, temeliile familiei și temeliile proprietăței.

Că, în orî cecăs, principiul înscris în art 7 § 5 este un *nudum praeceptum*, prin el însuși, absolut inoperant.

Că din contră, combinat cu prohibițiunea înscrisă în legea din 20 August 1864, el dă complectă satisfacțiune. preocupațiunilor legitime ale țarei și ale legiuitorului

tiunî, rezultă că dreptul streinilor de a dobândi, prin donațiunî și legaturî singulare, imobile rurale, nu le-a fost, nici o dată, interzis, nici prin dreptul nostru anterior, nici prin legea din 20 August 1864, nici, prin urmare, prin art. 7 § 5 ; că, așa dară, el este azi. ceea-ce a fost în tot-d'a-una, adică accesibil streinilor ca și Românilor.

Dacă, însă, sub formă de donațiune sau legate singulare s'ar deghisa o vânzare, atunci, negreșit, că în basa principiului *fraus omnia corrumpit*, acestea vor urma sórta vânzărilor propriu zise, așa cum mai sus am arătat'o.

Că, în fine, circumscris, chiar, în aceste limite, el are nevoie de o reglementațiune inteligentă, care se dea, pe de o parte, satisfacțiune așteptărilor Europei, iar pe de altă parte, și mai ales, ca el se nu fie pentru noi o cauză de sdruncinare și de ruină economică, din care, cu anevoe, ne am mai putea rădica.

Nu trebuie, în adevăr, să uităm, un singur moment, că, prin recunoașterea Independenței noastre, am intrat în marea familie a Statelor, a lumii civilisată.

Este, dar, pentru noi, un *standard of life*, obligator, felul lor de viață.

Nu vom putea trăi, un singur moment, în bunul lor concert, dacă vom avea pretențiunea se arborăm și se practicăm principii și datine, pe cari ea le condamnă.

Vrând, nevrând, vom fi siliți să trăim ca ei, se facem, aceea ce fac și ei.

«Este de un interes general, zicea Comitele Andrassy ¹, în congresul de la Berlin, ca Statele, recunoscute independente, să fie stăpîne pe destinele lor și să pótă vieții prin propria lor viață.

«Numai dobândind convicțiunea, că *că ele sunt responsabile de politica lor și că vor culege fructele bunelor relațiuni, precum și că se vor supune consecințelor unor rele raporturi, va putea acest Stat (vorbă de România), ca și statele limitrofe, avea garanția unei conviețuirii posibile*».

Popórele sunt ca și ómenii ; ele sunt naturalmente sociabile. Precum un om nu se póte isola de semenii sái ; fără a fi, cum zice Aristote, o brută, un zeu, saú o pásăre de pradă, tot ast-fel și națiunile.

Cu cât civilisațiunea înaintéză, cu atât deosebirile, între ele, dispar ; cu atât cercul bunelor relațiuni de

1. V. mai sus, p. 83.

prietenie, de afaceri, de interese comune, se lărgesc până a constitui, din întreaga lume civilisată, o singură familie, un singur corp.

Nu, dar, în mod impunit, vom turbura liniscea și felul de viață al lumii întregi.

«Avem datora, zicea cu drept cuvânt, d-l deputat. C. C. Arion, în ședința Camerei de la 4 Decembrie 1892, de a nu lăsa se treacă în practica noastră judiciară teorii, cari să strice buna reputațiune a țerei și se o pună *au ban de l'Europe*; avem datoria să se respecte dreptul, chiar când el aparține unui strein, căci d'asupra bogăției efemere, de două sau trei milioane, care pentru un stat nici nu se pune în cumpănă, este puterea morală a națiunii și aceia nu voim să o știrbim».

Pe de altă parte, este a face act de o politică prevăzătoare, de o adevărată politică de conservațiune și de propășire națională, dacă, una câte una, vom rădica piedicile, cari se opun la intrarea capitalurilor și inteligențelor în țară, capitaluri și inteligențe, cari atât ne lipsesc, de cari avem atâta nevoie, și fără de cari, nici un progres, în nici o direcțiune, nu este posibil.

Ast-fel fiind, dar, împrejurările de viață externă și internă, în cari România trăește, nu putem cere, de la acei ce presidă la destinele acestei țări: guvern, justiție, ómeni politici, etc. în destulă moderațiune, în destulă prudență și în destulă înțelepciune, în toate măsurile, hotăririle, vorbele și actele lor, privitoare la streini, — la persóna și la averile lor.

Toți recunosc, că este urgent a pune cașăt, cu o zi mai de vreme, situațiunei incerte și teribile, în cari excesele unei jurisprudențe, rău consiliată, a aruncat o numerosă și interesantă parte a populațiunilor noastre.

Pe zi ce trece, procesele se imulțesc; situațiunea se

ânăsprește ; cetățenii, asmuțiți în contra streinilor,—ba și Statul însuși,—devin adevărați vânători de moșteniri.

Bazele fundamentale ale societății sunt sgduite ; dreptul de proprietate violat și mutilat ; dreptul de succesiune, ordinea succesorală, răsturnate din temelii, relațiunile de viața și de afaceri, împiedicate ori puse necontentit în discuțiune, etc., într'un cuvânt întréga noastră ordine socială, adânc și violent turburată.

A pune ordine în mijlocul acestei desordine este, dar, o imperiósă și urgentă datorie a legiuitorului român.

Iată, formulate într'o simplă schiță de proiect de lege, propozițiunile nóstre :

Art. I. Streinii pot dobândi, în România, imobile rurale prin tóte mijlócele prescrise de lege, întocmai ca și Români, afară de vândare-cumpărare.

Art. II. Vândarea-cumpărarea de imobile rurale nu este perfectă, nici chiar între părți, de cât după ce actul de vândare-cumpărare va fi fost autentificat de tribunalul de notariat.

Art. III. Tribunalul de notariat, chemat a autentifica un act de vândare-cumpărare de un imobil rural, nu va incuviința autentificarea lui, de cât după ce în prealabil va fi luat și avisul înscris al Ministerului public și va fi judecat că cumpărătorul este Român.

Art. IV. Dovada naționalității cumpărătorului se va face prin tóte mijlócele prescrise de lege, între altele prin înscrierea în listele electorale, prin martori și presumpțiuni.

Art. V. Hotărârea de admisiune, dată de tribunalul de notariat, la autentificarea unui act de vândare-cumpărare de imobile rurale este oposabilă și față de terții.

Art. VI. Acéstă hotărâre este supusă apelului și re-

cursului in Casație, atât din partea părților cât și din partea Ministerului public.

Art. VII. Hotărârea de respingere a cererei de autentificare nu are putere de lucru judecat nici chiar față de părți, cari sunt libere se aducă noi dovezi, pentru a face saũ completa proba, că cumpărătorul este român.

Art. VIII. In interesul agriculturii și industriei, guvernul, — respectiv ministerul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor Statului, — va putea incuviința, nominativ și individual, prin decret regal, — după ce va lua și avisul prealabil al Camerei de Comerț din localitate, — cumpărarea de imobile rurale de către streini, saũ de către societățile agricole ori industriale străine, fie de la Stat, fie de la particulari; și acesta numai in măsura trebuințelor exploatațiunii lor agricole și industriale.

Art. I are de scop de a pune capăt controversii ce ne divide. El este, de alt-fel, precum sper că am dovedit, singura soluțiune juridică, in starea actuală a dreptului nostru.

Intr'adevăr, art. 7 § 5, am stabilit că este un *mort né*; că, chiar daca autorii lui ar fi voit se 'i insuflie viața, ei nu puteau se o face, de ore-ce ei erau incompetenți pentru acesta; in fine, această soluțiune, singură, este conformă cu dreptul nostru anterior; ea singură nu înșelă legitimele așteptări a lunei civilizate și a marilor Puteri, cari au recunoscut Independența României.

Art. II, din contră, rezervă vânzarea-cumpărarea de imobile rurale numai pentru Români; pentru acest sfârșit, el pune acest act sub un regim special; de aci înainte asemeni vânzării-cumpărării nu vor mai fi valabile de cât cu invoirea justiției.

Punând in mâna justiției apărarea proprietății noastre rurale, am ales in Stat singurul organ, care, prin misiunea lui, prin compunerea și modul lui de func-

ționare, este în afară din noi, de luptele și de pasiunile noastre, și mai presus de noi.

Nici una, din criticile ce am adus, până acum, altor sisteme nu se poate îndrepta, credem, contra acestuia.

Nici o bănuială nu poate plana asupra hotărârilor justiției, de óre-ce, prin acésta numai, am surpa noi înșine temelia încrederei, ce *justiția* țerei, cu drept cuvânt, ne inspiră la toți.

Dar, obligând'o să ia în prealabil, avizul Ministerului public, am dat mijloc societăței, ca, prin reprezentantul său, să 'și dică și ea cuvântul ei; el va lumina justiția; dar, atâta tot. Hotărârea acesteia este *res judicata*, *erga omnes*. Nu putem, în adevăr, lăsa în incertitudine proprietatea, fără a da o gravă lovitură desvoltării ei,

Îngăduind prin art. III, ca justiția să 'și facă convingerea, prin orî-ce mijlóce legale, chiar prin înscriere în listele electorale, prin martori și presumpțiuni, am voit să nu ridicăm stavile circulațiunei bunurilor, prin urmare, să nu îngreunăm, spre dauna interesului general, relațiunile și comerțul dintre cetățeni.

Lăsând, dar, acéstă dovadă suveranei apreciațiuni a justiției, am pus încredere în înțelepciunea judecatorului,— căruia, ca un omagiū înalt de stimă 'i-am încredințat, exclusiv, paza solului național.

Supunând, prin art. VI, la apel și recurs în Casație hotărârile tribunalului, atât din partea părților, cât și din aceia a Ministerului public, am voit să dăm și părților și societăței mijlocul de a se pune la adăpost de orî-ce arbitrariū, — și de a asigura triumful *dreptului*, până în ultima instanță.

Ne dând, prin art. VII, și hotărârilor de respingere putere de lucru judecat, nici chiar între părți și nici chiar cu privire la actul respins,—am voit să înlesnim părților dovada naționalității lor, dovadă dificilă, în starea actuală de nedomirire a dreptului nostru; iar, pe

de altă parte, să înlesnim, încă și mai mult, circulațiunea bunurilor.

Acastă rezervă nu vatămă pe nimeni, și folosesce la toți.

In fine, prin art. VIII, permițând guvernului să încuviințeze, prin Decret regal, și după ce va lua și avizul Camerilor de comerciū din localitate, ca străinii săū societățile agricole și industriale străine să pótă deveni proprietari de imobile rurale, prin vëndare-cumpărare, nu am făcut de cât să deschidem pórtă intrărei capitalurilor străine in țară, să ajutăm, prin urmare, la desvoltarea agriculturēi și industriei nóstre naționale și să dăm, in același timp, satisfacțiune obligațiunilor nóstre internaționale și legitimelor aspirațiuni a Europei.

Cât pentru obiecțiunea că acastă dispozițiune ar fi inconstituțională, socot că am dovedit indestul netemeinic: a ei: art. 7 § 5 este a se socoti ca și cum nu există; el nu pune, și nici nu póte pune, verí o îngrădire puterei legiuitoare, care ar voi să extindă capacitatea străinilor, de a dobândi imobile rurale in Roinânia.

TABLA DE MATERII

NAȚIONALITATEA ROMÂNĂ

I. Naționalitate: <i>Principii fundamentale</i> : Orî-ce om trebuie să aibă o naționalitate; Nimeni nu pôte avea două naționalități; Naționalitatea nu se impune	5
II. Dobândirea naționalității: Principiile <i>jus soli</i> și <i>jus sanguinis</i> . Formațiunea naționalității la Sparta, Athena și la Roma; Reforma lui Antonin Caracalla. Naționalitatea sub barbari. Regimul feudal. Codul civil frances. Tendința modernă.	9
III. Naționalitatea română: Populațiunile primitive ale Daciei: Sciții și Agatirșii, Geții și Daci. Cucerirea Daciei de Romanî. Colonisarea Daciei de Romanî. Părăsirea Daciei de Romanî. Dacia sub barbari.	17
Descălecarea lui Radu Negru. în Muntenia; Descălecarea lui Dragoș, în Moldova. Boeri și <i>Rumîni</i>	18
Invasiunea Turcilor în Europa. Influența acestora asupra formațiunei naționalității române. Infiltrarea elementului tracic în naționalitatea română. Casătoriile între streini și Români. <i>Obiceiul pământului</i> . Jurisprudența română . .	19

II

Regulamentul Organic. <i>Capitația</i> . Catagrafiile. Birnicii și nebirnicii. Cine sunt cetățenii români? Impopularea României cu streini. Principiul <i>jus soli</i>	27
Convențiunea din Paris, 7/19 August 1858. Codul civil, art. 8	34
Boeriile, sub Regulamentul Organic	36
Sudițenia, sub Regulamentul Organic	41
Căsătoria; influența ei asupra naționalității femeii. Dreptul civil modern. Cod. Calimach. Dreptul român vechiu	
Naționalitatea femeii la Grecii și la Români	46
Decisiunea Curței de Apel din Bucuoescei S. II No. 234 din 28 Noembre 1896	50
Art. 7 din Constituțiune	54
Cine sunt, <i>astă-zi</i> , Români și cine sunt streini?	55
Streini în România. Condițiunea lor de drept și de fapt. <i>Desiderata</i>	56

ART. 7 § 5 DIN CONSTITUȚIUNE

Textul art. 7 § 5 și punerea chestiunii. Regulele de drept, în interpretarea legii.	69
I. Dreptul anterior art. 7 § 5: <i>La nici o epocă</i> , nu a existat, în România, dreptul de alibinagiū. Controversă în această privință, cu d. Al. Xenopol. Dreptul de a cumpăra moși. Dreptul de așezare al streinilor. Tractate internaționale. Codul Calimach. Codul Caragea; legea din 15 Martie 1849. Legea din 20 August 1864. Codul civil, art. 11. Constituțiunea, art. 11. Convențiuni comerciale cu Austria, cu Rusia, cu Germania și cu Grecia	71
Lucrările preparatoriilor a reviderii art. 7: Congresul din Berlin; Protocolul X ^{lea} . Art. 44 din Tractatul din Berlin. Execuțiunea lui. Consecințe. <i>Controversa</i>	81

Revisuirea Constituțiunei. Voturile Adunărilor legiu- tore. Chestiunea înaintea alegătorilor. Discursul d-lui Emil Costinescu și atitudinea « <i>Românului</i> ». Resultatele ale- gerilor	85
Revisuirea înaintea Camerilor constituante. Raportul d-lui G. Mârzescu și amendamentele propuse. Demisiunea presidentului Camereii, C. A. Rosetti și a presidentului consiliului, I. C. Brătianu	90
Reconstituirea guvernului. Noui elemente. Programul cabinetului. Situațiunea noastră în Europa	92
Misiunea d-lui B. Boerescu, ministru afacerilor streine. Conferințele acestuia cu baronul Calice și baronul d'Orczy, la Viena. Conferințele aceluiași cu generalul Chanzy, la St. Petersburg și cu d. de Radowitz, la Berlin	94
Revisuirea art. 7 din Constituțiune. Caracterul ei	98
Recunoscerea Independenței României	100
Resultatele juridice ale revisuirii art. 7	102
II. Art. 7 § 5 nu este de cât o simplă declara- țiune constituțională : <i>nu lum praeceptum</i>, fără sancțiune: Declarațiunile d-lui B. Boerescu, în Constituantă. Raportul d-lui D. Giani. Declarațiunile d-lui P. P. Carp în Senat, ședința din 14 Decembre 1892. Comparațiune cu alte texte analoge, în special, cu art. 22 din Constitu- țiune. Jurisprudența Inaltei Curți de Casațiune. Inconse- cinențele acestei Inalte Curți	104
III. Apreciațiunea consecințelor interpretațiunei extensive, dată art. 7 § 5 : Interpretațiunei extensive. Sta- rea doctrinei și a jurisprudenței. Fundamentul ei juridic.	115
Apreciațiunea acestei interpretațiunii, cu privire la dreptul nostru anterior	118
Apreciațiunea aceleiași cu privire la obligațiunile noștre internaționale.	119
<i>Conseciențele ei :</i>	
Dreptul de alibinagiu	123
Confiscațiunea averilor streinilor	127

IV

Violațiunea principiului de egalitate între moștenitori	118
Violațiunea instituțiilor <i>reservei și sesine</i>	130
Violațiunea principiului fundamental al dreptului de succesiune <i>ab-intestat</i>	142
Violațiunea ideii de drept a patrimoniului și transmișiunii lui	144
Violațiunea principiului fundamental al dreptului de proprietate: <i>ocupațiunea</i>	149
Violațiunea dreptului de proprietate, incertitudinea acestuia: <i>usucapiunea</i> sau <i>prescripțiunea</i>	151
Violațiunea dreptului de proprietate, cu privire la <i>accesiune</i> sau <i>incorporațiune</i>	154
Violațiunea <i>Legei</i> , însăși, cu privire la <i>servitutinile legale, la usufructul legal și la fructele culese de posesorul de bună credință</i>	155
Violațiunea libertății convențiilor matrimoniale. Incapacități indirecte la căsătoriile streinilor cu Români. Urmări politice și economice	157
Violațiunea libertății de asociațiune între Români și streini. Societăți civile. Societăți comerciale române și streine. Efectele <i>legei</i> comerciale cu privire la acestea	161
Restricțiuni speciale, în materie de vânzare-cumperare de imobile rurale. Incapacitatea streinilor de a <i>cumpăra</i> imobile rurale, izvorește din <i>legea</i> de la 20 August 1864, iar nu din art. 7 § 5. Incompetența Camerilor de revisuire din 1879 de a o edicta. Jurisprudența Inaltei Curți de Casațiune. Consecințele acestei incapacități a streinilor. Acțiunea în nulitate; eficacitatea și durata ei. Șantajul legal. Interesul public subordonat interesului particular. Reforma de introdus. Propunerile noastre în acest sens. Proiectul d-lui deputat B. Brătianu. Critica lui	174
<i>Quid</i> când cumpărătorul strein a revândut unui Romând, imobilul rural	175
<i>Quid</i> schimbul?	178

Consecințele interpretațiunei extensive, cu privire la dreptul de <i>usufruct, de us și de habitațiune, la privilegiu, hipotecă și antichresă</i>	178
Aceleași, cu privire la donațiunī între vii și la legatele singulare	179
IV. Conclușiune.	180
Schița unū proiect de lege pentru a rezolva chestiunea art. 7 § 5	183

PREȚUL 5 LEI